

VÁLASZTÓJOG, NÉPESSÉG, ADÓTEHER

GAZDASÁGPOLITIKAI ALAPON KÉSZÜLT
VÁLASZTÓJOGI TERVEZET

ÍRTA

DR KRIVOSS ÁRPÁD
ÜGYVÉD

Ára 4 pengő.

KIADJA A BUDAPESTI I. KER. IPAROSKÖR

Felelős kiadó: dr. Krivoss Árpád, I., Gellértligy-ucca 13. sz.
Stephaneum nyomda r. t. Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
A nyomdáért felelős: ifj. Kohl Ferenc.

Ajánljuk

ezt a tanulmányt tisztelettel és nagybecsüléssel

Nagyméltóságú

Darányi Kálmán

m. kir. miniszterelnök úrnak,

a magyar iparosság igaz barátjának

Kegyelmes Urunk!

A magyar közvélemény osztatlan elismeréssel és megnyugvással vette tudomásul, hogy Nagyméltóságod programjának élére a választójog kérdésének megoldását állította.

Az a határozottság, mellyel Magyarország ezen sorsdöntő kérdésének megoldását elindítani méltóztatott, amennyire örvendetes alkotmányjogi fejlődés szempontjából, annyira készületlenül találta nemcsak a laikus közvéleményt, de az országgyűlés tagjait is, akiknek alig állott módjukban, hogy e fontos kérdés megoldásához és helyes megítéléséhez szükséges tanulmányokat lefolytassák.

Az új választójogi törvény pedig nem születhetik meg a «sötétbeugrás» jegyében, miként elődjei, a rendeleti úton történt ad hoc szabályozással.

A helyes megoldás szükségessé teszi az államot alkotó népesség gazdasági összetételének alapos vizsgálatát, foglalkozási, kulturális, adózási viszonyainak pontos ismeretét már csak azért is, mert a háború utáni autarchikus berendezkedések folytán a mai állam már nemcsak ethikai közület, hanem a magára vállalt gazdasági feladatok következtében fokozott mértékben gazdasági egységgé és tényezővé is lett.

Az új választójogi törvény tehát csak akkor felelhet meg hivatásának s hozhat közmelegnyugvást, ha ezt a szempontot nem téveszti szem elől. Csak akkor lehet rugalmas és gazdasági élet kívánalmaihoz igazodó, ha a nemzetet alkotó összes társadalmi és termelési tényezők érdekeit igyekszik egyensúlyba hozni és kielégíteni. Az új törvény nem születhetik meg párt-

hangulatok, politikai csoportok s befolyásos egyéni érdekek eredőjeként: megalkotásánál csupán a nemzet egyetemes nagy érdekei lehetnek irányadók.

A mai állam gazdasági feladatai múlhatatlanul szükségessé teszik, hogy az államon belül működő összes gazdasági erők megfelelő parlamenti képviselőhöz juthassanak.

Mi a magyar kézműiparosság politikai érvényesülése érdekében emeljük fel kérő szavunkat, melynek fontosságát, jelentőségét Nagyméltóságod a Baross Szövetség ezévi közgyűlésén mindenkinél hivatottabban méltatta: «Igyekeznünk fogunk, hogy minél több önálló iparos és kereskedő egzisztencia legyen ebben az országban és remélem, hogy ezek az új egzisztenciák át fogják venni apáik valláserkölcser-érzését és hagyományait és átadják azokat a jövőd magyar nemzedéknek, az utókornak, amelynek előkészítői és napszámosai vagyunk valamennyien magyar testvérek». Nagy méltóságod szavainak súlyát mélyen átérzi minden magyar kézműiparos, aki szélsőségekre sohasem volt kapható, tekintély- és tradíció-tisztelő, a nemzethűségben konzervatív és vallásához mindig hű polgára volt a magyar hazának.

Az eddigi választójog keretei között a magyar iparosság ezen érényei dacára sem juthatott parlamenti képviselőhöz. Nagytömegei ellenére — elszórtan élvén — politikai szervezeteit nem volt módjában kiépíteni s a választójog elvi és technikai konstrukciója mellett csak egyes pártok kegyéből, egyénenkint, kivételesen juthatott be a törvényhozásba.

Az iparosságnak ez az évtizedes mellőzése készlet bennünket arra, hogy az új választójogi törvény megalkotásának küszöbén felhívjuk illetékesek figyelmét méltatlan helyzetünkre

s helyet kérjünk a magunk számára ott, ahol eddig rólunk mindig nélkülünk döntöttek s jogos kívánságaink alig találtak meghallgatásra.

A jelen tanulmány a népképviselőt és érdekképviselőt arányos összeegyeztetésével kívánja kinyitni az iparosság számára az országgyűlés eddig lezárt kapuit. Szempontjai világosak, okfejtései meggyőzők, következtetései a viszonyok és statisztikai adatok mérlegelésén alapulnak s éppen ezért egy becsületes választójog megalkotásánál aligha lesznek figyelmen kívül hagyhatók.

És amikor politikai jogaink új rendezését kívánjuk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a *súlyos kötelezettségeket, amelyeket a mai adózási rendszer túlzott mértékben rak a kisiparosság vállaira*. Már ez alkalommai hangot adunk ezért a magyar adózás megreformálását célzó kívánalmainknak, már csak azért is, mert az érdekképviselői választójog kiépítése nem történhet meg a tényleges teherviselés mérvének és a teherbíró képesség és az ország termelési rendjében betöltött szerep mérlegelése nélkül.

Az adóreform sürgősségét jelentette be Nagyméltóságod parlamenti bemutatkozása alkalmával, amikor az adóreform célkitűzéseit az alábbiakban olyan tömören és találóan foglalta össze:

(Az adó- és illetékrendszerben is érvényesíteni kívánjuk a szociális tartalmú népi politika szempontjait, különösen az arányosságra, igazságosságra és egyszerűsítésre helyezve a súlyt. »A kiegyenlítő igazságosság szellemében utól akarjuk

érni az adózók jövedelmét ott, ahol a bevételek a valóságtól kirívóan elmaradnak, enyhíteni igyekszünk viszont ott, ahol az adó mérve túlhaladja a teherbíró képesség határát. A családvédelmi szempontoknak a közteherviselés terén való fokozottabb érvényesítésére súlyt akarunk helyezni és külön jogszabályban fogjuk összefoglalni azokat a rendelkezéseket, mely révén a többgyermekes családokat különleges elbánásban kívánjuk részesíteni. Itt említem meg — bár a kérdésnek más vonatkozásai is vannak —, hogy olyan alap létesítésére gondolunk, melyből önálló egyszociális alapítást támaszthatjuk alá, ami a családvédelem mellett az intellektuális munkanélküliség enyhítésének is egyik eszköze lesz.»

Arányosság, igazságosság, egyszerűsítés lehetnek az adóreform legfontosabb feladatai, mert ezt nemcsak a politikai hangulatkeltés, hanem a pénzügyi és gazdasági statisztika adatai alapján a kir. kincstár eminens érdekei is követelik.

A statisztikai adatok sokasága bizonyítja, hogy a becsületes kisadózók látható és könnyen megfogható jövedelmei túlon túl meg vannak terelve, míg a nagyjövedelmű adózók — természetes és jogi személyek egyaránt — nem veszik ki az őket megillető részt a közterhek viseléséből.

A gazdasági élet bonyolult útvesztőjét sokan használják ki a kincstár megkárosítására s az adómorál hazánkban a túlzott kímélet miatt, — ma is egy kultúrországhoz méltatlan, alacsony fokon áll.

Legyen szabad ennek igazolására felhoznunk azt a körülményt, hogy a népességi statisztikában tőkés és járadékélvezőként szereplő 169.000 egyén közül az adózók lajstromában csupán 60.000 szerepel. 80.000 egyén vallja magát ismeretlen foglalkozásúnak, holott itt él, itt keres anélkül, hogy valaha is fizetett volna bármilyenemű adót.

Külön hívjuk fel Nagyméltóságod figyelmét a részvénytársaságok és KFT-ok adózásainak visszásságaira, amelyek a nemzeti jövedelemnek csaknem felét produkálják, s ugyanakkor az adóterheknek csupán kis törtekben kifejezhető százalékát fizetik egyenes adók címén.

A törvény nyújtotta lehetőségek mellett az adóeltitkolást nagyban elősegíti, hogy az adózás mai rendszere a túlzott elburokratizálódás következtében elvesztette kapcsolatát a mindennapi élettel, úgyhogy a három és félmilliárdos nemzeti jövedelemből csaknem egymilliárd pengőnyi marad teljesen adózatlanul.

Az így elmaradó adóbevételek nagy részét természetesen az azoknak a kiszegisztenciáknak kell megfizetniük, akiknek sem tudásuk, sem összeköttetések nincsenek ahhoz, hogy a törvény hézagai között mutatkozó kibúvókat ügyesen kihasználják.

Bízva Nagyméltóságod szándékainak őszinteségében, a haza üdvét szolgáló nemes törekvéseinek komolyságában, az iparosság felkarolására tett ünnepélyes ígéletében, ajánljuk ezt a tanulmányt nb. figyelmébe, abban a meggyőződésben, hogy a választójog reformját szükségkép követni fogja az adóreform, *mely a magyar közösség érdekeinek megfelelőleg fogja megoldani az arányos, igazságos és egyszerű adóztatást; fokozottabb áldozatokat*

követel a tehetősebbektől s könnyít a terhek alatt roskadozó kisadózók helyzetén.

Ezek után nyugodtan tesszük le sorsunkat Nagyméltóságod hivatott kezébe, mert érezzük, hogy politikai és gazdasági megerősödésünk csak hasznára lehet ennek a szélsőségektől kívülről és belülről egyaránt zaklatott országnak és a konszolidációnak.

Fogadja Nagy méltóságod nagyrabecsülésünk és bizalmunk megismételt nyilvánítását, mellyel .vagyunk

Budapest, 1937 március Idusán.

a haza szolgálatára mindig készen

Istennel és munkával

Nagy-Magyarországért

a Budapesti I. ker. Iparoskör

Sztako László s. k. Korányi Márton s. k.
titkár. elnök.

I. VÁLASZTÓJOGI RÉSZ.

1. A mai állam gazdasági feladatai.

Amellett az elmélet mellett, mely az államot tisztán a nemzetet alkotó polgárság szellemi és anyagi javait szolgáló erkölcsi közületnek fogja fel, hovatovább kezd tért hódítani az a felfogás, mely a modern államban nemcsak *erkölcsi* közületet, hanem gazdasági egységet is lát, mely a polgárság élet- és vagyonbiztonsága mellett megélhetéséről, munkaalkalmak teremtéséről, egzisztenciájának biztosításáról s a nemzeti vagyon arányos megoszlásáról is köteles gondoskodni.

A háború utáni államalakulatok gazdasági berendezkedései, de a régi államok megváltozott gazdasági rendje is alátámasztják ezt az általánossá váló felfogást. Legyen elég rámutatnunk a fasiszta Olasz állam érdekképviselési berendezkedésére, vagy a III. Németbirodalom gazdasági diktatúrájára s egyszerre világossá lesz előttünk ezen felfogás helytálló volta. De ha a többi államok alkotmányos és közületi életét nézzük, meg kell állapítanunk, hogy azokat jórészt gazdasági szempontok irányítják. Az autarchikus berendezkedésekből folyó s nemzeti termelést elősegítő vámvédelem, munkavállalási tilalmak, az export-import állami szabályozása, a külállamokkal kötött gazdasági szerződések mind kétségtelenné teszik, hogy az állam megszűnt az a jórészt ethikai közület lenni, aminek azt a békebeli politikai tudomány feltűntette, mert feladatkörébe vonta az összes gazdasági jelenségek szabályozását s olyan terekre is kiterjesztette gazdasági tevékenységét, amelyek azelőtt csaknem kizárólag a magángazdaság tevékenységi körébe tartoztak.

S az államnak ez a beavatkozása sokszor túlteszi magát a gazdasági elmélet helyesnek ismert szabályain: bizonyos területeken kizárja a szabadversenyt, monopolizál, üzemesít s be-

avatkozik a kereslet és kínálat viszonyának érzékeny s eddig semmi beavatkozást nem tűrő rejtett elgondolásaiba is. Rámutatunk itt a valuta- és devizagazdálkodás kötöttségére, amely területen — megengedjük indokolt közérdekből — az egyéni gazdasági tevékenység csaknem teljesen ki van zárva.

Kétségtelen, hogy ennek a túlzott állami beavatkozásnak végeredményben politikai rugói vannak s a gazdasági vonatkozású állami rendelkezések át és át vannak itatva a kül- és belpolitika aktuális kérdéseivel s ezeken keresztül szolgálják a nemzeti gazdasági élet érdekeit.

Amikor tehát az állam szuverenitását az állami terület védelme és a belső jogrend biztosítása mellett a gazdasági élet területére is egyre nagyobb mértékben terjeszti ki, lehetetlen meg nem állapítanunk, *hogy az egyén gazdasági tevékenységének fokozottabb figyelemmel kísérése, sőt az abba való tevékeny beavatkozás következtében jelentékeny módon megváltozott az állam mint közület és az állampolgárok, mint a közület tagjai között az a patriárkálisnak tekintett jogviszony, amely a békebeli politikai elmélet szerint a kölcsönös lojalításban domborodott ki.* Ma már megváltoztak a jogok és köteleességek a közület és annak tagja között: bizonyos tekintetben sokasodtak, más vonatkozásokban viszont egyik vagy másik fél érdekében szűkebb körre szorítottak.

Amíg pl. a béke boldog éveiben az egyes államok csak a nemzeti biztonság szempontjából szabtak korlátokat más állampolgárok bevándorlásának, addig a háború után a bevándorlás korlátozását a hazai munkaterületek védelme, saját állampolgárok részére való biztosítása s nem utolsó esetben a hadászati és stratégiai szempontok teszik szükségessé. Az autarchikus berendezkedések gyökeresen hatályon kívül helyezték a gyakorlati nemzetgazdaságtannak azt az elvét, hogy minden áru a legkedvezőbb körülményeket biztosító helyen termeltesék, hogy a termelési költségek csökkentésével minél olcsóbban álljon az emberi szükséglet kielégítésére rendelkezésre. A békeévekben elmosódtak a nemzeti, sőt világrészi határok, s semmi akadálya nem volt annak, hogy az amerikai nagyipar dömpingje elárassza az európai piacokat. Ma az Appeninek szikláira hordott humusz, a pontini mocsarak lecsapolása, a német mezőgazdasági területek véres verejtékkel történő szélesítése példái annak, hogy az egyes *államok mennyire nem a javak olcsó beszerzésére,*

hanem a mindenkitől való függetlenségre helyezik a nemzeti termelés súlypontját. Politikum, és politikum az egész vonalon!

Kétségtelen, hogy a belföldi termelés fokozására fordított jelentős költségek, ha internacionális viszonylatban kifogásolhatók is a gazdasági elmélet szempontjából, végeredményében a nemzet gazdasági vérkeringését fokozzák, mert munkaalkalmak teremtése révén olyan tömegeknek juttatnak megélhetést, melyek egyébként foglalkoztatás nélkül az állami élet belső rendjét veszélyeztetnék, vagy az állam szociális terheit fokoznák enormis magasságokig.

De tévednénk, ha azt hinnők, hogy az állam csak általános nagy nemzeti érdekek miatt avatkozik be a magángazdasági életbe. Sokszor siet segítségére egyeseknek, kisebb érdekeltségeknek akkor, mikor — jól-rosszul felfogott gazdasági szempontok szerint — nem egyszer a politika szemüvegén keresztül, — az indokoltnak látszik. E tekintetben éppen a magyar gazdasági élet mutat semmiképen sem helyeselhető excesszusokat. Jelszavak, politikai hangulatok hatása alatt nem egyszer szanált súlyos milliókkal gazdasági alakulatokat, melyek a helytelen üzletvitel következtében nem tudnak megküzdeni a magánalakulatok szabadversenyével. Szomorú képet mutatnak e tekintetben a közületek magángazdasági vállalatai, melyek a magánvállalatokkal szemben túldimenzionált adminisztrációjuk következtében sohasem lehetnek versenyképesek s rendszerint nem tudják kielégítően szolgálni azt a célt, amelynek érdekében életre hívtak.

Amikor tehát az állami gazdasági feladatkörök — indokkal vagy indokolatlanul — egyre tágulnak, nem lehet csodálkozni azon, *ha a polgárból hovatovább kivész a vállalkozási kedv, az önálló elhatározás, a jövőbe vetett bizalom, mert sohasem tudja, hogy önálló termelési körében mikor kell egy-egy közület konkurenciájával megküzdenie.* A polgár félenkké, tapogatódzóvá lesz s önálló egzisztencia alapítása helyett a közületre akar támaszkodni, el akarja magát tartatni a közület által. Mindent a kormányzattól vár, mert csak annak árnyékában látja biztosítva a maga és családja jövőjét.

Az állam és polgár között ekkép átalakult magánjogi viszony természetszerűleg kell, hogy kihatással legyen a kettőjük között fennálló közjogi viszonyra is. *Átalakuláson mentek át,*

ha nem is lényegileg, de formailag mindenesetre azok a fogok és kötelezettségek, amelyek az állam és polgárai között normális időben kölcsönösen fennállottak.

A polgár legfőbb kötelezettségeként a közterhekhez való hozzájárulást, jogaként a választójogosultságot szokták emlegetni, amelynél fogva bizonyos alkotmányos formák között befolyást gyakorolhat arra, hogy kik és milyen elgondolások szerint szabályozzák életviszonyait, amelyek között gazdasági tevékenységét folytathatja.

Az állam és a polgár eddig túlnyomórészt közjogi természetű kapcsolata hovatovább gazdasági kapcsolattá is szélesül, a kölcsönös jogok és köteleességek tehát a gazdasági területen is szabályozandók lesznek. *Az állam maga hív életre bizonyos gazdasági érdekképviselőket, amelyeken keresztül gazdasági célkitűzéseit megvalósítja s amelyek fenntartását az állami kényszer eszközeivel teszi lehetővé.* Gondoljunk csak az egymásután életrehívott Kamarák szerepére, amelyek díjai közadók módjára, közigazgatási végrehajtás útján szedhetők be.

Amikor tehát az adó és adótermészetű egyéb járulékok nemcsak a közület céljára, hanem gazdasági alakulatok közvetlen fenntartására és megerősítésére is szolgálnak, lehetetlen, hogy az adófizetés kötelezettségén alapuló választójog tisztán közületi jogként kezeltessek s a mély gyökeret vert gazdasági vonatkozásokra való tekintet nélkül a felületesen kialakult közhangulat hatása alatt szabályoztassék.

Ha a választófog küszöbön álló reformját a gazdasági szempontok objektív szemüvegén keresztül nézzük, meg kell állapítanunk, hogy a megtartott választójogi ankét során elhangzott felszólalásokban minden inkább kidomborodott, mint a gazdasági kérdések fontossága, melyek hangsúlyozását a megváltozott világrend és termelési rend eminensen szükségessé tette volna.

Amikor a választójog-kiterjesztésről esik szó, senki nem gondol az ország termelési rendjében jelentős szerepet játszó azokra a társadalmi rétegekre, amelyek szervezetlenségük és szét-szórtságuk következtében eddig egyáltalán nem jutottak parlamenti képviselőhöz, bár arra értelmiségüknél és nemzethűségüknél fogva egyaránt mindenkor érdemeseknek mutatkoztak.

Itt a falusi és városi (kisipar és kiskereskedelem) kispolgárság értékes elemeire gondolunk, akik eddig csak politikai hangú-

latok hatása alatt jutottak elvéteve parlamenti képviselőhez, anélkül, hogy akár számuknál, akár súlyuknál fogva valaha is módjukban állott volna az őket beküldő osztály érdekében a legkisebb eredményeket is elérni.

Az ankéten elhangzott felszólalásokból úgy látszik, hogy az «alkotmány sáncai» ezen rétegek részére továbbra is bevehetetlenek maradnak. Mintha az 1848. évi V. t.-c., vagy az 1874. évi XXXIII. t.-c. hangulatában élnénk, amikor a rendi állam likvidálása után a felszabadult jobbágytömegek befolyásolható hangulatától kellene félni a választás eredményét, melynek csak a nyiltszavazásos rendszer lehetett szabályozója. A 48 és 67 frazeológiája csendül ki az elhangzott felszólalásokból, olyan gondolatok és vélemények, melyekről azt hittük, hogy végkép kiküszöbölhetők a világháború és azóta lefolyt világesemények tanulságai alapján. A mai gazdasági életet irányító kérdésekről alig esett szó. Azért tartjuk időszerűnek ezeknek részletesebb ismertetését.

2. A választójog elmélete.

A magyar választójog eddigi történetében az előbb említett gazdasági szempontok alig játszottak valamirevaló szerepet. De a külföldi választójogok is inkább politikai hangulatok, mint gazdasági érdekek befolyása alatt alakultak ki, s csaknem valamennyin érezhető a francia forradalom eszméinek befolyása.

A francia forradalom az államot az állampolgárok szövetségének tekintette, amelybe mindenki egyenlő jogokkal és kötelezettségekkel születik. A liberté, égalité, fraternité jelszavának hatása alatt a választójog az állampolgársággal járó, attól elválaszthatatlan joggá lett, amely minden embert úgy szólván emberi méltóságának elismeréseképp megilletett, mint az ember jogalanyiságából folyó természetes jogositvány. Ez a felfogás teszi érthetővé a demokratikus haladást hirdető államoknak azt a törekvését, hogy az állampolgárok minél nagyobb tömegét juttassák a teljes és csorbítatlan választójoghoz, az államforma tökéletességének kritériumaként tekintve azt, hogy a választópolgárok száma az összlakosság számához viszonyítva minél magasabb legyen.

Nemcsak a helyesen értelmezett elmélet, de maga a gyakorlati élet sokszor szembekerül a választójognak ilyen kiterjesztőlegességgel való értelmezésével. A választójog nem illetheti meg szükségkép az állam minden lakosát — mint Kleón ochlocratiájában —, hanem csak az ú. n. politikai nemzet tagjait, az országban élő külföldieket pl. nem. Már ez a korlátozás magában foglalja annak cáfolatát, hogy a választójog az embert születésénél fogva automatikusan megillető jognak legyen felfogható. *Ha egy joggyakorlásának előfeltétele az egy bizonyos nemzethez való tartozandóság, akkor már nem tekinthető olyan általános érvényű emberi jognak, mint pl. az élethez, vagy a személyes szabadsághoz való jog.*

De az államhoz való tartozandóságon kívül vannak a választójognak egyéb — az észszerűségből folyó követelményei is. Míg az ember magánjogai a római jogi felfogásnak megfelelőleg már a méhmagzat állapotban kezdődnek, addig a választójog, mint par excellence közjog *bizonyos testi és lelki érettséget, szellemi fejlettséget tételez fel*, amelynél fogva az egyén teljes tudatában van az állami közösséghez való tartozandóságából folyó jogainak és az ebből folyó kötelezettségeinek is. Felismeri érdekeltségét az állami élet megnyilvánulásaiban s a közösség érdekeit összhangba tudja hozni saját érdekeivel. Mások ügyei felett csak az dönthet, aki saját ügyeit saját akaratelhatározása alapján képes intézni, aki tehát akaratelhatározásában és cselekvőképességében sem állami, sem családi intézkedés folytán korlátozva nincs. Minthogy a magyar törvények ezt csak a nagykorú és önjogú polgárok részére biztosítják, *a nagykorúság, mint ilyen, szükségkép előfeltétele* a választójog gyakorlásának ott, ahol a magasabb iskolai végzettség a nagykorúsággal járó szellemi fejlettséget már korábbi időben is nem teszi felismerhetővé.

A választójog másik nem kevésbé fontos előfeltétele az *erkölcsi integritás*, vagyis olyan tisztult erkölcsi felfogás a szépről, a jóról és nemesről, mely összhangban áll a nemzeti közvéleménynek ezekről alkotott általános felfogásával, mely tiszteli a nemzet hagyományait, ápolja és őrzi a nemzeti múlt dicső emlékeit s így eleve biztosítékot nyújt arra, hogy a választó az elnyert választójogát a nemzeti tradíciók tiszteletbentartásával, a nemzeti lét nagy kérdéseinek alapos mérlegelése után legjobb belátása szerint fogja gyakorolni.

Az erkölcsi integritás mellett azonban *bizonyos műveltségi*

fok is megkívántatik ahhoz, hogy valaki az állam — mint magas etnikai közület — céljai felől tisztában lehessen. E tekintetben az írás, olvasás ismerete ma már olyan kritérium, amely nélkül öntudatos állampolgár alig képzelhető el. Az ország és világ jelenségeiről ma már csak az szerezhethet tudomást, aki a napi sajtó közleményeit figyelemmel kíséri s önálló véleményt csak az alkothat magának, aki rendszeres olvasással lépést tud tartani a kor eseményeivel. Az analfabéta csak közvetlen környezetének közlésein keresztül ítélheti meg a világot mozgó problémákat s így öntudatos polgár sohasem lehet. Vak eszköz informátori kezében !

Miután az írás-olvasás ismeretének, mint kultúrfokmérőnek igazolása legegyszerűbben az elemi iskola IV. osztályának elvégzésével igazolható, az erről szóló bizonyítványt felmutatók választójogosultsága műveltségi alapon nehézség nélkül állapítható meg.

De az iskolai bizonyítvány felmutatásán kívül lehetnek más szempontok is, amelyek a nemzet céljai felől való helyes ítéletalkotásra közvetett következtetést engednek.

Az erkölcsiség és kultúrfok elbírálása után *a foglalkozási ág, a keresetszerzés módja* is kell, hogy figyelemben jöjjön, s ha a polgár olyan tömegekben, bár szerte az országban elszórva *folymat olyan kereseti tevékenységet, amely a nemzeti termelés szempontfából jelentőséggel bír, akkor is választói foghoz kell futtatni, ha szét-szórtsága vagy szervezetlensége miatt a választás technikai követelményeinek nem tudna megfelelni. Ez teszi szükségessé a népképviseleti választójognak az érdekképviselet bevezetésével való korrigálását, mert ma, amikor az előbb mondottak szerint az államéletet jelentős mértékben a gazdasági kérdések irányítják, nem maradhat egyetlen termelési ág sem parlamenti képviselet nélkül.*

Amint ahogy káros és az államéletet felborító lehet a műveletlen nyers tömegek uralma, annyira hátrányos lehet az ú. n. intelligencia olyan túltengése, amely a mi parlamenti életünkre évtizedek óta rányomja a maga sajátos jellegét.

Nem azonosítjuk magunkat Szekfü Gyula ama fefogásával, mely a magyar középosztályt naivnak, ábrándosnak és politikai életre alkalmatlannak nyilvánítja, mert «politikai illúziókba burkolva képtelen a politika valóságait elfogadni» — de állítjuk, *hogy a parlamentben polgári és katonai nyugdíjasok túltengése,*

életük hivatását már betöltött s az élettől többet alig váró egyének politikai szerepeltetése a tapasztalatok szerint kevésbé szolgálja a viszonyok által parancsolólag követelt haladás céljait *s nagyrészt hozzájárult a ma joggal kifogásolt és éppen a választójog reformjával helyesbíteni kívánt politikai rendszerünk megkövesedéséhez.*

Nyugdíjas, Meiner, aki a termelői pályán soha sem működött, lekicsinyli, nem értékeli a termelő osztályok jelentőségét s életfenntartása biztosítva lévén, nagyobb elhatározásokra, új kezdeményezésekre, demokratikus engedményekre kevés hajlandóságot fog mutatni. E tekintetben az agrár és ipari termelés képviselőinek parlamenti szereplésétől igen jelentős eredmények várhatók.

Választójogot kívánunk tehát adni azoknak a fedhetetlen állampolgároknak, akik az előző feltételekkel nem rendelkeznek, de mint családfenntartók legalább három gyermek eltartásáról gondoskodnak vagy gondoskodtak.

Minden közület fenmaradásának előfeltétele, hogy tagjai eleget tegyenek vele szemben vállalt anyagi kötelezettségeiknek. Amint egy részvénytársaság nem nélkülözheti a részvényesek befizetéseiből keletkező forgótőkét (részvénytőke), úgy az eszmei közületek, állam, megye, város és község is rá vannak utalva tagjaik: az állampolgárok pénzbeli hozzájárulására, ha meg akarják oldani azokat a feladatokat, melyekre adott alkotmányjogi és gazdasági berendezkedés mellett hivatottak.

Ebből a megállapításból természetszerűleg folyik az állampolgároknak az a kötelezettsége, hogy a közületek életének fenntartásához és folytatásához szükséges anyagi hozzájárulást mindenkor lelkiismeretük szerint teljesítsék az állam által nyújtott erkölcsi értékeken felül az általa biztosított élet és vagyonsbiztonság: a jogrend és a gazdasági rend fenntartása érdekében.

Az állam viszont az állampolgárokat megillető jogokat csupán azoknak biztosíthatja, akik az erkölcsi kötelekeken kívül anyagilag is hozzájárulnak fenntartásához: adófizető polgárai az országnak. Aki a minimális adóval sem járul hozzá az állam terheinek viseléséhez, azt az erkölcsi kötelekek is lazán fűzik az országhoz s éppen mert veszíteni valója nincs, adandó alkalmakkor könnyebben kapható az állam rendjébe ütköző cselekményekre.

Akkor tehát, amikor a választójog reformjával kapcsolat-

ban különösen a titkosság általánossá tételével a szavazati jog kiterjesztésére gondolunk, önként merül fel az a kérdés, hogy azok az elemek, *amelyek sem keresettel, sem adóköteles vagyonnal nem rendelkeznek, s egyéb kritériumait sem biztosítják a közügyek objektív elbírálásához szükséges önmérsékletnek, szavazati jogukat kellő megfontoltsággal a közérdeknek megfelelően fogják-e gyakorolni s nem lesznek-e vak eszközei a káros és szélsőséges agitációknak.* Mit veszíthetnek ezek egy esetleges forradalmi felfordulás következtében ? Azt kell mondanunk, hogy semmit s éppen ezért meg kell állapítanunk azt is, hogy állampolgári megbízhatóságuk tekintetében táplált aggályok nem egészen alaptalanok.

Önként adódik ezek után a választójogi reform egyik kritériumaként az az elgondolás, mely *az aktív választójog gyakorlását az adózók lajstromában való szerepléstől, legalább egy minimális adóösszegnek fizetésétől is függővé teszi.* Aki semmiféle adózási kategóriában nem adózik, nem vesz tudomást az állam anyagi szükségleteiről és nem járul hozzá annak terheihez, nem is panaszkodhatik jogsérelemről, ha az a közület, mely ő rá nézve materiálisán teljesen indifferens, nem részesíti őt az érdekelt tagokat megillető jogokban.

Akkor tehát, amikor a titkosság általánossá tételével egy nemzet jövőjére kiható minden szempont gondos mérlegelése kívánatos, meg kell állapítanunk, hogy az adófizetés kritériuma olyan regulátor, mely a könnyen robbanásig feszíthető gép kazánját óvja a szélsőséges elemek lazítása ellen s igazságossága folytán *eleve kizár minden vitát a felett, hogy ez az óvatosság osztályok, vagy csoportok hatalmi érdekeinek szempontjából s nem a közérdek megóvásának szempontjából volna indokolt.* Az adófizetés kritériuma végeredményben nem jelent joghátrányt senkire, mert adófizető minden állampolgár lehet, erre a lehetőségre mindenkinek meg van, sőt a rendes takarékos polgári élet ezt szükségkép maga után vonja, mert a mai adózási rendszerben nincs az a polgári foglalkozás vagy kereset, amelynek jövedelmét a kincstár adóval utolérni nem akarná. Aki tehát semmiféle adót nem fizet, azt csak a főnálló törvények kijátszásával teheti.

Azok után, akik a fentiek szerint a közterhekben való részvétellel kapcsolódnak az állami életbe, önként adódó következmény, hogy azok, akik a *nemzethez való hűségüknek a világháborúban lerótt véradóval adták tanúbizonyságát* s az erkölcsi elő-

feltételeknek egyébként megfelelnek, minden további kikötés nélkül a teljes jogú állampolgárok rendjének megbecsült tagjai lehessenek, *részükre az aktív és passzív választójog teljességében biztosítassék.*

Az ország csonka állapotában a magyarság fenmaradása és szaporodása a legfontosabb életkérdése a nemzetnek, s mégis megállapítható, hogy a rossz gazdasági viszonyok következtében a gyermekáldás hovatovább csökkenőben van, sőt egyes helyeken csaknem teljesen megszűnt. Az «EGYKE» elleni küzdelem ma már komoly hatósági feladat, mert a nemzetpusztulás folyamatát megállítani csupán intézményes beavatkozással lehet. Ilyen körülmények között *azokat a polgárokat, akik nemzetfenntartási kötelezettségüknek eleget téve legalább 3 gyermek eltartásáról gondoskodnak, vagy gondoskodtak* a választójogból kizárni akkor sem volna igazságos, ha az előbbieket szerint megkívánt feltételeket igazolni nem is áll módjukban.

A nők választójoga tekintetében bizonyos szempontokból a visszafejlesztés álláspontjára kell helyezkednünk.

A termelés mai rendjében tapasztalható eltolódások, nemegyszer visszásságok jórészt annak tulajdonítjuk, hogy a nők a háborús évek alatt a gazdasági életben elfoglalt helyeiket ma sem hajlandók visszaadni a férfiaknak s nem akarnak visszavonulni oda, ahova minden adottságuknál fogva elsősorban valók — a családi életbe.

A férfiak részére adott munkahelyeknek a nők által való betöltése az egész magyar gazdasági életre súlyosan nehezedik s nemcsak az intellektuális pályákon, de a tulajdonképeni termelő pályákon is érezteti káros kihatásait. Következmenyei társadalmi téren is jelentkeznek s így *a nők kereseti pályákon való elhelyezkedésének szabályozása a leg ürgösebben megoldandó kormányzati feladat*, annál is inkább, mert gazdasági téren *a női munka térhódítása a kontárkodásnak kapuit nyitotta meg*, ami ellen minden eszközzel védekezni kell. Elég rámutatnunk az alkalmi.női szabó, kalapszalón, könyvkötő, étkezdei, kozmetikai stb. vállalkozásokra, amelyek mind egy-egy tisztes iparos kenyerét veszélyeztetik, anélkül, hogy szakértelem és adózás tekintetében komoly garanciákat nyújtanának.

Társadalmi téren viszont a nők önálló keresetszerzése a családi kötelékek meglazulását eredményezte, nemcsak azért,

mert a családi tűzhelytől a hivatalokba került nőből lassan kipu-
 puztult az anyai hivatás átérzése, de azért is, mert önálló visel-
 kedésükkel a férfi munkatársak erkölcsi életét is károsan be-
 folyásolják, sőt családi létüket nem egyszer feldűlják.

*A nők által elfoglalt munkaterületek felszabadításával szükségkép megváltoztatandók lesznek azok a választójogi intézkedések is, melyek a női munkaerők alkalmazásának fénykorában, az 1925 évi XXVI. te. meghozatala idején indokolatlanul túlzott liberaliz-
 mussal egy csapásra több mint 800.000 nőnek adták meg a választójogot.*

A visszafejlesztés során a választójogot csak azon nők részére kívánjuk meghagyni, akik felsőbb iskolák elvégzése után magasabb értelmiségről tesznek tanúságot, vagy olyan foglalkozást űznek, amely elsősorban a női hivatás körébe tartozik s amely férfiak által kellőképpen be sem volna tölthető. (Beteg-
 ápolás, tanítás, nevelés stb.) A korhatár ez esetben is az értelmi-
 ségi fokhoz igazodóan volna megszabandó.

* * *

Miután az előbb elmondottak szerint a választójogi tör-
 vény megalkotásánál csupán a gondosan mérlegelt közérdek lehet irányadó és senki jogsérelemről nem panaszkodhatik, ha magasabb ethikai szempontokból vagy a köz érdekéből a jogok gyakorlása szűkebb térre szoríttatik, a nők szavazati jogának szűkítése a maradiság, vagy visszafejlődés vádjával szemben is eszközölhető lesz.

Legyen elég ezzel kapcsolatban kiemelnünk az állástalan
 fiatalság megoldatlan problémáját, mely hovatovább elemi erő-
 vel döngeti a magyar jövődő lezárt kapuit. Lehetséges-e a nők
 munkavállalási és politikai érvényesülésének lehetőségét az eddigi
 keretek közt fentartani, mikor a férfilekosság tízezrei állanak
 munkanélkül, sivár reménytelenségben, elzárva a családalapítás
 lehetőségének még a reményétől is ?

*Ha tehát a választójog alkalmazkodni kíván az ország társa-
 dalmi és gazdasági helyzetéhez, amint hogy kell is, hogy annak hű
 tükre legyen, a nők választójogának korlátozása tekintetében fel-
 hozott indokaink feltétlen mérlegelésre kell, hogy találjanak.*

Ha a gondosan mérlegelt közérdek egyrésről indokolja

a választójog bizonyos irányban való szűkítését, óvakodnunk kell attól, hogy ilyen korlátozásokat egyének, csoportok, hatalmi alakulatok érvényesülésének érdekében, a közérdek látszata, vagy hangoztatása kedvéért léptessünk életbe. Az állam, bár gazdasági jelentősége a fentiek szerint elvitathatatlan, — végeredményben mégis közjogi korporáció, melynek eszmei célkitűzései kell, hogy irányt szabjanak egész politikai életének is. Gondosan mérlegelendők azért a kis, de hangos csoportok követelései. Ha ezek a közérdekkel összhangba nem hozhatók, vagy nyíltan is egyéni önző érdekeket szolgálnak, kímélet nélkül vetendők el, mert ha az egyének érdekei összeütközésbe kerülnek az állam magasabb szempontjaival, alkotmányos államban csak az állami magasabb szempontok teljes érvényrejuttatása képzelhető el.

Ott, ahol az alkotmánytisztelet a nép lelkében élő valóság, a dolgok természetes folyománya ez, de elképzelhető, hogy egyes hatalmi csoportok, vagy műveletlen tömegek előretörése útjába áll a közérdek kielégítésének. Az egyik époly veszélyt rejt magában, mint a másik, mert amíg az egyik a diktatúra korbácsát suhogtatja az alkotmány felett, addig a nyerstömegek uralma magát az állami életet veszélyezteti s a jogrend fenntartásának lehetőségét sem biztosítja. Éppen ezért az iskolázatlan, sem a szükséges értelmiségi, sem erkölcsi fokot el nem érő tömegeknek visszaszorítását az állami élet nyugalma és biztonsága feltétlenül megköveteli. *A műveletlen tömeg uralma — a történelem sok száz példája szerint — szembehelyezkedik magának az államnak a legfőbb céljával, amely az állampolgárok összességének szolgálata, nem pedig egyes osztályok hatalmi igényeinek kielégítése kell hogy legyen.* A tömeguralom szükségkép osztályuralomban végződik, a nyers erő uralmát jelenti, amely kíméletlenül rombol, pusztít, feltartóztathatatlanul gázol át jogon, tradíción, megtagadja a nemzeti múltat, sárba tiporja annak emlékeit, mint azt napjaink eseményei is annyi véres realitással igazolják.

Ma, amikor a legegyszerűbb gazdasági tevékenység folytatásához hosszas előtanulmányok szükségesek, különösképen megindokolható az iskolázatlan s a nemzethez semmiféle szállal nem fűzött nyers tömegeknek a politikai hatalomtól való visszatartása. Mások, a polgártársak ezreinek jelen sorsáról, vagy

messze jövőjéről való döntés jogát adni annak, aki a saját életcéljait illetőleg sem lehet tisztában, dőreség lenne s az ilyen törekvések már kiindulásuk előtt leszerelendők.

* * *

Ezek mellett a belpolitikai vonatkozású szempontok mellett lesznek a választójog reformjának olyan szempontjai is, melyek külpolitikai vonatkozásokban bírnak igen nagy jelentőséggel.

A háború utáni demokratikus államalakulatokban ugyanis szinte politikai jelszóvá vált az a törekvés, hogy az állam minél több polgárát tegye az állami élet közvetlen érdekeltjévé s mentől több polgár részére tegye lehetővé, hogy a választójog feltételeit megszerezhesse. A korhatár alacsony megszabása, alacsony kultúrfok megkívánása, az erkölcsiség igazolásának megkönnyítése, a helybenlakás igazolásának elejtése stb., mind olyan tényezők, amelyek folytán a teljes titkosság biztosítása mellett szavazók szabad véleménynyilvánítására lehet következtetni s melyek joggal keltik azt a látszatot, hogy ezekben az államokban a parlamentarizmus kívánalmait teljes mértékben kielégítették. A bennünket környező utóállamok választójoga — bár erős nyílt és titkos garanciákkal — a demokratikus kívánalmaknak megfelelőleg már csaknem két évtizeddel ezelőtt a titkosság jegyében átalakult. Az az ellenséges gyűrű, mely hazánkat Trianon következtében körülveszi, a maga szervezett propagandájával a nyílt szavazási rendszer és a választási visszaélések miatt az egész világ közvéleményét ellenünk hangolja s hazánkat a reakció és a kiváltságok elmaradt országának igyekszik feltüntetni.

A titkosság bevezetése ebből a szempontból csaknem nagyobb jelentőségű, mint belpolitikai szempontokból. Ez az oka annak, hogy nemcsak az elszakított területek magyarsága, de az országon kívül élő valamennyi magyar aggódva várja, mikor alakul át Csonka Hazánk igazi demokratikus országgá, ahol nem puccsok és választási fogások, hanem a hamisítatlan népakarat szabja meg a kormányzat módját és feltételeit.

A nemzet akaratának bármily meghamisítása ebből a szempontból is rendkívül súlyos következményekkel járna, mert az

egész világ közvéleményét ellenünk hangolná s hosszú időkre kimeríthetetlen agitációs eszközt adna résen álló ellenségeink kezébe.

Aggódva figyeljük az új választójog előkészítése körül már megindult készülődéseket, melyek a választókerületek új beosztásával, a névjegyzékek összeállításának előkészítésével *már most igyekeznek egyes pártok «birtokállományát» biztosítani.* Azoknak a visszaéléseknek, amelyekről a közigazgatási bíróság ítéleteiből szerzett tudomást a világ közvéleménye, egyszerűsmindenkorra meg kell szűnniök, ha azt akarjuk, hogy a magyar parlamentarizmust valahol is komolyan vegyék.

A titkosság bevezetése kétségkívül hatalmas lépés lesz ebben az irányban, de csak akkor, ha annak eredményeit nem fogják kockáztatni átlátszó és titkos korrektívumok. Amit a demokratikus haladásnak nyújtani kívánunk, azt nyújtunk nyíltan és becsülettel s az egyik oldalon tett engedményeket ne vonjuk vissza a másik oldalra.

A titkosság kérdésének helyes megoldásával a magyar alkotmányos élet új korszakába lép, amely visszaadja a nemzet jövőjébe adott bizalmát nemcsak a Csonkaország lakóinak, hanem azoknak is, akiket határainkon túlra kényszerített a trianoni sors.

A választójog helyes megoldásával a nemzet áll vagy bukik. A nemzeti lét vagy nem lét kérdéséről van szó. Félre a megcsontosodott dogmákkal, az önérdék céljait szolgáló jelszavakkal, az alkotmányt védő kardcsörtetésekkel, mert ezek csak a lényegről terelik el a figyelmet. A titkos választójog becsületes megoldása a nemzet hajóját biztos révbe viszi, míg a további kertelés és félmegoldások továbbcsodorják azt a mai Európa hullámozó tengerén, bizonytalanná téve nemzeti nagy létünknek beléje rakott ezeréves kinceit.

3. A magyar választójog története.

Az alábbiakban szükségesnek tartjuk az eddigi magyar választójogi törvények ismertetését.

Az 1848 előtti időkben a követküldési jog a vármegyéket illette, amelyekben szavazata csak a nemességnek volt. Ez a municipális jog a mai értelemben vett választójognak tehát nem

tekinthető. A nemeseken kívül csak az értelmiség tagjai, az ú. n. honoratiorok bírtak szavazati joggal, a városokban pedig a városi polgárok. A jobbágság, a nemzet többségét alkotó tömeg kívül volt az alkotmány sáncain.

Az 1848. évi V. t.-c. az országgyűlési képviselők választását népképviseleti alapokra fektette s választójogot adott a nem nemeseknek is. Az eddig jogosultakon felül választójogot nyertek a 20 éven felüli *bevett egyházhoz tartozó* önjogú férfiak, akik bizonyos vagyoni vagy értelmiségi cenzusnak meg tudtak felelni.

Az 1848. évi V. t.-c.-nek a vagyoni és értelmiségi cenzusra vonatkozó intézkedései sok félreértésre adtak alkalmat s ezért az alkotmány helyreállítása után, az 1874. évi XXXIII. t.-c.-nek a cenzusbeli előfeltételek precízebb szabályozása vált szükségessé. A cenzus bevezetése következőkép történt:

1. §. Országgyűlési képviseléválasztásnál választói joguk van az ország mindazon benszülött, vagy honosított polgárainak, *a nőket* kivéve, akik 20. évüket betöltötték és az 1848. évi V. t.-c. 1—2. §§-ai és a következő §§-okban részletesebben meghatározott kellékekkel bírnak.

3. §. Szabad királyi és rendezett tanácsú városokban választói joggal bírnak azok, kik kizáró tulajdonul, vagy hitveseikkel, illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen:

a) oly házat bírnak, mely házadó alá eső legalább három lakrészt foglal magában, habár az ideiglenesen adómentes is;

b) oly földet bírnak, amely 16 forint kataszteri tiszta jövedelem után van földadóval megróva.

4. §. Az ország azon részeiben, melyekre az 1848. évi V. t.-c. hatálya kiterjedt, választójoggal bírnak azok, kik nagy- és kisközségekben úrbéri értelemben vett % telket, vagy ezzel hasonló kiterjedésű birtokot kizáró tulajdonul, vagy hitveseikkel s illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak, bármelyikre legyen is ez közülük telekkönyvileg felvéve.

6. §. Választójoggal bírnak továbbá azok:

a) akik kizáró tulajdonul vagy hitveseikkel, illetőleg kiskorú gyermekeikkel a 4. §-ban említett módon oly házzal bírnak, *mely legalább* évi 105 forintnyi tiszta jövedelem után rovatott meg házadóval;

b) kik az *a)* pontban említett módon bírt földbirtokból,

vagy saját tőkéjükből, vagy mindkettőből együttvéve eredő, legalább 105 forint évi jövedelem után vannak államadóval megróva;

c) kik mint kereskedők vagy gyárosok legalább 105 frt évi jövedelem után vannak államadóval megróva;

d) kik mint kézművesek szabad királyi és rend. tanácsú városokban legalább évi 105 frt jövedelem után vannak államadóval megróva;

e) kik mint kézművesek nagy- és kisközségekben legalább egy segéd után fizetnek jövedelmi adót.

7. §. Választójoggal bírnak azok is, kik az 1868. évi XXVI. t.-c. szerint I. osztályú jövedelmi adó alá eső legalább 105 frt évi jövedelem, II. osztályú jövedelmi adó alá eső legalább 700 frt évi jövedelem, továbbá azon állami törvényhatósági és községi tisztviselők, kik II. oszt. jövedelmi adó alá eső legalább 500 frt évi jövedelem után fizetnek jövedelmi adót.

9. §. Jövedelmükre való tekintet nélkül választói joggal bírnak a mai egyetemi végzettségűek.

12. §. *Választójogot nem gyakorolhatnak és ennél fogva a választók névjegyzékébe fel sem vehetők, bármely alapon birjanak különben választói joggal:* (1—4).

5. azok, akik az összeírást, illetőleg kiigazítást megelőző évre a választókerületben fizetendő egyenes adójukat le nem fizették.

14. §. A választói jog gyakorlására megkívánt adó mennyisége adókönyvvel, a föld és ház tulajdonjoga kétség esetén telekkönyvi kivonattal igazolandó.

13. §. Választható mindaz, aki választó, ha életének 24. évét betöltötte, valamely választói névjegyzékbe felvétetett s a törvény azon rendeletének, miszerint a törvényhozási nyelv a magyar, megfelelni képes.

Érdekes és feltűnő intézkedése az 1874. évi XXXIII. t.-c.-nek, hogy az adóhátralékosoktól megvonta a választói jogot, amely intézkedését csak az 1899. évi XV. t.-c. változtatta meg.

Újra szabályozták a választói jogot az 1913. évi XIV. t.-c. és 1918. évi XVII. t.-c., a bekövetkezett világháború és az ezt követő események következtében azonban egyikük alkalmazására sem kerülhetett sor.

Az 1918. évi XVII. t.-c. szerint választójoga van minden

férfinak, aki életének 24. évét betöltötte, magyar állampolgár, írni-olvasni tud és megfelel az előírt speciális kellékek valamelyikének: a népiskola VI. osztályának elvégzése, 10 K egyenes állami adó, 8 hold ingatlan, önálló iparüzés vagy kereskedés, állandó alkalmazás, altiszti fokozat, vitézségi érem, vagy Károly csapatkereszt.

Ezentúl a választói jog rendeleti úton nyert szabályozást. Az 1919. évi 5985. M. E. számú rendelet választójogot adott minden 24. évet betöltött férfinak, aki legalább 6 év óta magyar állampolgár, félév óta egy községben lakik. Ugyanily feltételek mellett bírt választójoggal minden írni-olvasni tudó nő. Ez a túlzottan demokratikus választójogi kiterjesztés az akkori ismert törekvésekben leli magyarázatát.

A második nemzetgyűlés az 1922. évi 2200. sz. M. E. rendelet alapján megtartott választással ült össze, már bizonyos tekintetekben szűkíti a választójog terjedelmét s csak olyan *férfinak* ad választójogot, aki 24. életévét betöltötte, 10 éve magyar állampolgár, két év óta egy községben lakik s az elemi iskola IV. osztályát sikerrel elvégezte. 24 éves kora előtt is választó az a férfi, aki főiskolát végzett, vitézségi érem, vagy Károly csapatkereszt tulajdonosa.

A *nő*, aki 30. életévét betöltötte, 10 éve magyar állampolgár, két év óta egy községben lakik, az elemi iskola VI. osztályát elvégezte, vagy a IV. osztály elvégzése után legalább három törvényes, életben levő, vagy hősi halált halt gyermek anyja, illetőleg saját maga tartja el magát és saját háztartása van, — választójoggal bírt. 30 éves kora előtt csak akkor, ha főiskolát végzett.

A ma érvényben levő 1925. évi XXVI. t.-c. a választójogosultság feltételeit nagyjában az 1922. évi 2200. sz. M. E. rendelet alapján szabja meg, csupán az erkölcsi megbízhatóság új fajtáját statuálja, amikor a hazához való hűséget is megköveteli a választójog előfeltételül.

Az említett törvények szerint választójogosultsággal bírt a 24 éven felüli férfilakosságnak:

az 1914. évi névjegyzék szerint (Nagy-Magyarország)
15.5 %-a: 1,627.000;

az 1918. évi névjegyzék szerint (Nagy-Magyarország)
20.9%-a: 2,715.000;

az 1919. évi névjegyzék szerint (Nagy-Magyarország) 33-2 %-a: 3,042.000;

az 1920. évi névjegyzék szerint (Csonkaország) 74-6%-a: 1,360.000.

Az 1925. évi XXVI. t.-c. alapján megejtett választás alapjául szolgáló 1922/1923. évre érvényes választó-névjegyzék szerint a választók száma 2,382.084 volt; ebből férfi 1,519.564, nő 862.520.

A 24 éven felüli 1,938.594 főnyi férfilakosság 78.3 %-a, míg a 2,141.513 főnyi női lakosság 40.3%-a volt választójogosult.

A 24 éven aluli férfiak közül választó volt 8988 vitézségi érem és Károly-csapatkereszt alapján, 864 főiskolai végzettség alapján; a 30 éven aluli nőknél 1349 főiskolai végzettség alapján gyakorolta választójogát. Férfi választó volt IV. elemi alapján 1,016.698, női választó volt VI. elemi alapján 621.101, míg a többiek más alapon nyertek választójogot.

Ez a törvény statuálja először jogrendszerünkben a lajstromos szavazást s részlegesen bevezeti a titkos szavazást, ott, ahol a szavazás lajstromosan történik: a székesfővárosban és egyes törvényhatósági joggal felruházott városokban. Meg kell állapítanunk, hogy a lajstromosan történt titkos szavazások mindennütt a józan polgári meggondoltság jegyében folytak le s a városi lakosság politikai érettségéhez fűzött reményeket mindenütt igazolták.

Az eddigi tapasztalatok alapján tehát joggal remélhető, hogy az eddig nyíltan választó kerületek választói is felfogják a választójog helyes gyakorlásához fűződő érdekek fontosságát s lelkiismeretük szerint e nemzet nagy érdekeinek megfelelően fogják titkosan is gyakorolni választójogukat. Amikor e tekintetben bizton alapítunk a magyar nép politikai érettségére, hazaszeretetére, jövőjében való törhetetlen hitére s a szélsőségektől való ösztönszerű tartózkodására, nem látjuk semmi szükségét annak, hogy az eddigi törvényekben körülírt általános és speciális feltételek — a nők választójogát kivéve — jelentékenyebb mérvben megszorítsanak.

De amint nem tartjuk szükségesnek a választójoggyakorlásához szükséges személyi feltételek megszigorítását, épúgy szükségtelennek tartjuk, hogy a választások előkészítése és lebonyolításának technikai előfeltételei megnehezíttessenek. A választó-

kerületek új beosztása, a névjegyzékek elkészítése, a felvétel megnehezítése, ép úgy mint magának a választási eljárásnak bonyolulttá tétele a választás eredményének kialakulását károsan befolyásolhatná s joggal kelthetné azt a látszatot, hogy a titkosság bevezetése nem a valódi nemzeti akarat megnyilvánulását, hanem más politikai érdekek előretörését szolgálja. Ha a kormány becsületes szándékkal hozza a titkos választójogot, ne hagyjon nyitva olyan kapukat, amelyekben a visszaélések és hamisítások becsempészhetők lesznek. Ha az új törvény szembe-tűnő módon fog teret adni paktumoknak, titkos megállapodásoknak, akkor a reform elbukott s vele együtt az a rendszer is, amely becsületes megoldás helyett a kommt Zeit, kommt Rat kényelmes álláspontjára helyezkedett.

Az idő ma nem tűr további halasztást. Oldjuk meg végre a választójog kérdését ne (lehetőleg), hanem feltétlenül az ország nyugalma és presztízse érdekében.

4. Titkosság és közerkölcs.

A titkosság bevezetésének halaszthatatlan voltát ma már az összes alkotmányos tényezők elismerik. A vélemények csupán a bevezetés módozatai tekintetében lehetnek eltérők, de abban valamennyien megegyeznek, hogy az eddig jogosultak körének jelentékeny korlátozása nélkül kell megtalálni a módját annak, hogy a titkosan lefolytatott választás az alkotmányos nemzet meghamisítatlan akaratának legyen kifejezője.

Azok, akik a titkosság bevezetésétől a parlament nivójának és erkölcsének süllyedését féltik, rendszerint csak arra gondolnak, hogy a szabadon és befolyásmentesen megnyilvánuló nemzeti akarat olyan elemeket juttat parlamenti szerephez, akiknek sem iskolázottsága, sem erkölcsi nivója nem fogja megütni egy művelt állam képviseleti szervétől várható és megkívánható színvonalat.

Akik ezeknek az aggályoknak nyíltan is kifejezést adnak, rendszerint az *«alsóbb néprétegek» műveletlenségével és tudatlanságával járó erkölcsi érzék fogyatékoságára gondolnak s az önző osztály uralomra való törekvéstől féltik az ország többi — szerintük nemzetfenntartó — rétegeit, különösen az intelligens középosztályt,*

melynek a nemzet vezetésére való hivatottságát nem engedik vitatni . . .

A körülöttünk napjainkban folyó események alátámasztani látszanak ezeknek az aggályoknak indokolt voltát. Speciális magyar viszonyaink között *vannak azonban a városi lakosságnak olyan rétegei is, amelyek a tulajdonképeni intelligenciához nem számíthatók s megbízhatóságuk, politikai érettségük és nemzethűségük tekintetében semmijeé aggály jel nem merülhet. A városi kispolgári elemekre gondolunk itt, akiknek parlamenti szereplésétől csak mérséklő, kiegyenlítő és józanul demokratizáló hatást várhatunk.*

Ezeknek a rétegeknek politikai szerephez való juttatása tehát semmiféle veszélyt nem rejt magában, mert úgy kultúrfok, mint erkölcsi felfogás tekintetében meg fognak felelni a mai parlamenti élet kívánalmainak.

Sokkal nagyobb veszély fenyegeti a parlament erkölcsi nivóját arról az oldalról, melyet az aggodalmaskodó mindenkor figyelmen kívül hagynak, ahonnan a korrupció dudváit eddig is ellepték a magyar közélet járható mesgyéit, — a túlságosan elhatalmasodott nagytőke, a plutokrácia és a velük titkos szövetségben álló politikai érdekcsoportok oldaláról.

A mai gazdasági élet zavarosában hihetetlenül megerősödött plutokrácia, mely az alkotmányosság látszatának fenntartása mellett számbeli fölényrel nem nyerhetne parlamenti befolyást, *a dúsán rendelkezésére álló anyagi eszközökkel igyekszik a mindenkori kormányzat kegyeit elnyerni s azt akarátának vak eszközévé tenni.* A kormány és a nagytőke közötti ez a kapcsolat, melynek hatásai lépten-nyomon kiütkeznek, sokkal inkább alkalmas a parlament tekintélyének lejárására, mint az annyira mumusnak kikiáltott alsóbb néposztályok tagjainak parlamenti szerephez való juttatása.

Amint az alsóbb néprétegek indokolatlan mellőzését jelené minden olyan jogfosztás, mely a választójog eddigi kereteit ok nélkül szűkíteni kívánná, *éppúgy a titkosság teljes meghamisítására vezethetne, ha a plutokrácia befolyása továbbra is olyan mérvben érvényesülhetne, mint amilyen mérvben az a legutóbbi évtizedek alatt lezajlott választásoknál történt.* Bírói ítéletekben lefektetett tényállásokkal igazolható, hogy a plutokrácia által előteremtett választási költségek a nemzet akarátának teljes meghamisítását tették lehetővé s hogy az utóbbi évtize-

dek parlamentjei teljesen függő viszonyban állottak a nagytőkével s az általuk alimentált érdekeltségekkel.

Hogy a magyar politikai életben a plutokrácia ilyen döntő szerephez juthatott, annak oka agrár országunkban az ingó tőkének mindenkor jutó fontos szerepén kívül az a körülmény is, hogy a plutokrácia úgy a parlamentben, mint a parlamenten kívül is mindenkor megtalálta azokat a legmagasabb körökig felérő kapcsolatokat, amelyeken keresztül a kormányzat elhatározásait is tetszése szerint befolyásolhatta. A mobil tőke gyors alkalmazkodása a titkos paktumok, reverzálisok egész rendszerét építette ki, a benfeneteknek jelentős jövedelmeket juttatva, míg a kívülállót elzárva attól, hogy egyes kormányzati tények okai felől még csak információkat is szerezhessenek. Az új választójogi törvénnyel meg kell szűnnie annak a túrhetetlen állapotnak, hogy a választott képviselők I. és II. osztályú képviselőkre tagozódjanak, olyanokra, akik a benfenteség minden előnyét élvezik s olyanokra, akik csak passzív szemlélői lehetnek a sokszor nagyfontosságú «fait accompli»-nak. A plutokráciának a kormánnyal fennálló kapcsolatait tehát az új választójogi törvénynek feltétlenül likvidálnia kell, mert ezt nemcsak az ország közönsége, hanem úgyszólván immár a világ közvéleménye követeli parancsolólag. Hogy ez mennyire így van s hogy ennek a kapcsolatnak rendezése mennyire halaszthatatlan, igazolja XI. Pius pápának 1931. évi május hó 1-én «Quadragesimo anno» kezdettel kiadott körlevele, amely leplezetlen nyíltsággal mutat rá a mai gazdasági liberalizmus visszaéléseire s egyúttal az orvoslás módozataira. Idézzük a pápai körlevél néhány megállapítását:

«A szabadversenynek a gazdasági életet szabályozó elvként való beállítása az individualisztikus gazdasági rendszer alaptevéde. Leginkább szembeötlő jelensége korunknak, hogy nem csupán vagyon, hanem félelmetes gazdasági hatalom, valóságos zsarnoki hatalom halmozódott fel egyeseknél. Különösen azoknak kezében van szörnyű hatalom, akik mint a pénztőke urai és kezelői, korlátlanul határoznak a hitel felől s azt tetszésük szerint osztják el. *A gazdasági hatalom ezen összesűrűsödése természetes következménye a korlátlan szabadversenynek, amely nem végződhet másként, mint az erősebbek, erőszakosabbak, lelkiismeretlenebbek győzelmével s a gyengébbek bukásával.*

A felhalmozott gazdasági hatalom harcra vezet: 1. a hatalomért a gazdasági téren, 2. hatalomért az állam felett, mely a gazdasági érdekellentétekben maga is érvényesülni akar, 3. harc a különböző államok között, melyek alattvalóik gazdasági érdekeit a gazdasági hatalom fegyvereivel kívánják biztosítani.»

Ugyanebben az értelemben beszélt a protestáns Amerika elnöke 1937 január 20-án történt beiktatása alkalmával.

«Az amerikai demokrácia felé új feladatokat szab polgártársaink tízmillióinak sorsa, akik még a jelen pillanatban is nélkülözik a legnagyobb részét annak, amit manapság még a legalacsonyabb létszínvonal feltételei is megkövetelnek.

Haladásunknak nem az a próbaköve, hogy még tovább növeljük azoknak fölöslegét, akik már most is dúskálnak az élet javaiban, hanem az, hogy gondoskodjunk azokról, akiknek nagyon kevés jutott ki a javakból. Ha csak egy kicsit ismerjük nemzetünk szellemét és szándékát, nem fogunk a kényelemszeretet, a megalkuvás és féltékenység szavára hallgatni, folytatni fogjuk munkánkat a megkezdett úton.»

A gazdasági harc tehát áll az egész világon: Európában és Amerikában egyaránt. A népek vezérei, akik koruk eszmeáramlatának világviszonylatban is méltó és elismert reprezentánsai, megmutatják a megbékélés felé vezető utakat.

Ebben a harcban az állam kell, hogy a gyengébbek védelmére siessen, amit legkönnyebben úgy tehet, ha a megtámadottnak is befolyást ad érdekeik védelmére. A titkos választójog egyik eszköze lehet az önvédelemnek, mert becsületes megvalósításával erősen csökkenthetők lesznek azok a kapcsolatok, amelyek a nagytőkét eddig a kormányzathoz a nyílt és titkos érdekek ezernyi láncolatán keresztül oly elválaszthatatlanul fűzték.

A titkos választás a pártkasszák szerepét, az alkotmányos költségek rentabilitását bizonyára jelentős mérvben csökkenteni fogja, mert megszűnik az etetés, itatás, hivatásos kortesek, élharcosok stb. fizetése s ezzel együtt az a sok visszaélés, amely a magyar parlamentarizmus komolyságát a megvélyező ítéletek sokaságával járatta le ország-világ közvéleménye előtt. Természetes, hogy a helyzet ilyen javulása a pártkasszákat tápláló nagytőke-érdekeltségek szerepét is jelentékeny mérvben fogja csökkenteni, s egyúttal a nagytőke által fenntartott vállalatok igazságos és fokozott adóztatását lehetővé tenni.

Amikor ugyanis az adóreform sürgetői a részvénytársasági adóztatás visszásságait feltárták, a vállalatok arra hivatkoztak, hogy egyéb címenek sokkal nagyobb áldozatokat kell hozniok, s mérsékelt adóztatásuk így csak látszat szerint van meg. Ha a választójogi reformmal ezek az alkalmi ((leadások» csökkenni fognak, semmi ellenvetés nem lesz tehető az ellen, ha a társulatok törvényes alapon kivetett adók formájában fognak hozzájárulni a közterhekhez olyan mérvben, amelyben azt üzletük rentabilitása indokoltá teszi.

Azok tehát, akik a választás titkosságától és a jogosultak körének kiterjesztésétől a parlament erkölcsét és nívóját féltik s az ebből származható veszedelmekre annyi aggodalommal tudják felhívni a figyelmet, *vegyék figyelembe a parlamentarizmust a nagytőke részéről fenyegető veszedelmeket s azoknak a titkosság bevezetésével várható csökkenését is.* A kormányzat feladata, hogy a parlamentarizmust ne csak alulról, de a felülről jöhető veszedelmekkel szemben is megvédje s megszüntesse azokat a káros befolyásokat, amelyek a parlament akaratának eddigi megnyilvánulását is annyi esetben lehetetlenné tették.

A plutokrácia befolyásának csökkenése a köz szempontjából bizonyára fog annyi előnyt jelenteni, mint amilyen hátrányoktól az aggodalmaskodók a parlamenti élet nívóját féltik. Ha a nagytőke befolyása csökkenni fog, megszüntethetők lesznek azok a kiáltó aránytalanságok, amelyek a nemzeti jövedelem és vagyoneeloszlásban ma jelentkeznek. Kötelessége ez az államhatalomnak, mert *amikor a magántulajdont — a Quadragésimo anno szerint — a közjó követelményeihez alkalmazza, a tulajdonosokkal szemben nem ellenséges, hanem barátságos szolgálatot végez, mert ilyen módon megakadályozza, hogy az isteni Gondviselés által az emberi élet megkönnyítése céljából alapított magántulajdon intézménye túrhetetlen állapotokat ne teremtsen s így önmaga sírját meg ne ássa!))*

5. A választójogi pártközi konferencia.

Ismertetjük itt a magyar politikai élet vezető egyéniségeinek a Miniserelnök által egybehívott választójogi ankéten 1936 december 2—3—4-én elhangzott felszólalásait a napilapok kivonatos közlései nyomán:

Darányi Kálmán miniszterelnök rámutatott az értekezlet összehívásának előzményeire, majd hangsúlyozta, hogy az értekezletnek nem törvényjavaslat kidolgozása a célja, hanem hogy megbeszéljék a különböző kérdéseket. Reméli, hogy a pártközi értekezleten olyan légkör alakul ki, amely a kormánynak lehetővé teszi, hogy ha levonja az előadottakból a tanulságot, a titkos választójog kérdését megoldhatja. *A választás titkosságában mindenki egyetért.* Mielőtt a választás titkosságáról törvényjavaslatot nyújtana be, ezt meg kell előznie a kormányzói jogkör kiterjesztéséről és a felsőház jogkörének reformjáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának.

Elmondta a miniszterelnök, hogy Gömbös Gyula feljegyzései között talált egy írást, ahol megvannak azok a kérdések, amelyek megvitatására az elhunyt miniszterelnök a pártközi értekezlet összehívását óhajtotta. Nem azért említi ezt, mintha le akarná kötni az értekezletet, hanem csak adalékképpen. Gömbös a következőket jegyezte fel:

1. A titkos választójog a szűkített, vagy kiterjesztett aktív választójoggal ?

2. A passzív választójog elnyeréséhez szükséges feltételek szigoríthatnak-e ?

3. Az eddigi kerületi-, egyéni- és a városokban a lajstromrendszer maradna-e meg, vagy lehetséges-e megyei ?

4. vagy országos lajstromrendszer bevezetése ?

5. Az abszolút vagy relatív többségi elv fog-e érvényesülni?

6. Elektoros rendszer számításba jön-e ?

7. Milyenek a biztosítékok a nemzeti és konzervatív gondolat érvényesítése érdekében ?

8. Lehet-e szó a vármegyék követküldési jogának feléledéséről, vagy érdekképviseletek bevonásáról;

9. Szükségesnek látja-e az ellenzék más alkotmányjogi kérdések tisztázását, illetve oly biztosítékok törvénybeiktatását, amelyek a 7. pontban említett célt szolgálják; (Az alsóház és felsőház közötti viszony új szabályozása, kormányzói jogkör kiterjesztése stb.)

Nagy súlyt helyez a miniszterelnök annak megállapítására, hogy a bizottság tárgyalása nem törvényjavaslat előkészítése és vitája, hanem csak elvi szempontok megbeszélése és arra, hogy ez a kölcsönös megértés felvilágosítást és tanácsot kapjon.

Ivány Béla: A mai választójogi törvény tekintetében valamennyiünknek súlyos aggodalmaink és kifogásaink vannak. Itt van a régen lejárt ajánlási rendszer. A párt nem kíván ebben a kérdésben állást foglalni, mert e tekintetben irányt szabni, az elveket leszögezni, a kormány hivatása. Pártja programjában a választójogi reform a titkosság megoldásával változatlanul benne van. A párt hozzájárul, hogy a kormánnyal és felsőházzal együtt keressék azokat az alkotmányos módozatokat, amelyekkel biztosítani tudják a kérdéssel kapcsolatban a nagy nemzeti érdekeket. Már most hangsúlyozza azonban, hogy a választás titkosságának általánossá tétele addig nem iktatható törvénybe, míg nem nyújthatnak biztosítékokat, hogy a reform minden esetleges káros következményével szemben biztosítani tudjuk ezeréves alkotmányunkat és nemzeti fejlődésünket. Gondolnak azokra az intézményes biztosítékokra, amelyet a választójogi törvénybe kell lefektetni és a kormányzói hatáskör kiterjesztésére s a felsőház reformjára.

Eckhardt Tibor elismerte, hogy a többség és a kormány semmiféle kényszer hatása alatt nem állt akkor, amikor a titkos választójog megvalósítására szánta magát. Ebben a lépésben az ellenzéki pártok felé olyan közeledési szándék jelentkezik, amit csak köszönettel és hálával tud fogadni. Elvileg csatlakozik Ivány Béla álláspontjához. A pártközi értekezletnek nem lehet más célja, mint tisztázni a reform elveit és azután rögzíteni mindazt, amiben a konferencia tagjai egyetértenek. A törvényjavaslat megszerkesztése már a kormány feladata. Nincs más híd a nemzet benső békéjéhez, mint a választójogi reformnak becsületos és nem túlságosan hosszú időre nyúló megvalósítása. *Az ország belső és külső helyzete egyaránt elkerülhetetlenné teszi a titkos szavazási rendszerre való áttérést,* de szükségessé teszi azt az ország belső rendje, a közigazgatás tehermentesítése a politikai feladatok alól a tekintélytiszteletet, a karhatalomnak a politikai hatalom alól, való teljes felszabadítása, a hatóságoknak a néppel való érintkezése és az a szörnyű ellenséges viszony, amely ebben az országban kifejlődött főleg, a falusi adminisztráció és a nép között azzal, hogy most már állandósult a választási nyomás, amely régen csak öt évben egyszer fordult elő.

A mostani időpontot azért is alkalmasnak tartom a meg-

egyezésre, és tárgyalásokra, mert az ország jobboldali tömegeiben is felülkerekedett az a belátás, hogy állandó erőszakkal eredményes kormányzást folytatni sehol nem lehet. A baloldalon pedig ma inkább, mint valaha él az a felismerés, hogy forradalmi metódusokkal nem lehet és nem szabad politikai irányzatokat képviselni.

Helyre kell állítani az alkotmányos tényezők egyensúlyát. A végrehajtó hatalom egészségtelen túltengése és túlsúlya jelentkezik a magyar alkotmányban. A képviselők és a felsőház egyszerűen függvénye a kormányzati hatalomnak. Hiányosnak tartja az államfő törvény szentesi tési jogát és rendezendőnek tartja a kormányzó utódlási kérdését is. A közjogi reformok életbelépésének egyszerre kell történnie. A tárgyalási sorrend szempontjából a választójog kérdését tartja elsőnek.

Azok az aggodalmak, amelyek a választójog sürgős megalkotásával szemben jelentkeznek, teljesen tévesek, mert a leggyorsabb munkatempó mellett a választójogi javaslat megszavazása a jövő év nyaráig megtörténik, akkor is a végrehajtási utasítás kiadása, a kerületi beosztás, az új érvényes névjegyzék készítése, az egyes munkák adminisztrálása még legkevesebb másfél-két esztendőket vesz igénybe.

A pártközi értekezlet a választójogi reform kapcsán megoldandónak tartja a felsőház reformját, a kormányzói jogkör kiterjesztését, valamint a kormányzói jogutódlás újra szabályozását is abból a célból, hogy az állami főhatalmak egyensúly helyreállítassék és az ország alkotmányos rendje és nyugodt fejlődése biztosíttassék. Miután a választójogi reformhoz szabandó a többi alkotmányügyi reform, elsősorban a választójogi reformot kell megalkotni, a reform életbelépése azonban a többi alkotmányügyi reformmal egyidejűleg történjék meg.

Pártja változatlanul a kétkamarás rendszer mellett van. *Sohasem fog osztozni abban a felfogásban, hogy az érdekképviselőt a parlamentarizmust helyettesítheti, vagy korporációival lehet pótolni a parlamentet.* A helyes választójognak nem szabad megengednie, hogy a törvényhozás a nyers tömeguralomnak, valamilyen mechanikus rendszernek, egy szervezetlen akaratsnak, vagy hangulatnak megnyilvánulása legyen. A titkos választójoggal kapcsolatban két veszedelmet lát: megnöveli a demagógia erejét és megnöveli a plutokrácia erejét is.

A korrektívumok célja általános felfogás szerint az, hogy az intelligencia vezetőszerpét biztosítani kell a választójogi reform során.

A magunk részéről készek vagyunk elfogadni minden olyan biztosítékot, amely nem ütközik a jó erkölcsökbe, vagyis mindenkor kész lesz politikai kompromisszumokra. Annak a jogi rendszernek, amelyet majd kidolgoznak, a magyar élet minden értékét figyelembe kell vennie.

Rassay Károly elvi felfogása nagy egészében megfelel Eckhardt felfogásának. Álláspontja szerint Magyarország kormányzásának alapja a tiszta népképviselőten alapuló parlamenti rendszer. A nemzeti akarat feltétlen érvényesülése céljából el kell törölni a jelenlegi ajánlási rendszert. *Azt a kérdést, hogy titkos választójog melht országos, vármegyei lajstrom, vagy kerületenkinti választói rendszer-e, másodrendű kérdésnek tartja.* Abból a szempontból, hogy az nemzeti akarat minden idegen befolyástól mentesen érvényesüljön, mindenfajta korrektívumot elfogad. A parlamenti belső viszonyok rendezése elválaszthatatlan a választójog kérdésétől. A végleges rendezés megindulásának feltétele, hogy a többségi párt végre határozott javaslatokat hozzon a választójogi reform tekintetében.

Homonnay Tivadar hivatkozott Eckhardt és Rassay elgondolására, majd pártja nevében hangoztatta, hogy a titkosság alapján áll s a titkosságot ki akarja még inkább terjeszteni a nőkre. A nők szavazati jogához nem óhajtunk, nem akarunk és nem fogunk hozzájárulni oly tekintetben, hogy az csorbíttassék. *A keresztény párt a megyei lajstromos kisebbségi képviselőti rendszer alapján áll és ahhoz ragaszkodik.* Mi a választási rendszernek csak ahhoz az alapjához vagyunk hajlandók hozzájárulni, ahogy azt Eckhardt mondta, megtoldva azzal a titkossággal, amit Rassay tett hozzá, továbbá az ajánlásoknak mostani lehetetlen rendszerét akarjuk megszüntetni. Nekünk nincsenek olyan messzemenő kívánságaink, mint ahogy egyesek gondolják.

Ezek azok a nagy elvi kérdések, amelyeket itt a párt nevében leszögeztek s amelyekből a párt nem tud engedni. Kérem a kormányt, hogy az általam ismertetett keretet, vázlatot tartsa be. *Egyelőre még nem tudjuk, hogy a kormány titkos szavazást*

akar-e behozni. Mi törvényhatósági bizottsági tagok nagyon jól tudjuk, hogy új választási törvény megalkotása a névjegyzékek összeállítása és kiigazításának ideje minimálisan két esztendő még a leggyorsabb ütem esetén is. Ezalatt a két esztendő alatt olyan komplikációk állhatnak be, hogy esetleg az ország lakosságára idegen eszközökkel oktrojálhatnak rá egyes törvényeket, mézesmadzagot húzva el előtte.

A kormány ismertesse a keretet és nyilatkozzék arranzve, *hogy tényleg titkos választójogot fog-e hozni, mert a választójog kérdése egy motor, ahol féket kell alkalmazni, de a fékek alkalmazásában igen messze is el lehet menni.*

A korrektívumokat nemcsak a demagógia-elleni védekezés, nemcsak a választás tisztaságának biztosítása érdekében tartom szükségesnek, bár nehéz megállapítani, hol van a nemzet érdekének és alkotmánykormányzásának a határvonala, a korrektívumokat ehhez is alkalmazni kell és tartozunk az ehhez való alkalmazkodás tekintetében igen messzire elmenni.

A politikai atmoszféra, amely röviddel ezelőtt még olyan tragikus volt, most a legalkalmasabb egy ilyen törvényjavaslat benyújtására. A választójogi tervezet a régi parlamenti szokásnak megfelelően utalják egy választójogi bizottság elé. *A megfelelő korrektívumok nélkül én, aki a titkosság alapján állok, a nemzet érdekében álló okos, eredményes és nyugalmat biztosító választójogi törvényt el sem tudok képzelni.*

Pártom részéről ismételten csak annyit jelentek ki, hogy *a titkosság alapján állunk, a kisebbségi képviselő rendszer mellett, a vármegyei lajstrom alapján, a tiszta választási rendszernek feltétlen biztosítása alapján és a mostani ajánlási rendszer eltörlésével.*

Peyer Károly csaknem négy évtized óta folytat már a szociáldemokrata párt az általános, egyenlő, titkos választójogért politikai küzdelmet és pártunk ma is ennek elvi álláspontján áll. Ehhez azonban hozzáfűzöm azt, hogy a titkosság önmagában még nem biztosítja a választás tisztaságát és alkotmányos lefolyását.

A választójog titkossága mellett rendkívül fontosnak tartunk egy másik kelléket is *és ez a választói névjegyzékek becsületes összeállítása.* Mi a gyakorlatból tudjuk, hogy mit lehet a választói névjegyzékekkel csinálni, hogyan lehet kihagyni olyan sza-

vazókat, akik községi bírák voltak, vagy akiknek évtizedek óta üzletük vagy földjük van a községben.

A választói névjegyzékkel folytatott visszaélések számos példáját láttam régi választókerületekben, Dorogon is. A választás tisztaságának tehát nemcsak a titkosság az alapja, hanem a névjegyzék helyes összeállítása is. Joggal követeli a választó, hogy az állam ne csak akkor keresse meg őt, amikor kötelességet kell teljesíteni, hanem akkor is, amikor jogot kell biztosítani.

Az új választói névjegyzék összeállításánál olyan rendelkezéseket kell fölvenni, amelyek a visszaéléseket kizárják és biztosítják azt, hogy a választásra jogosultakat hivatalból vegyék fel a névjegyzékbe.

Egyszer már véget kell vetni az ezzel kapcsolatos szekatúrának. De véget kell vetni a választással kapcsolatos olyan közigazgatási intézkedéseknek, amelyeket legtöbbször ismét csak az ellenzéki pártok ellen használnak ki. Ilyen például a plakátlebélyegzés kötelezettsége. Lehetetlenné kell tenni a közigazgatás apró furfangjait, hiszen a magyar közigazgatás már egészen specializálódott ebben a tekintetben.

A közigazgatást a választásból teljesen ki kell kapcsolni és a választás irányítását bírói tényezők kezébe kell letenni. Ami a biztosítékok kérdését illeti, mi csak olyan biztosítékokat fogadunk el, amelyek a választók szabad akaratát nem hamisítják meg és egyúttal biztosítják az alkotmányos életet és a parlamentarizmust.

De ha ezek a biztosítékok csak arra szolgálnak, hogy a választók akaratát meghamisítsák, akkor ezek nem biztosítékok, hanem olyan intézkedések, amelyek fölöslegessé teszik magát a választást is.

Nem elvi, hanem *tisztán célszerűségi kérdés, hogy a választás lajstromosan, vagy egyéni kerületek alapján történjék-e. Lehet érvelni mind az egyik, mind a másik mellett.*

Lajstromos kerületekben azonban az arányos választás mai formája nem tartható fenn azért, mert igazságtalan, hogy egy és ugyanazon kerületben egy képviselő 37.000 szavazattal kerüljön be a parlamentbe, a másik pedig 7—8000-rel.

Ez az igazságtalanság még a pluralitásnál is rosszabb. Tiltakozunk olyan korrektívumok ellen is, amelyeket a fővárosi

községi választásnál, illetve a főváros közgyűlésénél alkalmaztak, *mint például az örökös tagság, az érdekképviseleti jog és a hivatalból résztvevők mandátuma*. Mindezek a korrektívumok még azt a célt sem érték el, amelynek érdekében megvalósították őket.

Nem zárkózunk azonban el a kormányzó jogkörének kiterjesztése és a felsőházi reform elől, mint olyan korrektívumok elől, amelyek ellensúlyozni kívánnak jobb- vagy baloldali kielégéseket és amelyek nem hamisítják meg a parlamentáris elvet és az alkotmányos élet folytatását. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a felsőház összeállítása a mi elvi álláspontunk szerint nem történhetik sem érdekképviseleti, sem rendi alapon.

A felsőháznak is választás alapján kell egybegyűlnie, mert mai formájában nem tudja a korrektívumok tekintetében azt a garanciát nyújtani, amelyet hozzáfűztek. Az összeférhetetlenség kérdésében helyesnek tartom a szigorítást és hogyha rendelkezéseket vesznek föl a törvénybe a demagógiával szemben, csak azt kívánjuk, hogy ezeket a rendelkezéseket mindenkivel szemben alkalmazzák.

A házszabályok szigorítása teljesen fölösleges, sőt ellenkezőleg, revízió alá kell venni a házszabálynak azokat a rendelkezéseit amelyek megakadályozzák az igazi parlamenti vita létrejöttét.

Ellenezzük minden olyan rendelkezés felvételét, amely az érdekképviseleti rendszert kívánja a parlamentbe bevinni. Ez meghamisítása volna a parlamenti rendszernek és ezzel kapcsolatban csak aláírom Eckhardt előbbi kijelentését. Tegyük lehetővé, hogy a magyar munkásság nagy tömegei az alkotmányos élet iránt nagyobb érdeklődést tanúsítsanak, mint amennyire erre a múltban lehetőség volt. Biztosítsák végre azt, hogy minden magyar dolgozó osztály érdekei teljes képviselethez jussanak a magyar törvényhozói testületben.

Súlyos hiba volna a magyar nép igazi akaratát mesterséges eszközökkel elfojtani. Sokkal helyesebb és célravezetőbb, ha a nép akaratának megnyilatkozásai bent a Házban nyilvánul meg, mintha kint jelentkezik olyan területeken, ahol ezeknek a megnyilatkozásoknak súlyosabb konzekvenciái lehetnek. Sokkal veszedelmesebb az a demagógia, amely minden ellenőrzés nélkül folyik le, mint az a bármilyen éles vita, amely a parlament üléstermében folyik le.

A magyar munkásság a háború előtt nem juthatott parlamenti képviselőhez ... és mindenki érezte, hogy ez a törvényhozó testület a nemzet testétől idegen.

Mi konzekvensen haladunk azon a vonalon, amelyet eddig is követtünk, mi nem spekulálunk a forradalomra, mert tény, hogy a forradalomnak áldozata a dolgozó nép, a forradalom terheit mindig a dolgozó népnek kell viselnie. Tisztában vagyunk azzal, hogy a békés fejlődés a magyar népnek is többet tud nyújtani, mint amit esetleg egy kockázatos forradalom nyújtana. De akkor tegyék lehetővé, hogy a magyar nép a törvényhozási munkában résztvegyen, érdekeit olyan szabadon és olyan módon képviselhesse, ahogy ezt a maga felfogásának megfelelően helyesnek és jónak tartja.

Nyújtsanak lehetőséget arra, hogy a különböző társadalmi osztályok érdekeinek összeegyeztetésével olyan gazdasági politikai és szociális tevékenység fejlődjék ki, amely a munkásságot is arra a belátásra készíti, hogy mégis van lehetőség a maga követeléseinek, céljainak alkotmányos úton való megvalósítására. Ehhez azonban az kell, hogy a választójog minden tekintetben tiszta legyen, a választójog mai kellékei megmaradjanak, a titkosság minden vonatkozásban érvényesüljön és lehetetlenné tegyenek minden olyan befolyásolást, amely a választók szabad akaratnyilvánítása ellen irányul.

A választók akaratát utólag se hamisítsák meg, sem az érdekképviselői rendszerrel, sem pedig az alkotmányosság és a parlamentarizmus elvével össze nem egyeztethető korrekatívumokkal.

Gróf Bethlen István sajnálja, hogy a kormány nem jött konkrét javaslatokkal a pártközi értekezlet elé. Véleménye szerint több eredménnyel lehetne tárgyalni, ha a miniszterelnök legalább nagy vonásokban kifejtette volna a kormány álláspontját.

De azt hiszem, ez reparálható: a vita folyamán mégis nagyjában bizonyos elvek fognak kikristályosodni, amelyek útmutatásul szolgálnak a kormánynak arra, hogy miképpen dolgozza ki a maga javaslatát. Reparálható ez azzal is, ha a kormány egy későbbi időpontban, mikor tisztában lesz saját felfogásával, szándékaival és terveivel, újból érintkezést keres az

ellenzéki pártokkal és megbeszéli velük a maga álláspontját. Azt hiszem, hogy ebben az esetben létrejöhet a konszenzus, hiszen a tegnapi vita során is kitűnt, hogy bármennyire eltérők is talán a felfogások a részletekben, de a főbb elvekben nincs nagy eltérés.

Ez a pártközi értekezlet bizonyítéka annak, hogy a választójog ügyében nem lehet véglegeset alkotni. Aki azt hiszi, hogy ezt a kérdést végleg el lehet intézni, az nagyon téved. A választójog élő jog, amely az élettel együtt fejlődik. A nagy külföldi demokráciák, a nyugati államok már a múlt században elérték a választójog terén azt a fokot, amelyet mi most szándékozunk megvalósítani.

Visszapillantást vetett ezután a háborúelőtti választójogi vitákra. Rámutatott arra, hogy a 48 és 67 megoldhatatlan problémája volt egyik főoka annak, hogy a választójog terén nem lehetett keresztülvinni azokat a reformokat, amelyek szükségessé lettek volna és amelyek a magyar demokratikus fejlődést azon a vágányon, amelyen a külföldi államok jártak, szintén előrevihették volna.

De volt egy másik ok is, a nemzetiségi kérdés, amely fenyegető formában éppen a múlt század végén és eme századnak az elején jelentkezett. Mindennek az eredménye az volt, hogy Magyarország nem haladhatott azon az úton, amelyen az előrehaladottabb nyugati demokráciák jártak. Az ezen az úton való haladás a magyar tömegeknek, a magyar közéletnek olyan fegyelmetséget, iskolázottságot és kultúrfokot nyújtott volna, mint amilyent ez a fejlődés a nyugati államokban létrehozott.

Nagy változás állott be ebben a kérdésben a háború után. Nemcsak azok az államok, amelyeknek a választójog terén már meglehetősen előrehaladott intézményei voltak, hanem a hátramaradottabb országok is vízözönszerűen változtatták meg a maguk választójogi törvényeit és a legszélsőségesebb, legradikálisabb választójogi rendszereket fogadták el. Ez volt a főoka a háború után a parlamentarizmus hanyatlásának. Mert igaz, hogy a háborús szenvedések és különösen a legyőzött országokban a nyomor és a súlyos gazdasági körülmények, amelyek a középosztályt tönkretették, magukkal hozták a parlamentarizmus hanyatlását.

Mi lett az eredménye ezeknek a háború utáni új választójogi rendszereknek? Az eredmény: elsősorban a parlamentek

színvonalának hanyatlása. Ez eredményezte azután, hogy a pillanatnyi néphangulatok a parlamentben dominálókka váltak, a parlament tetszetős formává lett és a népszerűséget hajszolták. A nagy történelmi pártok részben szétforgácsolódtak.

De ennek a rendszernek volt következménye a pártszervezéseknek az az erőszakos módja is, amelynek szemtanúi voltunk külföldön és amelyet, sajnos, úgylátszik nálunk is utánozni kívannak. Ez az erőszakos pártszervezési módszer tette végeredményben a parlamentarizmust lehetetlenné, mert a pártszervezés a pártok közötti konkurrencia nyílt csatájává változott át és ezeknek a csatáknak halottai és sebesültjei lettek.

Mindez nem a békés fejlődést, hanem a közvélemény és az ország közakarátának széttépését és egymással való szembeállítását eredményezte. *Sok országban a plutokratikus befolyás vált dominálóvá, más országokban viszont a proletárerőszak tette lehetetlenné a normális parlamenti élet kifejlődését.* így jutott zsákutcába a demokrácia és a parlamentarizmus igen sok országban.

Ha elhibázott lépés történik a választójog terén, akkor nincs visszafejlődés ezen az úton, mert azt az instrumentumot rontja meg a választójog, amelynek segítségével ki lehetne küszöbölni az elkövetett hibákat.

Ma már látjuk, hogy a legtöbb államban a szélsőjobb és a szélsőbal állanak egymással szemben, a közbenálló pártok fokozatosan eltűnnek. *A polgári társadalom nem jut hozzá, hogy a maga akaratát az állami életben érvényesítse s ennek következménye azután az, hogy vagy a forradalom, vagy a diktatúra között kell választani s végeredményben mind a kettő diktatúrát jelent.* Még azokban az országokban is, amelyekben a demokratikus tradíciókat meg tudták őrizni, a parlamentarizmus hanyatlását látjuk. így például Franciaországban és Angliában is.

Ha ugyanis azt látjuk, hogy egy kormánynak nincs bátorsága ahhoz, hogy a közvéleményt vezesse, akkor azt kell mondanunk, hogy hanyatlással állunk szemben. Ha egy másik demokratikus országban parlamenti többséget és kormányt csak úgy lehet alakítani, hogy forradalmi pártra kell támaszkodni, amelynek programja egyenesen negációja a parlamentarizmusnak, demokráciának, akkor azt kell mondanunk, hogy nem egészséges, hanem hanyatló a parlamentarizmus.

Mindennek pedig az az oka, hogy a demokratikus ország-

ban szem elöl tévesztették, hogy a választójog nemcsak arra hivatott, hogy a nép akaratának megnyilvánulását lehetővé és szabaddá tegye, hanem hivatása az is, hogy a szabadon megnyilvánult népakarat és ilyen módon a parlamenten belül a képviselők révén olyan erős kormány is alakulhasson, amely képes arra, hogy erős kézzel irányítsa az ország sorsát.

Hivatása az is, hogy az ország legjobbait válassza ki *és állítsa oda az országgyűlésbe, mint a nemzet sorsának intézőit, akik tudásuknál és jellemüknél fogva elsősorban hivatottak az ország sorsának irányítására.* Miután erről megfélekedtek, olyan pártok születtek, amelyek azt hirdették, hogy a demokráciának nem az a hivatása, hogy a kormányok ügyeibe avatkozzék, hanem az, hogy kiválasszon egy embert, ültesse az állam élére és ő azután legjobb belátása szerint irányítsa az ország sorsát. Tulajdonképen ez a felfogás a hitlerizmus magva, a jobboldali diktatúrák elméleti alapja.

Nem osztozom abban a felfogásban, amely nálunk is, de az egész világon is általánossá vált, hogy a jobboldali és baloldali diktatúrák tulajdonképen azonosak. Erről szó sincs. — *A választójogot olyan mértékben kell demokratikussá tenni, amely mérték nem teszi lehetetlenné egy magasszínvonalú parlament összehívását és erős kormányzatot.* Erre általános receptet adni nem lehet. Egyik vagy másik állam intézményeit sem lehet utánozni. Hogy milyen messzire lehet menni ezen a téren, az teljesen az illető ország politikai és szociális konstrukciójától, történelmétől, kultúrfokától, gazdasági állapotától és attól függ, hogy milyen világáramlatok, milyen erővel tudnak abban az országban tért foglalni és milyen az ország veszélyeztetettségének foka.

Eckhardt rámutatott arra, hogy mi lenne akkor, ha nem lenne titkos és általános választójog. — Teljesen igazat adok Eckhardt Tibornak abban, hogy nagy veszély volna az ország számára, ha a titkos választójog két év múlva sem születne meg. De rámutatok az érem másik oldalára is: mi lenne akkor, ha túlmennénk azokon a határokon, ameddig elmenni szabad. *A választójog terén fokozatos fejlődésnek vagyok a híve. Ne kockáztassunk, inkább lépésről-lépésre haladjunk.* Ha pedig bebizonyosodott, hogy előre tettünk egy lépést és hasznosan tettük meg, akkor tegyük meg a másodikat és harmadikat is, de *ne ugorjunk*

vakon olyan kísérletbe, amely talán tetszetős elvi szempontból az igazságosság szempontjából is hasznosnak látszik, de végeredményben a nemzet nagy érdekeit sodorhatná veszélybe.

E fejtegetések nem jelentik azt, mintha a titkos választójog ellen volnék, ellenkezőleg, mellette vagyok. Talán sokan csodálkozni fognak, hogy ezt én mondom, aki 1922-ben megváltoztattam a Friedrich-féle rendeletet. Bizonyos önigazolással tartozom, hogy felfedjem azokat az okokat, amelyek miatt ezt tettem. — A háború után forradalomba sodródott az ország, mélyreható társadalmi ellentétek mutatkoztak. Itt állottunk egy leszerelt országban, amelynek úgyszólván egész társadalma elvesztette gazdasági erejét. Az ország politikai élete atomokra bomlott fel, az újonnan összeülő nemzetgyűlés nem is látta azokat a szörnyű problémákat, amelyekkel szembetalálta magát, személyes kérdésekben látta kimerítve feladatát. Az én meggyőződésem az volt és az vessen szememre valamit, aki azt hiszi, hogy jobban féltette az országot, mint én, hogy szélsőséges választójogi rendszerek adoptálásával sohasem vezetjük ki az országot ezekből a bajokból.

Erős kormány nem verhetett gyökeret azokkal a választójogi rendszerekkel, amelyek akkor külföldön felburjánzottak. Ez volt az egyetlen ok, amely arra indított, hogy a vidéki kerületekben visszaállítsam a nyíltszavazást. Elismerem, hogy helyesebb lett volna messzemenőleg megszükiteni a választójogot, de egyúttal gondoskodni is arról, hogy az ország közvéleménye szabadon nyilvánulhasson meg a titkos választójog mellett. De a nyíltszavazás rendszere Magyarországon eddig általánosan divatos volt, ennek helyreállítása tehát nem tűnt fel olyan jogsértésnek, olyan sérelemnek, mint aminő a választójog szűkítése lett volna. Ez volt az ok, nem pedig az, mintha a nyíltszavazásos rendszert tökéletes rendszernek tartottam volna.

Nem lehetett mást csinálni: a sok rossz közül kellett választanom egyet és én ezt választottam. Meg vagyok győződve arról, hogy helyesen jártam el, mert az ország konszolidálását másképpen megvalósítani nem lehetett volna. Az volt a tervem, hogy először bizonyos ipari kerületekben, azután a rendezett janácsú városokban, majd fokozatosan a falvakban is bevezettük a titkos választást, aszerint, ahogy az ország politikai életének megrázkódtatása nélkül megtörténhet. *Mondom, nem a*

titkos választójog ellen voltam, sőt abban az irányban kívántam haladni.

1935 előtt, mielőtt a parlament feloszlatott, engem egyé-
nileg úgy állítottak be, mintha oka volnék annak, hogy fel kel-
lett oszlatni a parlamentet, mert ellenálltam annak a politikai
barátaimmal, az öreg csákyásokkal, hogy a választójog titkossá
tétessék. Tartozom a magyar közvéleménynek azzal, hogy eze-
ket a dolgokat most megvilágítsam. Én nem a választás titkos-
sága ellen foglaltam állást akkor. Hivatkozom Ivády Bélára,
aki jelen volt azon a pártkonferencián, amelyen ez a kérdés fel-
merült és amelyen azt mondtam, hogy ha van időpont, amikor
a titkos választójogot meg lehet alkotni, akkor ez a mai időpont,
mert soha sincs kedvezőbb idő arra, mint ma.

Eckhardt Tibor teljes és tudatos félrevezetését jelentette
az, amikor neki, pártjának és ezen keresztül az egész magyar
közvéleménynek azt hirdették, hogy Bethlen és politikai barátai
okai annak, hogy a titkos választójogot nem lehet megcsinálni.

Egészen mások azok a differenciák, amelyek engem a mnlt
kormánytól elválasztottak. Félttem attól, hogy diktatúra felé
megyünk. Az összes szimptomák ezt mutatták — a többségi
párt kezelése is. *Nem voltam ellene a titkos választójognak akkor
sem és ma újból kijelentem, hogy mellette vagyok, szükségesnek
tartom. Úgy kell megalkotni, hogy valóban titkos legyen és ki ne
játszassék, hogy becsületes titkos választójog legyen.* Különben oda
jutunk, mint a szomszéd balkánállamok, ahol szintén van titkos
választójog, de azért nincs demokrácia, hanem éppen annak
ellenkezője áll fenn.

Én is szükségesnek tartom, hogy a titkos választójoggal
és az új választójogi rendszerrel harmóniába hozassék alkot-
mányunknak egyik és másik intézkedése is. *A kormányzói jogkör
kiterjesztését is szükségesnek tartom éppen úgy, mint az utódlás
kérdésének rendezését is, még pedig más formákban, mint ahogyan
ez a felsőházi törvényben történt.*

*Szükségesnek tartom, hogy az a jogkör, amellyel a magyar
királyok bírnak a törvényhozással szemben, megadassék a kor-
mányzónak is mint államfőnek, mert hiszen enélkül nemcsak hogy
a jogkört, de azokat a kötelességeket sem tudja teljesíteni, amelyekkel
az államfő a törvényhozással szemben bír.*

Abszolút vétőjogról nem lehet szó. Ezt nyomatékosan hang-

súlyozom. Abszolút vétőjogot nem ismer el a magyar alkotmány. A múltban soha egyetlen politikus sem fogadta el a király részére az abszolút vétőjogot. Nem ismerhetjük el ezt a jövőben sem. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a kormányzónak a házfelosztás joga és egyéb hasonló jogok, amelyek a királyi hatalom jogkörébe tartoznak, szintén meg ne adassanak. *Abban a harcban, amely kifejlődne esetleg a kormányzó vagy az államfő és a nemzet között, csak a nemzet győzhet.* Kerülni kell tehát az olyan konstrukciókat, amik szembeállíthatnák az államfőt a nemzet többi részével.

Szükségesnek tartja a felsőház jogkörének kiterjesztését, de a felsőház mai összetételén nem változtatna.

Nagyjában és egészében — egyenlő jogot biztosítanék a felsőháznak, de a büdséjogot mégis az alsóháznak biztosítanám elsősorban. Az alsóházat, és itt teljesen egyetérték Eckhardt Tiborral, népképviselői alapon szervezném meg és tartózkodnék attól, hogy ott bármiféle vegyes rendszerbe belemenjenék.

Nem ért egyet azzal az ellenzéki felfogással, hogy először kell megalkotni a titkos választójogot és azután csak a felsőházi reformot és a kormányzói jogkör kiterjesztését. Teljesen osztom a miniszterelnöknek azt a felfogását, *hogy először a felsőház reformját, illetve a kormányzói jogkör kiterjesztését alkossuk meg s csak azután a titkos választói jogot.*

Ami az időpontot illeti, én is látom, érzem és tudom, hogy semmiféle kormány nem tudja magát lekötni egy naptári naphoz. Én csak azt várom a miniszterelnöktől, tegyen nyilatkozatot, hogy ennek a reformnak a kidolgozásához nyomban hozzáfog és amint abba a stádiumba jut, hogy a kormány saját elveivel tisztában van, akkor azt újból beszélje meg akár pártközi értekezleten, akár az egyes pártok vezetőivel. Meggyőződésem szerint, lehet megegyezést találni.

A pártok az ellenzéki oldalon készen állnak ilyen megegyezésre és csak a miniszterelnöktől várják, hogy megfelelő javaslatot tegyen. Talán ő sem fogja száz százalékig keresztülvinni a maga akaratát, de viszont az ellenzék is tisztában van azzal, hogy a maga akaratát szintén nem képes száz, de talán még ötven százalék erejéig sem kierőszakolni. Éppen ezért soha olyan előnyös atmoszféra nem volt ebben a kérdésben, mint van most.

Az aktív választójogot nem lehet lényegesen szűkíteni. De nincs is célja a lényeges szűkítésnek. A másik elv pedig az, hogy a titkosságot a mai rendszerre ráhúzni egyáltalában nem lehet és nem szabad. Egészen új választójogi rendszert kell megalkotni.

Ennek az új választójogi rendszernek a kidolgozásánál a főszempont az legyen, hogy *a politikailag teljesen iskolázatlan tömegeknek ne adjunk túlsúlyt a magyar közéletben.* Ha ezen a téren fokozatosan előre is kell haladni, az első lépésnek a legnagyobb óvatossággal kell történni. Azt az iskolázatlan tömeget, amely faluhelyen sokhelyütt a lakosság 55 százalékát teszi ki, nem szabad egy radikális reformmal úrrá tenni a magyar politikában, mert ez a legnagyobb veszély volna.

Egyetért Eckhardt tegnapi kijelentésével, amely szerint a magyar parasztság politikailag iskolázott és olyan érték, amelyre az ország jövőjét alapítani kell, *de a parasztság alatt a birtokos parasztságot érti, nem pedig azokat az elemeket, amelyeket szociális hovatartozandósága és forradalmi hajlandóságai ma és még hosszú ideig lehetetlenné teszik, hogy egy olyan egyenlő és általános választójogot kreáljanak, amelynek révén ezek a számuknál fogva az országban majoritáshoz jussanak.*

Mert ha ezt tennénk, akkor éppen az a parasztság nem juthatna képviselőhez, amelyről mindig szó van, amikor konzervatív politikáról beszélünk. Figyelmeztetem a kormányt, hogy ez legyen a főszempont. *Látok és tudok korrektívumokat, amelyek lehetővé teszik, hogy ezt a veszélyt elkerüljük.* Ezekre most részletesen kiterjeszkedni nem akarok, mert nem az én feladatam, hogy ebben a kérdésben indítványt tegyek. Csak kijelentem, hogy semmi olyan választójogi törvényt nem fogok megszavazni, amely ezt a szempontot nem honorálja.

Vannak olyan javaslatok, amelyek szerint a régi képviselőház válasszon be tizenöt-húsz képviselőt az új képviselőházba.

Ez talán egyes képviselőtársaimnak tetszetős lehet, még pedig azoknak, akik félnek, hogy különben nem juthatnak mandátumhoz. Én a magam részéről lemondok arról, hogy így válasszanak meg. Szó volt arról is, hogy a többséggel bejutó párt kapjon egy pluszt, úgy mint Romániában és más államokban. Ezt csak olyan kormány teheti meg, amely biztosítva van arról, hogy a következő parlamentben is az ő pártja fog többségi pártként bekerülni.

Nem helyesli a megyei küldöttek rendszerét sem. Félti az autonómiákat ettől a rendszertől és kérte, hogy még csak elvi szempontokból se foglalkozzon az értekezlet ezzel a kérdéssel, mert ez szerinte nem vezet jóra.

A kerületi választási rendszernek és nem a listás rendszernek a híve. Hajlandó volna azonban a listás rendszernek kedvezményt tenni, és ez az, hogy a parlamentnek egy bizonyos részét — negyed- vagy ötödrészét — listás rendszer alapján válasszák. Híve annak, hogy ne legyen pótválasztás s hogy az egyéni kerületek ne az abszolút, hanem a relatív többség legyen kötelező. *A listás rendszert általában elfogadni nagyon helytelennek tartaná.*

Új jelölési rendszert kell megvalósítani. Helyesnek tartaná az angol rendszer bevezetését azzal a kiegészítéssel, hogy *addig nem szabad beszélni, amíg le nem teszik a kauciót.* A hatalmi túlkapasokat szigorúan meg kell torolni.

Én a választójogi problémát sorsdöntőnek tartom, mert ezzel az ország egész politikai közléte meg fog változni. Reméljük, h^ogy jó irányban. Valóítsuk meg ezt a reformot úgy, hogy ne kelljen félnünk attól, hogy ebben az országban a rend és a nyugalom felborulhat, hogy itt olyan tömegek válnak a politikai élet uraivá, amelyek iskolázatlanságuknál fogva nem hivatottak ma még arra, hogy ebben az országban a hatalmat a kezükben tartsák.

Azt várom a kormánytól, hogy a választójog kérdését fel fogja használni arra, hogy olyan atmoszférát teremtsen a parlamentben, amely lehetővé teszi a magyar pártok összefogását. Csak így lehet ezt a kérdést megoldani. *Ha nem kompromisszum alapján oldódik meg, akkor vagy nem fog megoldódni, vagy az ország kárára.*

Friedrich István azt javasolta, nyújtson be a kormány kétszakaszos novellát, hogy minden időközli választást a titkosság jegyében kell lebonyolítani. *Egyidejűleg becsületes jelölési és ajánlási rendszert kellene életbeléptetni.* Nyugodt légkörre van szükség, amíg a kormány elkészül a javaslattal. Ezt a novellát a Ház egy nap alatt megszavazná s a légkör tekintetében enyhülés fog bekövetkezni. Arról beszélt ezután, hogy a parlamentben teljesen megszűntek a harcok, valósággal terem-

teni kell ellenzékét, amely támadja a kormányt és bizonyos ütemet diktál a parlamentnek. A Háznak nem kell fék, inkább doppingra van szükség. *A titkos választójog nem veszélyezteti a parlament nivóját, amire példa az első nemzetgyűlés.* Nem látja be, hogy a kispártok feleslegesek.

Payr Hugó kifejtette, hogy a parlamenti államforma az egyetlen, amely főképen Magyarország létét hosszú időre biztosítani tudja. Amikor egy országban gazdasági, vagy más okok feszültséget idéznek elő, diktatórikus államforma esetén a feszültség robbanáshoz vezet. *Ahol Magyarországon bevezették a titkosságot, ott annak semminemű hátrányát nem lehetett megállapítani.* A törvényhatósági lajstromos választást tartja legcélszerűbbnek.

Vázsonyi János szerint elsősorban a lejárt ajánlási rendszer szorul sürgős módosításra. A kormányzói jogkör kiterjesztését és a felsőházi reformot tartja a választójog kiterjesztését és korrektívumainak, azért a választójogot kell először megvalósítani. Sürgette az egyesülési és gyülekezési jog törvényes rendezését és a sajtószabadság biztosítását. *A lajstromos szavazás rendszerét hátrányosnak tartja.* Az ajánlási rendszer tekintetében az angol rendszert véli a leghelyesebbnek, a választójogi korhatárt leszállítaná. Az egyéni kerületi választás híve. Bár ellenzéki, a választójog kérdésében bizalommal van a miniszterelnök iránt.

Ernszt Sándor hangsúlyozta, *hogy a titkos választójog kérdésében ma minden pártban megvan a hajlandóság a kompromisszumra.* A legutóbbi választások nagy részéhez hasonló választásaink történetében aligha találunk. A többségi párt olyan szervezkedést kezdeményezett, amilyen még nem volt a magyar közéletben. Ha aránylagos nyugalom is van nálunk, ez a nyugalom nagyobb a parlamentben, mint az országban. Nem tudja, hogy a kormány sokat fog-e tanulni ebből az értekezletből. A lajstromos szavazás előnyeit világította meg ezután, majd azt fejtegette, hogy az államok a régi alapon tudnak megállni. Európa kevés helyén van meg még a régi

alapok utolsó maradványa. A parlamentek az alkotmányos szabadságok védői voltak az uralkodókkal szemben, ma azonban már alig vannak dinasztíák s minden a parlamentre zúdul, arra a tényezőre, amely azelőtt ellenőrző volt. Látni, hogyan szaladnak a nemzetek a másik táborba, amely a parlamentarizmussal szembenáll. Senki nem félti nála jobban a nemzetet attól, hogy erre az útra lépjen, mégis azt hiszi, hogy új és organikus dologra lenne szükség. Elsősorban a multat kell tekintetbe venni az állam berendezésénél. *Az autonómiákat bizonyos szerephez kell juttatni. Ezért foglal állást a vármegyei lajstrom mellett. Szükség van nagyobb autonómiákra, megyei és mindenféle más autonómiákra.* A főispánok pártjelvényt hordanak, az alispán a főispán mellett csak másodrangú személy: ez nem a régi vármegye. Ez sorvadás, ez gyenge nép, ez önállótlan intelligencia. Ha nézzük az európai jelenségeket, látjuk, hogy a diktatúrák nem elégednek meg a meglévő hatalommal, azzal, hogy mindent legázoltak, minden pártot megsemmisítettek, temetőt csináltak a közéletből, a sajtót nem engedik lélekzeni, azt, akinek véleménye van, agyongázolják. Mintha a rossz lelkiismeret kergetné őket, nem tudnak megállni! Új élete, új államot, új nekik való embert akarnak. Nem lehet könnyedén azt állítanunk, hogy ezek múltó jelenségek, mert méreteikben túlmennek minden képzeleten. Ezt feltétlenül úgy kell nézni, mint bizonyos kezdeményezést, s ezzel a nemzetnek számolnia kell. Lehetetlen, hogy ne legyen hatással valamennyi nemzetre, köztük a mi nemzetünkre is. Amikor egyrészt megbecsüljük a régi elveket és értékeket, tekintetbe kell vennünk az új elemeket is. Össze kell kötni a múltat és a jövőt. Minthogy a régi alapon nem tudjuk álmainkat megvalósítani, más úton is kell velük foglalkoznunk. Tudja, hogy ezzel a véleményével egyedül marad a bizottságban, de felfogását ezután is hangoztatni fogja. Befejezésül arra utalt, hogy szükségesnek tart további kompromisszumos tárgyalást.

Rajniss Ferenc szerint *a képviselőház a titkosság megvalósítása nélkül nem mehet szét.* Helyesnek tartaná, ha a választójogi javaslat előbb a pártközi értekezlet elé kerülne. *A választhatóság korhatárának 26 évre való leszállítását és az összeférhetlenség kérdésének végleges szabályozását kívánja.*

Biichinger Manó biztatonak mondta, hogy Bethlen — ha fenntartásokkal is — a titkos választójog mellett tett vallo-
mást. *A diktatúra ellen az a valódi biztosíték, ha a parlamenti
demokráciának mély gyökerei vannak.* Veszélyeztetné a választó-
jogi javaslat sorsát, ha előbb terjesztenék be a felsőházi refor-
mot. Szükségesnek tartja az aktív és passzív választójog kiter-
jesztését.

Kállay Miklós rámutatott arra, hogy a titkos választó-
jogot becsületesen és minden hátsó gondolat kizárásával kell
megvalósítani, *de nem kell kerülgetni a nemzeti és állami létet
biztosító korrektívumok kérdését sem.* A választójogi rendszert
illetően helyesnek tart egy vármegyei listát és esetleg ennek
keretén belül vegyes választójogi rendszert. A választójogot
gyorsan megcsinálni nem szabad, mert a szervezkedésre a pol-
gári pártoknak fel kell készülniök. Rámutatott még arra, hogy
*a diktatúrák csak a nagy országokban érvényesülnek, kis orszá-
gokban pedig könnyen klikk-uralommá fajulhatnak.*

Lakatos Gyula a választójogi reformot nem tartja idő-
szerűnek, csak szükségszerűnek. A tisztességes eljárási módban
látja az egyedüli korrektívumot. *A lényeg az agüációnak igen
szigorú, törvényes keretek közé való szorítása.* Szükség van a bírói
ellenőrzésre. Hozzájárul az ajánlási rendszer reformjához.

Lányi Márton a tiszta *népképviselőt* alapján áll, *nem tartja
kívánatosnak, hogy az alsóházban érdekképviselőt legyen.*

Darányi Kálmán miniszterelnök hangsúlyozta, hogy indo-
kolt volt a pártközi értekezlet megtartása. Mindegyik kérdést
igen alaposan letárgyalták, sok új és helyes gondolatot vetett
fel az értekezlet, aminek a kormány nagy hasznát fogja venni.
De nem kevésbé volt fontos az is, hogy a tárgyalás olyan lég-
körben induljon meg, ami lehetővé teszi a kérdések szabályo-
zását. Ezt sokan úgy említették, hogy kompromisszumokat
lehessen kötni s így lehessen ezeket a nehéz kérdéseket köz-
megelégedésre rendezni.

Nem él olyan illúziókban, mintha a titkosság bevezetése
problémákat oldana meg. *A titkosság is csak eszköz, a problé-*

mákat egészen más módon kell megoldani. De megnyugtató a titkosság bevezetése a közvélemény szempontjából, amely nyugtalansággal nézte, hogy ez a kérdés nálunk még nincs megoldva. A kormány feladata lesz majd, ha megfelelő javaslat formájában önti azt az anyagot, amellyel a törvényhozást foglalkoztatni kívánja, hogy ez a munka a részletekre kiterjeszhető legyen.

Leszögezi magát a népképviselői álláspontja mellett. Feltétlenül ezen az alapon tartja megoldandónak a képviselőház összeállítását. Igazat ad azoknak, akik a korrektívumok tekintetében nyilatkoztak. *Kiemelte azokat a nyilatkozatokat, amelyek főleg a választások tisztasága és a demagógia szempontjából kívántak korrektívumokat.* Mindkét esetre feltétlenül szükségesnek tartja ezt s a benyújtandó törvényjavaslatban gondoskodni kíván róla. Talán Ernst Sándor felfogásával áll szemben némileg, de nem abszolúte, mert azt mondta, hogy nem tekinti ezt feltétlenül lényegesnek és kompromisszumra hajlandó. Inkább Eckhardt álláspontját tartja megfontolandónak, *aki a vegyes rendszer bevezetése mellett foglalt állást úgy, hogy a kerületi rendszer esetleg a törvényhatósági lista mellé bizonyos százalékban az országos lista lehetőségét is konderálni kívánja.* Ezzel módot akar nyújtani olyanok megválasztására, akik nagy értéket képviselnek a nemzet számára, de nincs módjuk arra, hogy egy-egy kerület dolgával foglalkozzanak részletesen és behatóan, ami talán ott helyben tenné kívánatosá megválasztásukat.

Az volna az álláspontja — ha megvan rá a lehetőség —, mind a három törvényjavaslat egyszerre kerüljön benyújtásra. De a tárgyalási sorrend szempontjából feltétlenül ragaszkodik ahhoz, hogy előbb a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, azután a felsőház reformjáról, végül a választójogról szóló törvényjavaslatot tárgyalja a törvényhozás. Az életbeléptetés kérdésében hajlandó az elhangzott javaslatokat megfontolni.

Ami a kormányzói jogkör kiterjesztését illeti, felfogása szerint a kormányzót és az országgyűlést a törvényhozás olyan tényezőjévé kell tenni, hogy úgy, amint királyaink alatt volt, a törvényalkotás az országgyűlés és a kormányzó együttes feladata legyen. Szükségesnek tartja a felvetett utódlási kérdés szabályozását is. A főrendiház jogkörén túlmenőleg nem tartaná helyesnek a felsőház jogkörének kiterjesztését. *A felsőház*

költségvetési jogának a képviselőház költségvetési jogával egyenlővé-tétele nem volna célszerű.

Bejelentette, hogy az ajánlási rendszer mai alakjának megszüntetése céljából már ezelőtt egy héttel javaslat kidolgozására kérte a belügyminisztert. Ez a javaslat most van kidolgozás alatt. Ahhoz, hogy az időközi választásokon a titkosság bevezettség, nem tudna hozzájárulni, az ajánlási rendszer mai formáját azonban rövid törvényjavaslattal megszüntetni kívánja. Ez körülbelül azok szerint az elvek szerint fog történni, amelyeket Lakatos Gyula kifejtett. (Kozma Miklós belügyminiszter: Kiszámú ajánlás, közjegyzőnél kaució.)

Ami a további fejleményeket illeti, kijelenti, hogy a kormány igyekezni fog a javaslatokat minél előbb elkészíteni. Nem tartja szükségesnek azt, hogy a jövőben pártközi értekezlet üljön össze, *de rendkívül nagy súlyt helyez arra, hogy ezt a kérdést a közvélemény érdeklődése köréből lehetőleg megnyugtató módon küszöböljük ki.* Evégből az ellenzéki pártok vezetőivel állandó kontaktust kíván fenntartani és velük minden olyan részletkérdést megbeszélni óhajt, amelyekben talán lehetnek bizonyos ellentétek, de amelyeknél meggyőzésre, vagy esetleg megegyezésre szintén megvan a lehetőség.

Kornis Gyula az elnökség nevében is megállapította, hogy a tárgyalás légköre méltó volt a kérdés nagy jelentőségéhez. Azzal a kívánsággal zárta be az értekezletet, hogy a nagyjelentőségű kérdés megnyugtató megoldáshoz fog jutni.

6. A Miniszterelnök 9 kérdőpontjának bírálata.

1. Titkos választójog szűkített vagy kiterjesztett aktív választójoggal ?

Az aktív választójog szűkítéséről elvileg beszélni nem lehet. Akkor, amikor a világ összes választójogai a demokratikus jogkiterjesztés felé haladnak, az aktív választójog kereteinek szűkítését követelni anakronizmus lenne.

A politikai elmélet és gyakorlat azonban egyértelműleg megfontolandóvá teszi a nők szavazati jogának eddigi terjedelmében való fenntartását. A nők szavazati jogának gyakorlása körül eddig szerzett tapasztalatok semmiképp sem döntenek meg az erről alkotott elméleti véleményt, mely klasszikusan van le-

fektetve Concha Győző Politikájában: «A nő szavazata csak úgy lenne igazolható, ha a nőnek a férfival egyenlő volna a hivatása, ha remélni lehetne, hogy nőiessége, különösen anyasága nem szenvedne az által ha a férfival egyformán gazdasági önnfenntartásra utaltatni? Amikor a maj élet már csak az állástalan férfilekosság elhelyezkedésének lehetővé tétele céljából is a nőnek a családba való visszavonulását kívánja, a nők szavazati joga csak azokra az esetekre volna szorítandó, ahol a nő, a női természetének megfelelő és férfiak által be nem tölthető önálló pályán működik. (Tanítás, nevelés, betegápolás stb.) Az így eleső női szavazatokért bőséges kárpótlást nyújtana, a választási eljárás becsületes lefolytatása, ha a választás tisztaságát olyan garanciák biztosítanák, amelyek az eljáró hatóságok visszaéléseit már a választói névjegyzék összeállításától kezdve a választási eljárás egész tartalma alatt teljesen lehetetlenné tennék, s amelyek a választók szabad akaratát nem hamisítják meg s minden jogosult befolyásmentesen titkosan nyilváníthatja akaratát.

Az aktív választójognak újabb korlátozását sem korhatár, sem értelmiségi, sem vagyoni censzus szempontjából nem tartjuk sem szükségesnek, sem indokoltnak s minden ilyen irányú törekvés a visszafejlődés bélyegét nyomhatná a választójog reformjára.

2. *A passzív választójog elnyeréséhez szükséges feltételek szigorítottassanak-e?*

A passzív választójog elnyeréséhez szükséges feltételeknek lényegesebb szigorítását sem szükségesnek, sem keresztülvihetőnek nem tartjuk. Az aktív választójog gyakorlásához megkívánt közjogi, kulturális és erkölcsi feltételek, már önmagukban is annyira körülhatárolják az aktív választójog terjedelmét, hogy ezeket a határokat a passzív választójog szempontjából tovább szűkíteni a visszafejlődés látszata nélkül alig volna lehetséges.

A passzív választójog gyakorlásának szűkítését csupán két, az előbbi feltételeket nem érintő szempontból látjuk indokoltnak:

1. A választókerületek beosztásának a jelenlegi megyei határoknak megfelelő arányosítása s az összlakosság számához való igazodása azt tenné megfontolandóvá, hogy az egyes kerületekben csak odavaló, ott régen gyökeret vert és általánosan ismert egyének legyenek képviselőkül megválaszthatok. Megszűnnék ezzel az a visszás állapot, hogy a központból kikül-

dött hivatalos jelöltek csak a mandátum átvételekor jelenjenek meg kerületükben s annak sorsával egyébként az egész ciklus alatt ne is törődjenek tovább. Ebből a szempontból tartjuk hatályon kívül helyezendőnek az 1925. évi XXVI. t.-c. 10. §-ának 2. bekezdését s kimondandónak tartjuk, hogy *a passzív választójog csupán abban a kerületben a választói névjegyzékbe felvett választókat illelhet meg.* E tekintetben csupán a miniszterek és politikai államtitkárok képezhetnek kivételt, akik egy-egy többségi párt országos exponensei lévén, politikai álláspontjuk felől semmi kétséget nem hagyhatnak fenn.

Ezzel a szűkítéssel a lokálpatriotizmus indokolt voltát akarjuk elismerni, másrészt elejét venni annak, hogy egyes hatalmi csoportok a központból olyan jelentéktelen egyének érvényesülését tegyék lehetővé, akik másképp mint a hatalom nyomásával sohasem érvényesülhettek volna s politikai programjuk felől is tájékozatlan a közvélemény.

Tulaj donképen nem is jogszűkítés ez, mert egy olyan párt, melynek programja országosan ismert, mindenkor találhat programjának képviselőre a kerületi választónévjegyzékben zereplő tekintélyes egyént, aki méltóképpen reprezentálhatja sártját a kerületben. *Az ilyen egyén magán-, családi, vagyoni viszonyainak általános ismerete pedig eleve kizárja a lehetőségét annak, hogy valaki — miként a közelmúltban megtörtént — hamis adatokkal megválasztva legyen kénytelen nyilvános kanossal járni s úgy pártját, mint a parlamentarizmus tekintélyét lejártni.*

2. A másik korlátozás abból a felfogásunkból folyik, hogy az állam nemcsak erkölcsi, hanem egyúttal gazdasági közület is, melynek fennmaradását polgárainak anyagi eszközökkel való támogatása teszi lehetővé. Szerintünk nem lehet jó polgár az, aki a közterhekből nem veszi ki az ő rá eső részt s adótartozását nem fizeti az esedékesség idején. Lehetetlen, hogy valaki a köz-erkölcsök romlásáról szónokoljon s ugyanakkor őt több esztendő adóhátraléka behajtásától csak a képviselői mandátum nyújtotta összeköttetések védjék meg. *Összeférhetetlen, függő helyzet ez, miért is ez okból tartjuk a passzív választójog feltételül visszaállítani az, 1877. évi XXX. III t.-c. 12. §-ának 5. pontjában foglalta azt a rendelkezést, hogy aki a választás időpontját megelőzőleg több mint egy évi adójával hátralékban van, képviselővé ne legyen megválasztható.*

3. Az eddigi kerületi, egyéni és városokban a lajstromos rendszer maradjon-e meg, vagy lehetséges a megyei ?

Általánosságban a kerületi, egyéni rendszer tartandó fenn, mert a megfelelő helyi vonatkozású egyének kiválasztása, amire pedig az előzői bekezdésben különös súllyal mutattunk rá, — csak az egyéni kerületi rendszer fenntartása mellett történhetik meg.

Kiindulási pontul a vármegyei beosztás fenntartása mellett önként kínálkoznak az 1914. évi XV. t.-c. indoklásában felsorolt adatok, amelyek szerint a békeévekben 1—1 mandátum esett

Magyarországon	43.928 lakosra
Ausztriában.....	55.372 «
Franciaországban	67.467 «
Angliában	67.710 «
Olaszországban	68.281 «
Németországban	163.542 «

Átlagban tehát 50.000 lakosra számítandó egy mandátum, amely osztószám minden további aggály nélkül fogadható el kiinduló pontul, ha a választókerületet nem egy-egy pártbirtok-állományának», hanem egy tárgyi választójogi egységnek tekintjük.

Hogy az 50.000 lakosból mennyi lesz a választó, az a kerület kulturális és gazdasági helyzetétől függ, de olyan aránytalanságok, mint a mai kerületi beosztás mellett vannak, semmi esetre sem fognak adódhatni. Ha Budapest 1,000.000 lakosságából 361.000 a választó, tehát a lakosságnak $\frac{1}{2}$ része, úgy a vidéki kerületekben %, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{6}$, aránnyal számolhatunk s így a választók száma 8—10.000 között fog ingadozni.

A kerületi beosztást így gondoljuk:

A vármegyei beosztás mellett kialakuló választókerületek 50.000 lakosra 1—1 mandátumot számítva esik:

Abaúj-Torna vm	93.360	93.360	2 mandátum
Baranya vm.	233.691		
Pécs th. város	67.522	301.213	6 «

Bács-Bodrog vm.	112.585			
Baja th. város	29.740	142.325	3 mandátum	
Békés vm.	259.330			
Békéscsaba mv.	50.718			
Gyula mv.	25.723	335.771	7	«
Bihar vm.	180.317	180.317	4	«
Borsod, Gömör, Kis- hont vm.	306.506			
Miskolc th. v.	63.037	369.543	8	«
Csanád, Arad, Tor. vm.	139.779			
Makó mv.	34.842	174.621	3	«
Csongrád vm.	90.163			
Hódmezővásárhely th	59.657			
Csongrád mv.	25.367			
Szentes mv.	32.785			
Szeged th. v.	138.144	246.116	5	«
Fejér vm.	231.128			
Székesfehérvár th. v.	41.419	272.547	6	«
Győr, Moson, Pozsony vármegye	147.377			
Győr th. v.	50.823			
Magyaróvár mv. ...	9.150	207.350	4	«
Hajdu vármegye	117.580			
Debrecen th. v.	122.817			
Hajduböszörmény mv.	28.613			
Hajdunánás mv.	18.492			
Hajduszoboszló mv. .	16.321	303.823	6	«
Heves vármegye	269.163			
Eger mv.	30.909			
Gyöngyös mv.	21.870	321.942	7	«

Jász - Nagy - Kun - Szolnok vármegye	268.753			
Jászberény mv.	29.054			
Karcag mv.	24.891			
Kisújszállás mv.	14.669			
Mezőtúr mv.	27.649			
Szolnok mv.	41.417			
Turkeve mv.	13.506	419.939	9 mandátum	
<hr/>				
Komárom, Esztergom vármegye	156.570			
Esztergom mv.	16.962			
Komárom mv.	8.296	181.828	4	«
<hr/>				
Nógrád, Hont vm.	198.527			
Balassagyarmat mv.	11.587			
Salgótarján mv.	17.670	227.784	5	«
<hr/>				
Pest-Pilis-Solt-Kk. vm.	975.283			
Budafok mv.	21.745			
Cegléd mv.	37.429			
Kalocsa mv.	11.542			
Kecskemét th. v.	81.363			
Kiskunfélegyháza mv.	37.849			
Kiskunhalas mv.	29.770			
Kispest mv.	71.060			
Nagykőrös mv.	28.253			
Pesterzsébet mv.	77.753			
Rákospalota mv.	45.356			
Szentendre mv.	7.657			
Újpest mv.	71.535			
Vác mv.	21.568	1,518.163	30	«
<hr/>				
Somogy vármegye	355.738			
Kaposvár mv.	33.975	389.713	8	«
<hr/>				
Sopron vármegye	143.018			
Sopron th. v.	36.017	179.035	4	«
<hr/>				

Szabolcs, Ung vm. . .	360.432			
Nyiregyháza mv. . . .	54.528	414.960	8 mandátum	
<hr/>				
Szatmár, Ung, Bereg vármegyék	156.249	156.249	3	«
<hr/>				
Tolna vármegye	252.623			
Mohács mv.	17.861			
Szekszárd mv.	14.476	284.960	6	«
<hr/>				
Vas vármegye	225.466			
Kőszeg mv.	8.544			
Szombathely mv. . . .	39.678	273.688	6	«
<hr/>				
Veszprém vármegye..	206.050			
Pápa mv.	22.104			
Veszprém mv.	18.729	246.883	5	«
<hr/>				
Zala vármegye	323.669			
Nagykanizsa mv. . . .	31.389			
Zalaegerszeg mv. . . .	13.174	368.232	8	«
<hr/>				
Zemplén vármegye... .	131.321			
Sátoraljaújhely mv. .	17.572	148.893	3	«
<hr/>				
Budapest székesfőv. . .	1,035.665	1,035.665	20	»
Összesen		8,894.920	180 mand.-mal.	

Úgy véljük, hogy a népképviselési elven nem esik csorba akkor, ha Csonkamagyarország 9,000.000 lakosa a békebeli 50.000 lakost számítva egy választókerületre, 180 választott képviselőt küld az ország parlamentjébe.

A népképviselés elvének illetően fenntartása azonban korántsem jelentené minden rendű és rangú polgár képviselését, mert a parlamentből továbbra is hiányoznának azoknak az osztályoknak a képviselői, akik részint a termelés rendjében, az ország gazdasági életében a közteherviselés mérvében betöltött fontos szerepük-

nél fogva mindenkép hivatottak arra, hogy a parlamentben megfelelő képviseletet nyerjenek.

Speciális' viszonyaink között a képviseleti elvnek az érdek-képviseletek alapján való kiegészítése elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy az ország valamennyi társadalmi rétege szóhoz juthasson a parlamentben.

Az érdekképviseleti elv alkalmazását szükségessé teszik Csonkamagyarország speciális viszonyai, amelyek szerint éppen a nemzetgerincét képező kispolgárság nem bír olyan szervezettekkel, amelyek révén a nép-képviseleti elv mellett parlamentben képviselethez juthatna akkor, amikor a szélsőségeket képező munkásság szervezettségével csekély szám mellett is politikai tényezővé tudta magát felküzdeni. A kispolgárságra gondolunk itt, a kis- és középiparosságra, a kereskedelemre, a kifizetésű köz- és magánalkalmazottakra, a választók nagy tömegében elszórva egységes fellépésre teljesen képtelen és ennek következtében a népképviseleti elv egyedüli alkalmazása mellett sokkal nagyobb létszám dacára sem juthatna a parlamenti képviselethez.

Hogy ennek a fontos társadalmi és gazdasági rétegnek parlamenti képviselite mennyire nincs, bizonyítja a mai képviselőház foglalkozási összetételét feltüntető alábbi táblázat:

A mai képviselőház összetétele a képviselők foglalkozása szerint.

1. Aktív állami tisztviselők	miniszterek	5	
	államtitkárok	5	
	egyetemi tanár	4	14
<hr/>			
2. Állami nyugdíjasok	miniszter	7	
a) polgári	államtitkár	5	
	főispán	8	
	főszolgabíró	12	
	más nyugdíjas	21	53
<hr/>			
b) katonai	tábornok	6	
	törzstiszt	5	
	egyéb	10	21
<hr/>			
3. Földbirtokos és gazdálkodó		44	
okl. gazda		12	56
<hr/>			

4. Egyházi férfiak	lelkész	5	
	kántor	1	
	ker. szoc. párt.	1	7
5. Értelmiség	ügyvéd	43	
	mérnök	10	
	orvos	6	
	újságíró	10	
	gyógyszerész	1	
	gyáros	7	
	rt. igazgató	6	83
6. Szoc. dem. szakszervezet		10	10
7. Háztartásbeli		1	1
Összesen			245

Ez az összeállítás természetesen csak megközelítő pontosságú, mert egy-egy képviselőnek többféle foglalkozási csoport-hoz való tartozása csaknem lehetetlenné teszi a pontos besorozást. *Van volt miniszter, aki amellet ügyvéd, közérdekű bank igazgatója, földbirtokos és országgyűlési képviselő egy személyben, nem is szólva sokféle egyéb nyílt és titkos «közgazdasági» érdekelt-ségéről a képviselői függetlenség nem éppen nagy dicsőségére.*

Egyet azonban kétségtelenné tesz ez az összeállítás: azt, hogy *azok a termelő osztályok, amelyek a nemzeti jövedelem javát produkálják s amelyek az adóterheket elsősorban viselik, egyetlen taggal sincsenek képviselve a törvényhozásban.*

A kézműiparból..... 1,431.616 ember él s 373,986.000 P
a kereskedelemről ... 499.116 « « « 537.612.075 «

jövedelmet produkál, egyetlen parlamenti képviselő sem kerülhetet ki. Pedig ezek az osztályok ugyancsak kiveszik részüket az adó terhekből:

194.179 iparos adózó általános kereseti adója 8,333.890 P
35.234 « « jövedelmi adója..... 2,244.620 «
rk. pótlék, inségadó stb. 7,853.873 «

98.382 kereskedő adózó általános kérései adója 7,076.160 P
 33.712 « « jövedelem adója..... 3,433.330 «
 rk. pótlék, inségadó stb. 7,953.312 «

csaknem annyi tehát, mint az egész magyar földbirtokos osztály földadó terhe, amely osztály pedig 44 választott taggal van képviselve a parlamentben.

Napjainkban, a rohanó fejlődés korában egyenesen anakronizmusnak látszik a parlamentben az előkelő állami és vármegyei nyugdíjasok túltengése. A rendi alkotmány és a sógorom-komám boldog békeéveinek levegője *terjeng a képviselőházban, az valóságos felsőházzá, a maradiság és konzervativizmus fellegvárává lett, ahelyett, hogy a modern demokratikus haladás és korszerű reformok bátor kezdeményezője lenne.*

Ezeket az állapotokat immár változtatni kell. A képviselői mandátum nem lehet családi hitbizomány, vagy örökölhető leltári tárgy: keli, hogy az a köz érdekében kifejtett munkásság alapján a jövőre előlegezett bizalom kifejezője legyen, mely csak a nemzet legjobbjait, a nemzeti irányú fejlődés és haladás legkiválóbb reprezentánsait díszítheti.

Ezeknek megváltoztatását ma már az egész nemzeti közvélemény egyértelműleg követeli. *A megcsónkított haza minden polgára, de elszakított véreink is aggódó figyelemmel kísérik ennek a herculesi munkának minden fázisát, amelynek sikerétől Magyarország jövőendő sorsa függ!*

* * *

Amikor a választójoggal kapcsolatban vegyes rendszerről beszélünk, nem gondolunk az egyéni kerületi, vagy listás rendszer bevezetésére, hanem *a népképviselőt és az érdekképviselőt rendszernek a magyar viszonyokhoz mért arányos összeegyeztetésére.*

Szerintünk a népképviselői elv mellett az érdekképviselői elv mérsékeltbebb bevezetése olyan társadalmi réteget juttatna szóhoz, akiknek *politikai szerepeltetése a legfőbb korrektívuma volna a titkos választójog bevezetése esetén is annak, hogy a választójogukkal, bölcs megfontolással, a nemzet egyetemes érdekeinek megfelelően fognak élni.* A városi kispolgárság nemzet-hűsége, hazafiassága, tradíció és tekintélytisztelete sohasem

ingott meg és így nemcsak azért, hogy saját osztálya gazdasági érdekeinek szempontjából szólója legyen, de megbízhatósága okából is mindenképp érdemes arra, hogy parlamenti tényező rangjára emeltessék. A kivétel tekintetében a népességi és gazdasági statisztika adatai teljes és megbízható támpontokat nyújtanak. Ezek szerint:

A népességi és adóstatisztika alapján:

1. Mezőgazdasági népesség (földadót fizetők):

Saját birtokán gazdálkodó.....	645.048
Földbérlő	32.510
Részes földműves.....	17.875
Kertész.....	3.543
Tehenész	886
Egyéb őstermelés.....	604
Összesen.....	700.466

2. Általános kereseti adót fizető foglalkozási csoportok;

	Vidék	Budapest	Együtt
Iparosok.....	163.654	30.525	194.179
Gyárosok.....	237	220	457
Kereskedők.....	71.095	27.287	98.382
Bánya- és kohótulajdosok	275	1	276

Értelmi foglalkozások:

Ügyvédek.....	3.249	2.987	6.239
Orvosok.....	4.867	3.222	8.089
Egyéb értelmiség	7.544	4.785	12.329

Egyéb foglalkozások:

Jogosítványok bérlői . .	1.679	10.994	26.654
Járadékélvezők.....	13.001	4.025	17.026
Összesen			363.628

3. *Alkalmazotti kereseti adó alá eső foglalkozási csoport:*

<i>Tisztviselők, ipariak</i>	43.356	
« kereskedelmiek	57.865	101.221
 <i>Munkásság, az iparban</i>	626.085	
« a kereskedelemben ..	84.223	710.308

Ezek szerint az egyes érdekképviseltekre változó osztószám mellett arányosan jutna mandátum:

700.000 önálló gazda.....	50.000	14
500.000 (OTI) munkavállaló	50.000	10
194.000 önálló iparos	10.000	20
98.000 önálló kereskedő	10.000	10
100.000 (MABI) tisztviselő.....	1.000	10
6.000 ügyvéd	1.000	6
8.000 orvos.....	1.000	8
12.000 mérnök stb.....	1.000	12
Összes érdekképviseleti mandátum.....		90

A mandátumok arányát megállapító csökkenő osztószám korántsem jelentheti egyes osztályoknak különös kedvezményezését, de számol a magyar társadalom tagozódásával akkor, amikor a nagyobb értemiségnek arányosan nagyobb képviselertet biztosít, nehogy az érdekképviseleti alapon elérhető mandátumok aránya a kisebb taglétszámú érdekképviseltek befolyását illuzóriussá tehesse.

Ez alapon az értelmiségi érdekképviselteknek biztosított 26 mandátum arányban marad úgy a kereskedők és iparosok 30 mandátumával, valamint a mezőgazdasági és munkásérdekképviselet 24 mandátumával, sőt a magántisztviselők 10 mandátumával együtt már az intelligencia túlsúlyát biztosítja.

A népképviseleti elv, vagyis választás alapján adódó 180 mandátum és az érdekképviseleti kiküldöttekből adódó 90 mandátum $\frac{1}{3}:\frac{1}{3}$ aránya mellett *megmarad a választott képviselők túlnyomó befolyása és így nem üttetik rés a népképviseleti elven, viszont a 90 érdekképviseleti tagnak szaktudása, a gazdasági életben való jártassága, egyes termelési ágak speciális ismerete játéko-*

nyan fog hatni a parlament életében, mert a politikai meddő vitatkozások sokaságát át fogja itatni a gazdasági kérdések aktualitásaival s ha ez megfelelő nyomatékkal történik, a politika önző szempontjait bizonyára meghátrálásra kényszeríti a gazdasági kérdések sokkal fontosabb szempontjai előtt.

Az érdekképviselési elv ilyen óvatos bevezetése ellen bizonyára nem lesz aggálya a népképviselési elv legtúlzóbb védőinek sem, mert egyrészt az érdekképviselési elv alapján valamennyi jogos érdek szószólóhoz juthat, másrészt az érdekképviselési kiküldöttek megválasztása, már a kiküldő érdekképviselés megválasztása során teljesen parlamentárisán, a többségi elvnek megfelelően történvén, az érdekképviselési kiküldött végeredményben ugyancsak a választók széles rétegeinek akarától függően nyerheti el csupán mandátumát.

Az érdekképviselési elv ilyen mérsékelt megvalósítása nélkül a parlament továbbra is nélkülözni fogja a termelő erők jótékony befolyását, a független polgár objektív világszemléletét, a gazdasági szakértelmet s továbbra is csak a meddő napi-politika harcainak színtere marad.

Az érdekképviselési elv mérsékelt megvalósítását tehát egy komoly s a mai gazdasági helyzettel számoló választójogi reform nem mellőzheti.

4. Lehetséges-e országos lajstrom bevezetése?

A 3. pontban adott feleletünkben a népképviselési és érdekképviselési rendszer összeegyeztetése mellett a vegyes rendszerű (nép- és érdekképviselési) választójogot tartjuk kívánatosnak, amely elvileg kizárja az országos lajstrom bevezetését.

Az országos lajstrom bevezetésénél egyébként is csak a legtökéletesebb alkotmányos országokban a nagyobb pártok rendszere mellett lehet szó, ahol az országos központ jelölése a pártok leghivatottabb képviselőit fogja lajstromain szerepeltetni.

A 3. pontra adott feleletünkben a magyar speciális viszonyainknak megfelelően súlyt helyeztünk a lokál patriotizmus kívánalmaira és a vármegyék népességéhez igazodó választói kerületek megtartására, ami általában a kerületi és egyéni választást tételezi fel. Az 50.000 osztószám alapján két, vagy több képviselőt küldő th. városokban pedig helyi lajstromos választás volna bevezetendő. Az országos lajstrom felállítását tehát sem aktuálisnak, sem célravezetőnek nem tartjuk.

5. Az elektoros rendszer számításba jöhet-e?

Az elektoros rendszerben a népképviselő elvének bizonyos áttörését látjuk, mert *a népképviselői rendszer feltételezi a jelöltekre való közvetlen szavazás lehetőségének biztosítását*. Az elektoros rendszer egyébként a választási visszaéléseknek még szélesebb kapuját nyitná meg s ezért ebből a szempontból sem kerülhet megvalósításra.

6. Abszolút, vagy relatív többségi elv fog-e érvényesülni?

Azok a tapasztalatok, amelyeket az eddigi választói rendszer mellett az abszolút többségi elv érvényesítésével szerezünk, *a relatív többségi elv érvényrejuttatását teszik indokoltá*. Az abszolút többség megkívánása mellett gyakran megismétlődő pótválasztások egy-egy választókerület nyugalmát annyira felkavarták, hogy a polgárok között a békés együttműködés hosszú időkre csaknem lehetetlenné vált. A megismétlődő kortázia költséges volta a pótválasztásba kerülő jelölteknek nem egyszer okozta anyagi leromlását, tág teret nyitva a megvesztegetéseknek, etetésnek, itatásnak. Miután a választók hangulatának megnyerésére való ilyen törekvést a titkosság bevezetése sem zárja ki, *az abszolút többségi elv elvetését és a relatív többségi elv érvényrejuttatását kívánjuk*.

Tiltakozunk azonban a kisebbségi képviselő bármilyen formájú bevezetése ellen. A kisebbségi képviselő érvényrejuttatása koalíciós kormányzást tételez fel, amely a törvényhozó szervet nem az önálló akaratelhatározás, hanem meddő viták szervének tekinti. Ezek a viták lehetnek egyes kérdésekben indokoltak, de végeredményben politikai töredékek, frakciók keletkezését eredményezik és ezért a törvényhozás népképviselői jellegét veszélyeztetik s az egy egyöntetű szuverén állami akarat érvényesülésének megakadályozásával a felelős kormányzat felelősségét abszorbeálják. *A kormányzat parlamenti felelősségét csak a többségi elv feltétlen érvényrejuttatása mellett lehet megállapítani*, miért is a kisebbségi képviselő megvalósítását elvetendőnek látjuk.

7. Milyenek a biztosítékok a nemzeti és konzervatív gondolat érdekében?

Amikor a 3. pontnál előadott elgondolásainkban a választókerületek alapjául a vármegyei beosztást tartottuk meg s a választókerületek arányosítása érdekében egy-egy mandátu-

mot 50.000 főnyi lakosságra számítottunk, akkor már gondoltunk arra, hogy a radikálisan újító és a nemzet tradícióival nem számoló, a demagógiái eszközeivel érvényesülni akaró erők előretörését megfelelőképpen tompítsuk. Az 50.000 lakosra eső 8—10.000 főnyi választók tömegében eltűnnek a merészen, forradalmi úton újítani kívánó frakciók, amelyek már csak a választókerület területi nagyságánál fogva sem lesznek képesek a választók szélesebb rétegeiben hangulatot kelteni. *A városokban lakó magasabb intelligenciájú választóközönségnél, amely már eddig is kiállotta a titkosság előpróbáját, aligha lelhet talajra a forradalmosító szélsőséges demagógia.*

A konzervatív gondolat megőrzését fogják szolgálni a 3. kérdésre adott feleletben javasolt *érdekképviselési kiküldöttek, akik kellő politikai iskolázottsággal, megalapozott egzisztenciával bírnán, semmi esetre sem lesznek támogatói a szélsőséges elgondolásnak.* Az érdekképviselések szóhozjuttatása tehát a konzervatív nemzeti gondolat szempontjából is felette kívánatos.

8. *Lehet-e szó a vármegyék követküldési jogának felélédeséről, vagy az érdekképviselések bevonásáról?*

A vármegyék követküldési jogának felélesztése végső eredményben az elektoros rendszer bevezetését jelentené, mert a törvényhatósági bizottság a képviselőválasztás közbeiktatott szerve volna, ami a népképviselő elvének csorbítását, sőt konfiskálását jelentené. *A vármegyei követküldési jog egyúttal az Litasítási jogot is jelentené, aminek érvényt szerezni másképen, mint titkos reverzálisokkal aligha lehetne.* Fejlett politikai rendszerben a rezerválisok adása és a képviselők állásfoglalásának utasítására való gyakorlása a parlamentarizmus visszafejlesztését jelentené, miért is ezt a megoldást feltétlen elejtendőnek tartjuk.

9. *Szükséges-e más alkotmányjogi kérdések tisztázása, illetve oly biztosítékok törvénybe iktatása, amelyek a nemzeti és konzervatív gondolat érvény rejtuttatását kívánják?*

Nézetünk szerint a felsőház mai összetételében is gyakorolni tudja azt a mérsékelő és kiegyenlítő hatást, amelyért mai összetételében elsősorban életre hivatott. *Károsnak tartanánk azonban, ha a képviselőház, amelyen alkotmányunk értelmében a törvényhozás súlypontja nyugszik, szuverén elhatározásában oly módon korlátoztatnék, hogy akaratának érvényessége egy rajta kívülálló bármily magas fórum jóváhagyásától (az államfő placetjétől)*

téessék függővé. Alkotmányjogi vonatkozású törvényjavaslatoknál elképzelhetőnek tartjuk a felsőház egyszeri visszaküldési jogát, a felsőház állásfoglalása azonban csupán tanács, illetve vélemény jelentőségével bírhat, amelyet a képviselőház belátása szerint fogad el, vagy vet vissza.

A kormányzói jogkör kiterjesztése ugyancsak nem terjedhet a vétőjogig, mert a nemzet szuverén akarata képviselőházban nyilvánul meg, annak egyszerű elvetése a nemzeti szuverenitáson ejtene csorbát. Miután azonban alkotmányos irányban a törvényalkotás jogát a három parlamenti tényező teljes összhangban kell hogy gyakorolja, sorsdöntő alkotmányjogi kérdésekben az uralkodót megillető házfelosztási jogot a mindenkori Államfő részére is természetesen biztosítandónak tartjuk.

7. Népképviselet — érdekképviselet.

Ami már most az itt előadottak alapján a választójogra vonatkozó konkrét elgondolásainkat illeti, azt a következőkben foglalhatjuk össze:

A választójog gyakorlásának előfeltétele a választói névjegyzékbe való felvétel. Az 1925. évi XXVI. t.-c. 27. és a következő paragrafusai pontosan előírják a választói névjegyzék szerkesztésének módozatait. A magunk részéről a választójogi értekezleten is elhangzott konkrét panaszok alapján *a választói névjegyzék pontos és lelkiismeretes olyan összeállítását kívánjuk, amelyik az erre jogosultakat minderre való tekintet nélkül felveszi a választói névjegyzékbe.* A választói névjegyzék helyes elkészítése éppen olyan garanciája a választás tisztaságának, mint amilyen a választási eljárásnál az arra jogosult szavazók leszavazásának biztosítása s éppen ezért *a választói névjegyzéket összeállító közeg részére kötelezővé lenne teendő a hivatalos eskü, amely így szól: Esküszöm, «hogy a választók összeírása körül a reámbízott tennivalókban híven, részrehajlás nélkül fogok eljárni és a választásra jogosultakat a névjegyzékbe pontosan felveszem. Isten engem úgy segítjen».* Ezenfelül a választók névjegyzékének meghamisítására a törvény 140. §-ában meghatározott megtorló eljárás kíméletlenül megindítandó mindazok ellen, akikre bebizonyítható, hogy szándékosan közreműködtek abban, hogy valaki a törvény ellenére a névjegyzék tervezetébe felvétessék, vagy a

törvény ellenére a névjegyzék tervezetéből kihagyassék. Az ott kiszabott két évig terjedő börtön, valamint 4000 aranykoronáig terjedő pénzbüntetés minden visszaélővel szemben kímélet nélkül lenne kiszabandó, hogy a névjegyzék meghamisításának minden kísérlete már eleve kizárassék.

Ami már most a választói jogosultságot és annak előfeltételeit az előbb előadottak alapján a következőkben kívánjuk megszabni.

Aktív választójoggal bír minden feddhetetlen életű önjogú magyar állampolgár.

Férfi:

a) ha főiskolát végzett, az oklevél megszerzését követő esztendőttől kezdve,

b) 21 éves korának betöltése után, ha érettségi, vagy annak megfelelő bizonyítvánnyal rendelkezik,

c) 24 éves korának betöltése után, az elemi iskola IV. osztályát elvégezte, saját tulajdonát képező olyan házban lakik, amelyhez legalább 80 ölnyi belseg tartozik (akkor is, ha ez a ház, mint egy lakrészes ház 2700/1936. számú pénzügyminiszteri rendelet alapján adómentes),

d) 24 éves korát betöltötte, legalább % hold (400 öl) földadó kataszterben nyilvántartott saját ingatlanán gazdálkodik,

e) 24 éves életkorát betöltötte és együttesen kezelt állami adókban legalább 20 pengő egyenesadót fizet,

f) minden férfi, aki mint családfő, legalább három gyermek eltartásáról gondoskodik, vagy gondoskodott,

g) vitézségi érem, vagy Károly-csapatkereszt tulajdonosa minden egyéb feltételre való tekintet nélkül.

Nő:

a) egyetemi, vagy főiskolát végzett, a diploma megszerzését követő esztendőttől kezdve,

24 éves korának betöltése után, aki:

b) érettségi, tanítónőképző, vagy más hasonló értékű bizonyítvány birtokosa,

c) önálló iparigazolvány alapján üz ipart és valamely ipartestületnek rendes tagja,

d) önálló kereskedést folytat és az illetékes kereskedelmi és iparkamarában választói jogosultsággal bír,

ej az elemi iskola VI. osztályát elvégezte és a női hivatás körébe tartozó foglalkozást folytat (betegápolás, gyermeknevelés).

Passzív választójoggal bír, aki a választókerület választói névjegyzékében bármily jogcímen fel van véve (kivételt képeznek a miniszterek és államtitkárok),

a) ha 30 életévét betöltötte,

b) választási visszaélés miatt büntetve nem volt,

e) egységesen kezelt egyenes állami adókban egy évnél régebbi hátraléka nincs.

A választott képviselőkön felül érdekképviseleti alapon tagjai a képviselőháznak

a mezőgazdasági érdekképviselet részéről.....	14
a Kereskedelmi és Iparkamarák részéről	
iparos	20
kereskedő.....	10
az OTI munkavállalók részéről	10
a MABI munkavállalók részéről	10
az Ügyvédi Kamarák részéről	6
az Orvosi Kamara «	8
a Mérnöki Kamara «	12

Összesen... 90 tag,

a választott képviselőkkel teljesen egyenlő jogállással.

Amíg a választhatóság feltételeinek megszabásánál abból indultunk ki, hogy a jogosítványnak tekintett passzív választójogban csak azok részesülhessenek, akik az állam terheiből tényleg is kiveszik részüket, ellenben kihagyassanak mindazok, akik sem kellő értelmiséggel, sem megfelelő erkölcsi felfogással, sem a biztos megélhetést nyújtó foglalkozással nem rendelkeznek, *addig az érdekképviselet mérsékeltebb bevezetésével azt az elgondolást kívántuk kidomborítani, hogy a mai állam nemcsak szoros értelemben vett etikai közület, hanem gazdasági egység is, mely, amikor polgárainak gazdasági erejéből meríti a fenntartásához szükséges anyagiakat, ugyanakkor a polgárt megillető összes jogokat boztosítja azoknak, akik fenntartását munkájukkal, a termelésben való részvételükkel és anyagi hozzájárulásukkal lehetővé teszik és biztosítják.*

Ez a materiálisnak látszó elgondolás semmikép sem csorbítja az állani etikai közületként való felfogásának jelentőségét, csak közelebb hozza azt a reális élethez, amelynek feltételeit sok tekintetben ma már az állam van hivatva megteremteni.

Kifejezésre jut ez az elgondolás csaknem valamennyi állam alkotmányrendszerében, hogy csak a legpregnansabb amerikai alkotmányt említsük, amely szerint a polgárt megillető jogok és kötelezettségek egyenlegét kifejezetten a gazdasági erők viszonya adja meg.

Az USA alkotmánya szerint a polgárt *megillető jogok*:

1. Az emberi szabadság joga (a rabszolgaság megszűnt),
2. a szabad vallásgyakorlat,
3. a szólás- és sajtószabadság,
4. a gyülekezési és kérvényezési szabadság,
5. bűnvád esetén a nyilvános bírói tárgyalás,
6. választói és hivatalviselési jog.

Kötelezettségek:

1. a törvény iránt engedelmesség,
2. a törvények uralmának elősegítése,
3. a szavazati jog értelmes gyakorlása. (Mindenki látogassa a politikai gyűléseket, olvassa az újságokat s több párt programjának megismerése után függetlenül alkossa meg véleményét és szavazatával a legjobbnak talált irányt támogassa.)

Az adófizetési kötelezettség a 6. alattiból természet-szerűleg folyik (If we live under a Governement which grants us rights we should give our loyalty and service in return.) Ha oly kormányzat alatt élünk, mely a jogrendet biztosítja számunkra, lojalitással kell szolgálatait viszonznunk.

Ügy véljük, hogy az ezeréves magyar alkotmányt sem szállítjuk le erkölcsi piederstáljáról, ha közelebb hozzuk eddigi elvontságából a gyakorlati gazdasági élethez s az érdekképviseltek beiktatásával olyan elemeknek is befolyást biztosítunk, akiknek a termelés rendjében való szerepe, speciális gazdasági szakismerete, csak termékenyítőleg hathat a parlamentnek a napi politika sivár céltalan-ságával meddővé tett életére.

A gazdasági élet kívánalmait ma figyelmen kívül hagyni nem lehet, mert azok úgy az egyént, mint az államot írott parancs nélkül is kötelezik, ha életfenntartását biztosítani s a maga elé tűzött feladatokat megvalósítani akarja.

II. STATISZTIKAI RÉSZ.

1. Általános ismertetés.

Az előbbieken igyekeztünk kimutatni, hogy az állam ma már nemcsak ethikai, hanem gazdasági közület is, mely tevékenységével és elvi célkitűzéseivel egyaránt befolyásolhatja az egyes polgárok magángazdasági tevékenységét. Ha ezt a megállapítást kiinduló pontul elfogadjuk, akkor önként adódik az a következmény, hogy az állampolgárságból folyó jogokat az általuk viselt kötelezettségekkel hozzuk összefüggésbe, vagyis, hogy a választójog gyakorlásának keretei a közterhekben való részesedés mértékétől tétessenek bizonyos határokig függővé.

A választójognak és a közterheknek ez a kapcsolata önként vonja maga után azt a következményt, hogy *az állam adózási rendszere függvénye a választási rendszernek, mert a jog és kötelezettség viszonya a jogosultak és kötelezetteknek erőviszonyaitól függően, az új választójog alapján összeülő parlamentnek legelső feladata lesz, hogy az adózási rendszert a saját adottságai szerint alakítsa át.*

Alkalmul fog erre szolgálni a képviselőház előtt tárgyalásra kerülő állami költségvetés, melynek keretei az új parlament célkitűzései szerint fognak megváltozni.; bizonyos vonatkozásokban szűkülni, más vonatkozásokban pedig kibővülni. A szociális gondoskodás terheinek emelése, a földművelésügyi tárca fokozottabb dotálása nem fog soká késhetni, ezzel szemben a túlzott szövetkezeti támogatás s más téves gazdasági elgondolások honorálása bizonyára szűkebb keretek közé fog szoríttatni.

Minthogy pedig az alkotmányos erők súlypontja továbbra is a képviselőházon fog nyugodni, mert az 1925. évi választói törvényhez fűzött indokolás szerint «a végrehajtó hatalom a képviselőházzal áll szoros kapcsolatban, szorosabban, mint a felsőházzal, s a minisztérium tagjai rendszerint a képviselők közül vétetnek,

az állami költségvetés és zárszámadás a képviselőház elé terjesztetik, a kormányt a képviselőház bizalmatlansága buktatja meg, a törvények kezdeményezése továbbra is a képviselőházban történik», — nyilvánvaló, hogy a képviselőház budget-jogának gyakorlása során már az első alkalommal felmerül az adórendszer megváltoztatásának kérdése, annál is inkább, mert a mai adózási rend igazságtalanságait, aránytalanságait és visszásságait a közelmúltban csaknem valamennyi kormányprogramja megszüntetni ígerte.

De szükségessé fogja tenni az adórendszer új szabályozását az a körülmény is, hogy mai adórendszerünk nem törvényeken, hanem az 1927. évi V. t.-c. 39. §-ában foglalt felhatalmazás alapján kiadott ú. n. Hivatalos Összeállításokon nyugszik s így annak legalizálása, tételes törvényekkel való új szabályozása nem késhet soká.

Ha a képviselőház ragaszkodni fog ahhoz az alkotmányjogi elvhez, amely egyébként költségvetés megállapítási jogából folyik, hogy *az ország bevételeinek és kiadásainak meghatározását csak az alkotmányosan létrejött törvényhozás eszközölheti*, akkor az adózási rendszer reformjának már csak a pénzügyi jogrend helyreállítása okából is sürgősen be kell következnie.

Sürgetni fogja az adórendszer reformját az ország közvéleménye is, amelynek alig van fontosabb kérdése, minthogy a mai adórendszer kiáltó igazságtalanságai és aránytalanságai megszüntetessenek s a közteherviselés a mai viszonyoknak megfelelőleg tétessék arányossá és igazságossá.

Akkor tehát, amikor az új országgyűlés a megoldandó feladatok sorrendjét mérlegelni fogja, nem térhet ki sem az országos közvélemény nyomása alól, sem az anyagi igazság és az állam pénzügyi szempontjainak összhangba hozatala elől, mert bukásának csiráit szórná szét, ha a nagy alkotmányjogi reformot csak részletkérdések, mellékszempontok elintézésére használná fel s kerülné a nemzet létérdekét szolgáló, nagyfontosságú pénzügyi és közjogi többi kérdések megoldását.

Választójog és adóreform tehát elválaszthatatlan junktimban vannak, mert amíg az egyik az állampolgárság teljességét jelentő jogosítvány, addig a másik az állampolgársággal járó kötelezettségek meghatározása s *e kettőnek viszonya kell, hogy a nemzeti közvélemény akarata szerint alakuljon ki s az alkotmányos tényezők*

által a mindenkori gazdasági helyzetnek megfelelőképp szabályoztassék.

E tanulmány szerzője «Adókodez vagy adóreform? eímű könyvében részletesen mutatta ki a mai adózási rendszer fogyatékoságait és aránytalanságait s a statisztikai adatok egész sokaságával bizonyította be,- hogy fenntartása az állam súlyos károsodását jelenti, mert nem meríti ki kellőképp a meglévő adóforrásokat, olyan forrásokból akar meríteni, amelyek a megváltozott gazdasági viszonyok között csaknem teljesen kimerültek s figyelmen kívül hagyja az új adóforrások egész sokaságát, amelyek pedig bőségesen kihasználhatók lennének.

Amint hogy a választójog kérdése sohasem rendezhető véglegesen, mert nem szűnnek meg működni azok a társadalmi erők, amelyek annak megváltoztatására törekszenek, éppen úgy az adórendszer sem kövesedhetik meg egy bizonyos időpontnak megfelelő állapotában, igazodnia kell a gazdasági élet változott viszonyaihoz, a termelési ágak egymásrahatásának változásaihoz s nem kis mértékben a nemzeti közvéleményben kifejezésre jutó közhangulathoz is.

De vannak más szempontok is, amelyek a választójog és adóreform kérdését egyszerűen teszik aktuálissá. Amikor az állam és más közületek is nemcsak a felügyelet jogán, de közvetlen érdekelttség alapján is egyre mélyebben eresztik gyökereiket a nemzet gazdasági életébe s a termelési versenyre kelnek a magángazdasággal, természetes feladatukká válik a nemzeti jövedelem egészséges eloszlásának figyelemmel kísérése és szabályozása is.

Különösen szükség van erre normálisnak korántsem mondható gazdasági viszonyok között, abban a megbontott gazdasági rendben, melyben a magyar gazdasági élet Trianon óta állandóan sínylődik. Megcsonkított hazánkban a vagyon- és jövedelemelosztás arányossá tétele, a szociális igazság megvalósítása, a társadalmi és gazdasági erők egyensúlyának biztosítása a legfontosabb állami feladat, amelynek leghathatósabb eszköze az adóreformnak a viszonyok által megkívánt gyors megvalósítása lehet.

Azok a tanulmányok, amelyek a nemzeti jövedelemelosztást az adóteherviselés szemszögéből vizsgálják, csaknem valamennyien elméleti jelentőségűek, egyrészt mert 5—6 év előtti statisztikai anyagot dolgoznak fel s így megállapításaiknak alig van gyakorlati jelentősége, másrészt mert a tények megállapítá-

sán kívül egyebet alig tesznek s meg sem kísérlék a statisztikai anyag tanulságainak levonását.

E tanulmány szerzője a legújabb statisztikai adatok alapján teszi meg javaslatait, amelyek ép a mai étellel teljes összhangban állanak.

Ez a ma is élő statisztikai anyag, mely eddig sehol egybegyűjtve nem jelent meg, elszórva szerepel a kormány és különféle gazdasági érdekeltségek jelentéseiben, zárszámadásokban, országos és közületi statisztikákban s így tanulmányozásuk még szakemberek részére is csak nagy nehézségek árán volt lehetséges.

Egészen újszerű az adóstatisztikai anyagnak a népességi statisztikai anyaggal történő összehasonlítása s az ebből adódó következtetések levonása. E két anyag egybevetését még alig kísérelték meg s az előálló nehézségeket még jónevű statisztikusok is azzal intézték el, hogy «Magyarországon az adómorál hiánya miatt az a dó statisztika adatai semmiféle megbízható támpontot nem nyújtanak.»

Ezen tanulmány legfőbb törekvése éppen az, hogy ezt az általános tévedést megcáfolja s bebizonyítsa, hogy az adóstatisztikai adatok egybevetve a népességi statisztika adataival mennyi értékes tanulságot nyújtanak különösen a választójog szempontjából. *Állítjuk, hogy ezen adatok gondos mérlegelése után a választójog kérdéséből igen sok politikum lesz kikapcsolható, s ezáltal a várható hosszás és meddő vitáknak éle tudományos és szakszerű megvilágítással tompítható.*

Ha a választójog politikuma helyébe a gazdasági kérdések helyes bírálata lép s ezek döntően fognak szerepelni a fráziszerű argumentumok között, bizonyára olyan mérvben fognak mérlegeltetni is, amennyire sohasem mérlegeltettek az eddigi-választójogi reformtervezetek tárgyalása során.

S ha a meddő politikai viták helyett a gazdasági kérdések — s ezek között elsősorban az adózás igen fontos kérdése — fogják irányítani a választójogi «értekezletekének előreláthatóan hosszadalmas láncolatát, ha az általunk a következőkben szolgáltatott adatok mérlegelése eliminálhatja, vagy csökkentheti a «sötétbeugrás» veszedelmét, ha a statisztikai adatokból levonható tanulságokkal háttérbe lehet szorítani az önző egyéni érdekek előretörését, — akkor munkánk nem volt hiábavaló, mert eredménye olyan választójog lesz, amely jogkiterjesztés

mellett is előbbre visz a demokratizálódás útján s olyan elemeknek juttat szavazati jogot és mandátumot, akiknek parlamenti szereplésétől nem kell féltetni az ezeréves magyar állam jövőjét.

* * *

Az előbbieken többször is igyekeztünk bizonyítani, hogy egy ország adórendszere szükségképen függvénye az ország gazdasági életének s hogy csak akkor biztosíthat arányos és igazságos tehermegosztást, ha igazodik a gazdasági élet mindenkori kívánalmaihoz, s az adóforrást ott keresi meg, ahol az adott időpontban van, a nemzeti jövedelem alakulására kiható tényezőket állandóan figyelemmel kíséri s az adóterhelés mértékénél számol a mindenkori gazdasági helyzettel.

A szerzőnek «Adókédeks vagy adóreform ? . . .» címmel megjelent könyve már számos statisztikai adattal támasztotta alá ezen megállapítás helyességét, olyan adatokkal, amelyek nemcsak egy várható adóreform, de a választójogi reform előkészítése során is sok hasznos tanulsággal szolgálhatnak.

Hogy azonban általa a választójogi részben javasolt érdekképviselési megoldás útjának járható voltát bebizonyítsa, szükségesnek tartotta a szerző nemcsak az adóstatisztika adatainak teljes ismertetését, hanem mindazon gazdasági vonatkozású adatok összegyűjtését, amelyek a magyar gazdasági élet hű képét tárják az érdeklődők elé olyan csoportosításban, hogy azok úgy a választójogi reform, mint az azt nyomon követő adóreform biztos kiindulópontjául szolgálhatnak.

Igazolják ezek az adatok a szerzőnek azt az állítását, hogy az ország jövedelmei az adókulcsok emelése nélkül is fokozhatók s hogy a megválasztott gazdasági rend által teremtett új adóforrások fokozottabb kihasználásával a ma túlterhelt osztályok terhein jelentős könnyítések érhetők el.

Különös részletességgel taglalja a társulati adózás kérdését s csoportosítja az erre vonatkozó adatokat, mert az adóstatisztika a társulati adózásra vonatkozólag nem kimerítő, sőt igen sok tekintetben annyira hézagos, hogy még a hozzáértő sem alkothat magának megfelelő képet a társulati adózás mai rendjének igazságtalanságairól.

Ezek az igazságtalanságok úgyszólván közkeletű jelszóvá váltak anélkül, hogy valaha is komoly kísérlet történt volna

megszüntetésükre. Az adózás rendszere, a mérlegkészítés technikája, a készletek és leltárak leértékelése, titkos tartalékok létesítésének lehetősége stb. teszik lehetővé, hogy a társulatok alig vesznek részt a közterhekből, holott a nemzeti jövedelemnek jelentékeny részét ők produkálják.

A nemzeti jövedelem

1928—29. évi	5941	millió	P-ből	a gyáripár	2894	millió	P-t
1929—30. «	5655	«	«	«	2701	«	«
1930—31. «	4655	«	«	«	2289	«	«
1931—32. «	3955	«	«	«	1447	«	«
1932—33. «	3744	«	«	«	1805	«	«
1933—34. «	3673	«	«	«	1875	«	«
1934—35. «	3857	«	«	«	2066	«	«

produkál.

A nemzeti jövedelemnek tehát csaknem felét a gyáripár állítja elő s így bármennyire is hangsúlyozottak legyenek a magyar gyáripár prosperálásához fűzött nagy nemzeti érdekek, lehetetlen napirendre térni afelett, hogy a gyáripár 1934. évi társulati adója 10,838.000 pengő legyen, ugyanakkor, amikor a magyar földbirtok hozadéki adóterhe 30,638.000 pengő. Ha most ezzel egybevetjük, hogy a népességi statisztika szerint mezőgazdaságból 4,500.000 ember él, míg a gyáripár csupán 222.700 munkást és mintegy 50.000 tisztviselőt foglalkoztat, akkor teljes nagyságában bontakozik ki előttünk az az aránytalanság, mely az egyes termelési ágak közül indokolatlanul a gyáripár javára billenti az adóteher eloszlás mérlegét.

Ha ezzel szemben a társulatok mérlegének statisztikai adatait elemezzük, megállapíthatjuk, hogy az 1934. üzletévben

a vállalatok befizetett részvénytőkéje.....1097,076.053 P
amihez járul a megadóztatott nyereségből létesített

elsőbbségi tartalék.....	25,370.758 P
tőketartalék.....	351,843.825 «
rendes tartalék	91,073.176 «
rendkívüli tartalék.....	14,857.364 «
adótartalék	3,931.156 «
értécsökkenési tartalék .	601,230.173 «
egyéb tartalék	<u>52,077.951 «</u> <u>1140,384.403 P</u>
összesen.....	2237,460.456 P

s így ez a több mint 2 milliárd pengőnyi összeg egy-egy üzleti évben csaknem 100% bruttó hasznot hoz, míg a magyar földbirtok holdját 500 pengővel értékelve, a 7-5 milliárd pengő értéket reprezentáló vagyontömegének hozama csupán 8—10% körül mozog. Az egyes adóteherből mégis 15.77%-ot a földbirtok, a társulatok pedig csupán 4.64 %-ot viselnek

Nézetünk szerint a magyar adózási rendszer reformjának tengelyét a társulati adózás reformja kell, hogy képezze. Olyan reformra lesz szükség, amely az eddigi tartalékolási és értékelési lehetőségek megszüntetésével közelebb hozza a társulati adózást a reális élethez s megszünteti a fent vázolt visszás állapotot.

Szorosan összefügg ezzel a kérdéssel a részvényjog reformja és a mérlegfelállítás elvének a K. T. 199. §-ában foglaltakon túlmenő részletesebb szabályozása.

Feltétlenül kívánatos ehhez a részletesebb mérlegek közzététele, amelyek feltüntetik a társaság tárcájában levő értékpapírokat nemenként és értékük megjelölésével, a társaság kötelezettségeit. Szükséges, hogy a mai burkolt és sűrített igazgatósági jelentések helyett olyan igazgatósági jelentések készüljenek, melyek az évi üzletmenetnek teljesen hű képét adják, az üzletév eredményére kiható összes okokat feltárják, megmagyarázzák a mérleg fő tételeit, kifejtik más vállalatoknál levő érdekelttség kereteit, ennek az üzleteredményre való kihatását, ismertetik a részvénytársaság kartellkapcsolatait, kitérve az igazgatóság és az igazgatótanács javadalmazásának kérdéseire, amely javadalmazás, — a mérleg megállapítása előtti juttatásokat is ideértve részletezendő. Külön mutatandó ki a bruttó üzleti forgalom, mely a saját tőkéhez igazodó kulcs szerint kell, hogy az adóköteles nyereség kimunkálásának alapját képezze.

A jelentésnek ki kell terjeszkednie az Igazgatóság tagjainak és közeli rokonainak a részvénytársasággal kötött ügyleteire, a nekik nyújtott előnyökre, üzletkötési diszkrét juttatásokra, kölcsönökre s az ezek fedezetül szolgáló összegek megjelölésére és névszerint fel kell sorolni a 10.000 pengőt meghaladó összjövedelmet élvező alkalmazottakat. Külön megfontolás tárgyává teendő a társulatok vagyonadójának bevezetése.

Külön kell biztosítani a részvényesnek az osztalékra való jogát s meg kell határozni a vállalat saját tőkéjéhez és a bruttó

bevételhez igazodóan azt a minimális összeget, mely feltétlenül osztalékfizetésre fordítandó.

Osztalékkifizetésekre a kifizetési kulcs nagysága szerint mérsékelt adómentesség biztosítandó. A társulati adózás igazságtalanságait a statisztikai részben közölt adatok tanulmányozása igazolja:

Aki e sorok és számok között olvasni tud, az az előbb vázoltakon túl is megállapíthatja a mai társulati adózási rendszer tarthatatlanságát.

Amikor a részvénytársaságok 1934-ben	
beszerzett áruk vételárára.....	341,934.924 P
felhasznált anyagokra.....	<u>693,669.012 «</u>
összesen...	1.035,603.936 P-t

költöttek, ugyanakkor vállalati mérlegükben

áruszámlán	312,676.009 P
anyagszámlán.....	134,848.117 «
összesen...	447,524.126 P

áru- és anyagérték szerepel. Nyomban szembetűnik, hogy itt lényegileg egy 600 milliós el tartalékolás történt. Igazolja ezt az a körülmény is, hogy

míg a felhasznált nyersanyag és	
áru értéke.....	1.035,603.936 P
addig az áruszámla bruttó be-	
vétele	1.753,723.467 «

már önmagában 70%-os feldolgozási többletnek felel meg.

A közölt statisztikai adatok a hozzáértőnek nemcsak az üzleti eredményt illetőleg, de a szociális, társadalmi és politikai kívánalmak tekintetében is széleskörű tájékozódást nyújtanak.

Az 1934. év folyamán a 222.700 főnyi gyáripari munkásnak kifizetett 200.975,977 pengő munkabérlagban évi 1000 pengő keresetet jelent, amely összeg még a létminimumot sem biztosítja.

A gyáriparban alkalmazott kb. 50 ezer főnyi magántisztviselőnek juttatott 121,101.316 pengő átlagban a 2000 pengő

körül mozgó javadalmazást jelentene, az Igazgatóság tagjainak és a vállalatvezetőknek juttatott aránytalanul magas fizetések azonban ezt az átlagot is az 1000 pengő körüli létminimum alá csökkentik.

Nem vitás ezek után, hogy amikor Európa-szerte a nemzetek és politikai pártok legfőbb programját a vagyon és jövedelem arányos elosztása s az azt lehetővé tevő módszerek bevezetése képezi, a mai állapotok nem tarthatók fenn egy olyan *országban*, amelyben a lakosság $\frac{3}{4}$ része a létminimum alatt él.

E tanulmány főcélja, hogy az itt vázolt aránytalanságokra a statisztika megvilágításában mutassunk rá olyan tények felsorakoztatásával, amelyek ellen a teljes fegyverzettel fellépő mostani gazdasági berendezkedés se tudjon érveket felsorakoztatni.

Azok, akiknek érdekében áll, hogy ezek a tények homályban és a közönség széles rétegei előtt ismeretlenek maradjanak, az országos gazdasági statisztika és az adóstatisztika különbözőségére szoktak hivatkozni s úgy állítják be, mintha az országos statisztika adatai és az adóstatisztika kimutatásai két különböző műveletnek volnának az eredményei és éppen ezért összehasonlíthatatlanok, közös nevezőre nem hozhatók s egymásra való vonatkozásaikban egymást közömbösítők volnának.

Általunk a következő oldalakon közölt rövid összefoglalás a kir. kormány által kiadott gazdasági statisztika és a pénzügyminisztérium által kiadott adóstatisztika tökéletes összeegyeztetéséből ered, bizonyosságául annak, hogy a két statisztika, nemcsak szoros összefüggésben van egymással, hanem összehasonlításában érdekes következtetéseket enged.

Megállapítható, hogy a magyarországi 1934. évi 3,673.000.000 pengő nemzeti jövedelemből több mint 1 milliárd nincs megadóztatva, ugyanakkor, amikor a megadóztatottakra nehezedő adóteher alatt roskadnak azok, akik az adótól való szabadulás útjait nem ismerik, vagy nem keresik.

Legyen elég itt rámutatnunk arra a megdöbbentő tényre, hogy éppen azokban a kategóriákban, amelyek teherbírása a legbiztosabb, a háztulajdonosok, a tőkésék, a járadékélvezők és magánzók kategóriájában az országos gazdasági statisztika összeírásával szemben az adóstatisztikában több mint 100 ezer

adózó hiányzik, bizonyosságául annak a könyvemben is kifogásolt állapotnak, hogy a kincstár a mai adózás rendszerében túlzottan fekszik rá a látható és reálvagyonokra, de adózatlanul hagyja a nem látható vagyonokat, a spekulációs, konjunkturális alkalmi nyereségeket, amelyek megadóztatását nemcsak az elmélet, de az igazságos teherviselés elve is elsősorban követeli.

A legkomolyabb tudományos tényezők mutatják ki, hogy a magyar mezőgazdaság termelő erejét a mai adózási rendszer milyen túlzottan használja ki. Az a mezőgazdaság, mely az ország lakosságának csaknem $\frac{3}{4}$ -ét tartja el, más termelési ágak segítségére szorul.

Az adóstatiztika mutat rá, hogy a mezőgazdaság 31 milliós földadó terhéhez milyen jelentős összegekkel járultak hozzá más kedvezőbb körülmények közt működő termelési tényezők.

A boletta-alap egymaga 12 millió 600 ezer pengős segítséget nyújtott, a földadóelengedés pedig 6092 pengős teher könnyítést jelentett, amely összegeket más termelési ágaknak kellett előteremteniök.

Az évtizedekre visszanyúló helytelen gazdasági politikának, illetve a tervszerű gazdasági politika hiányának legsúlyosabb következménye éppen az, hogy *az a társadalmi osztály szorul más termelésiágak segítségére, amelyen az ország mai gazdasági berendezkedése mellett egész gazdasági életünknek nyugodnia kellene s melynek döntően kellene befolyásolni más termelési ágak tevékenységét.*

Mai parlamenti életünknek az előbbieken kimutatott hiányosságaira vezethetők vissza ezek a feltűnő jelenségek, következményei annak, hogy a parlamentben a termelési ágak képviselve egyáltalán nem voltak, vagy ha voltak, szerepük súlytalanságuknál és csekély számuknál fogva csak a hallgatás, illetve mindenhez való hozzájárulás lehetett.

A parlamentben túlsúlyra jutott állami és vármegyei hivatalnoki elemek lassan kiszorították Nagyatádi István józan ítéletű «csizmásait»), éppen úgy, mint az iparos- és kereskedőtársadalom reprezentánsait, annyira, hogy ma úgyszólván mutató sem maradt belőlük a képviselőházban.

Az ilyen összetételű parlament nélkülözvén a gazdasági tényezők egyensúlyozó erőit, játékszerré lett a szervezett nagytőke szolgáltatában, amelynek kartelizált szervezetei az ország egész gazdasági

rendjét eltérítették a természetes fejlődés útjától, úgyszólván a parlament teljes passzivitása mellett kiszolgáltatták a nagytömegű gyengébbeket a kis számú erősek önző céljainak.

Az érdekképviselési rendszer bevezetésének éppen az a legfőbb hivatása, hogy minden termelési tényező jogos igényeinek érvényrejutását lehetővé tegye a jogos önérték szolgálata alapján. Ennek megvalósítása fogja lehetővé tenni, hogy a parlament függetlenítse magát a nagytőke káros befolyásától és lerázza magáról azokat a bilincseket, amelyekbe a nyílt választás költségeinek fedezése révén a nagytőke érdekeltségei a legutóbbi évtizedek hibás gazdasági politikája következtében verhettek.

Az érdekképviselési rendszer igazságos kiépítésére biztos támpontul szolgálnak a következő oldalakon közölt adatok, melyek a népességi és adóstatistika egybevetésével számszerű pontossággal mutatják ki úgy a nemzeti jövedelemnek az egyes termelési ágak között való eloszlását, mint az általuk viselt adóterhek nagyságát. Ha elfogadjuk az előbbieken kifejtett azt az elvet, hogy az állampolgári jogokban való részesedést az állam terheiben való részvétellel is szoros kapcsolatba kell hozni, *akkor az érdekképviseléseknek a jövő parlamentjében való szóhozjuttatása általunk az előbbieken ismerteti módon és mérvben mindenképp igazságos lesz megfelel a magyar termelési tényezők jelenlegi erőviszonyainak s nem érinti a parlamentarizmus lényegét.*

2. Jövedelemeloszlás és adózás.

A nemzeti jövedelem eloszlása 1934. évben a népességi és adóstatistika adatai alapján a következő volt:

Az 1934. évi nemzeti jövedelem összege _____ 3.673,000.000 P

a) Földbirtok.

a) Földnélküli munkások	461.302		
1 holdnál kisebb gazdálkodók . .	91.927		
Önállóak		553.229	
eltartottak . . .		674.159	1,227.388 P
			<hr/>

Jövedelmük :

150 munkanap à 1.40 P ...	120,000 000	
saját lakás bérértéke à 70 P...	32,000.000	
házi ipari tevékenység à 50 P	23,065.000	
baromfi, tej, stb. à 60 P ...	27,678.000	202,743.000 P
		<hr/>

b) Mezőgazdasági cselédek.....	215.896	
eltartottak	381.578	597.474 P
		<hr/>

Jövedelmük :

Konvenció értéke à 400 P ..	86,358.400	
saját lakás bérért. à 70 P ..	14,412.000	
házi ipari tevékenység 50 P .	10,794.800	
baromfi, tej, stb. à 60 P ...	12,953.760	124,518.960 P
		<hr/>

c) 1 kat. holdon			
aluli gazda ..	25.115		
1 kat. holdon			
aluli bérlő	742		
segédszemély .	8.829		
eltartott	40.402	75.088	
		<hr/>	
10 kat. holdig			
terj. gazda ..	465.006		
segédszemély .	316.085		
eltartott	893.708	1,674.799	
		<hr/>	
részes földművelő	17.875		
segédszemély	10.004		
eltartott	44.993	72.872	
		<hr/>	
tehenész, juhász	886		
segédszemély	1.120		
eltartott	2.553	4.559	
		<hr/>	
kertész	3.543		
segédszemély	11.814		
eltartott	19.729	35.166	
		<hr/>	
egyéb östermelő	604		
segédszemély	8.353		
eltartott	19.052	28.014	1,890.498 P
		<hr/>	

Jövedelmük :

513.029 önálló 150 munkanap			
à 1.40	107,736.090		
3,208.846 hold haszonérték			
à 2 q búza	102,683.072		
saját lakás bérértéke à 100 P	51,302.923		
baromfi, tej, stb. à 80· P....	41.042.320	302,764.405 P	

d) 10—100 kat. holdig			
gazdálkodó	179.312		
segédszemélyzet	197.214		
eltartott	371.429	747.945 P	

Jövedelme :

a gazda 200 munkanapja à 1.40			
P ért.	50,207.360		
segédszemélyzet 150 munka-			
napja à 1.40 P ért.	41.414.940		
5,333.589 kat. hold bérértéke			
à 1.5 q búza	128,006.136		
saját ház haszonértéke à 120 P	21,517.440		
		241,145.876	

Levonandó az ingatlanérték és
a holdankint átlag 175 P ér-
tékű élőleltári érték átlagos
kamat terhe kat. holdankint
14 P

74,670.246			
	166,475.630	166,475.630 P	

e) 100 holdon felüli			
gazdálkodók..	14.254		
eltartottak ...	21.000	35.254	
gazdatiszték ...	4.805		
eltartottak ...	6.431	11.236	
segédszemélyzet	3.543		
eltartottak ...	11.307	14.850	
		61.340	

Jövedelme :

gazdatisztek fizetése és termé-		
szetbeni járandóságai à 3000	14,415.000	
segédszemélyzet 300 nap à 1.40	14,880.600	
	<u>29,295.600</u>	
az adóstatiztika szerint jöve-		
delemaadó alapul vétetett ..	24,745.000	54,040.600 P
	<u>Földjövedelem</u>	<u>850,541.995 P</u>

b) Bányászat.

Önálló kereső ..	30	
Tisztviselő	1.165	
Segédszemélyzet	33.987	
Eltartott	78.062	113.244
	<u>113.244</u>	

Jövedelem :

az adóstatiztika szerint ált.		
ker. adó alap	1,121.000	
Keresk. és Iparkam. szerint		
segédszemélyzet átlagos évi		
keresete 1113 P	37,827.531	
	<u>37,827.531</u>	
Bányák jövedelme összesen ..		38,948.531 P

c) Ipar.**a) Gyáripar**

segédszemélyzet ...	222.700	
eltartottak	280.000	502.700
	<u>502.700</u>	

Jövedelme :

Az adóstatiztika szerint		
egyéni cégek ált. ker. adó-		
alapja	5,072.600	

részvénytársaságok mérleg- szerű nyeresége	17,388.800
kereskedelmi rt. 519,834.600	
P saját tőke 2 ⁰ / ₀₀ -os adójá- nak ötszöröse	5,198.340
	<u>27,659.740</u>

Kifizetett munkabér évi

1.185 P átlagos kereset ... 248,091.000

a gyáripár jövedelme 275,750.740 P

Nb. Tisztviselők a magánalkalmazottaknál !

b) K é z m ű i p á r

önálló iparúzó	204.564	
eltartott	393.139	597.703
	<u>11.952</u>	
házi és vándor	19.761	31.713
	<u>227.200</u>	
segédszemélyzet	270.000	497.200
	<u>140.000</u>	
alkalmazás nélkül...	165.000	305.000
	<u>1,431.616</u>	

Jövedelme :

Adóstatistika szerint

egyéni üzemek ált. ker. adó-
alapja
 166,272.200 |

kifizetett munkabér átlag
775 P
 175,314.000 |

a népességi statisztikában ki-
mutatott 590.903 ipari mun-
kásból állandó alkalmazás
nélküliek alkalmi napszámke-
resete 150 napon át à 1.40 P

a kézműipar jövedelme... 373,986.000 P

az ipar összes jövedelme 649,736.740 P

d) Kereskedelem.

Önálló kereskedő	76.822	
eltartottja	136.015	214.837
<hr/>		
Magán (gyári, ipari és ke- reskedelmi alkalmazot- tak		
átlagos évi 1.500 P fi- zetés	66.200	
eltartottjaik	95.000	
évi 7.200 P-n aluli fize- tés	28.095	
eltartottjaik	52.000	
évi 7.200 P-n felüli fi- zetés	6.116	
eltartottjaik	18.000	265.405
<hr/>		
Ügynökök, közvetítők..	7.506	
eltartottak	11.368	18.874
<hr/>		
		499.116

Jövedelme :

Adóstatistika szerint

egyéni üzletek ált. ker. adóalapja	141,564.500
Kereskedelmi részv.-társaságok adóalapul vett mérlegszerű nye- reség	1,824.100
96,662.800 P saját tőke 2%-os társulati adójának ötszöröse ..	966.630
	<hr/>
	144,355.230

Alkalmazottak fizetése :

Átlag évi 1.500 P.	99,300.000	
7.200 P-n alul...	142,977.400	
7.200 P-n felül..	117,089.400	359,366.800
<hr/>		
Ügynökök, közvetítők jutaléka ..		33,890.045
<hr/>		
Kereskedelem jövedelme..		537,612.075 P

e) Közlekedés.

Önállóak (autó és teher- fuvarosok)	9.335	
eltartottak	20.431	29.766
Tisztviselők önállóak ..	2.227	
eltartottak	3.819	6.046
Segédszemélyzet	21.029	
eltartottak	39.336	60.365
		<u>96.177</u>

Jövedelmek :

Közlekedési részv.-társaságok társulati adója mérleg szerint		1,890.000 P
99,750.600 P, saját tőke 1 ⁰ / ₀₀ -ének tízszerese		997.506 «
		<u>2,887.506 P</u>
Tisztviselők jövedelme átlagban à 2.000 P.....	4,454.000	
Segédszemélyzet jövedelme átlag- ban à 1.000 P	21,029.000	25,483.000 P
		<u>28,370.506 P</u>

Önállóak jövedelme az iparúzők között szerepel!

Posta- és távirda-alkalmazottak :

Tisztviselők	10.757	
eltartottak	12.000	22.757
Segédszemélyzet	10.255	
eltartottak	20.000	30.255
		<u>53.012</u>

Államvasuti alkalmazottak :

Tisztviselők	8.140	
eltartottak	10.000	18.140
Segédszemélyzet	51.546	
eltartottak	120.000	171.546
		<u>189.686</u>

Posta- és távirda-alkalmazottak illetményei	13,011.000	
Államvasuti alkalmazottak illet- ményei	69,709.000	82,720.000 P
Közlekedés jövedelme		<u>111,090.506 P</u>

f) Közszolgálat.

Köztisztviselők önállóak	117.900	
eltartottak	122.421	240.321
Segédszemélyzet önállóak	58.078	
eltartottak	93.308	151.886
		<u>392.207</u>
Véderő önállóak	5.604	
eltartottak	7.537	13.141
Segédszemélyzet önállóak	35.418	
eltartottak	23.982	59.400
Szabadpályák, önállóak.	5.010	
eltartottak	4.974	9.984
Ügyvédek	6.236	
eltartottak	9.627	15.863
Orvosok	8.039	
eltartottak	8.140	16.179
Egyéb értelmiség	12.329	
eltartottak	13.500	25.829
Összesen ..		<u>532.603</u>

Jövedelmek;

Köztisztviselői illetmények	74.716
alkalmazott a közigazgatásnál..	238,919.000
Állami üzemi alkalmazott (posta távirda és Máv. nélkül)	25,223.000

Nyugdíjak

64.671 személy a közigazgatás- nál	152,723.000
---	-------------

állami üzemeknél	94.171.000	
Véderő illetményei	57,834.000	568,870.000 P

Szabadpályák jövedelme :

Meg nem nevezett önállóak	18,000.000	
Úgyvédek ált. ker. adóalapja ..	17,537.400	
Orvosok ált. ker. adóalapja	15,896.700	
Egyéb értelmi foglalkozások ..	17,303.600	68,737.700 P
Közzszolgálat jövedelme ..		637,607.700 P

g) Vagyonukból élők.

Az országos népességi sta-

tisztika szerint önálló .	169.450	
eltartott	191.411	360.861

Az adóstatisztika adatai szerint felosztva :

Háztulajdonosok ön-

állóak	20.422	
eltartottak	24.000	44.422

Tőkések önállóak ..

eltartottak	17.026	
	25.000	42.026

Egyéb jövedelműek

önállóak	25.876	
eltartottak	33.958	59.834

Segédszemélyzet ön-

álló	36.033	
eltartottak	17.870	53.903

Hiányzók	160.676
----------------	---------

Jövedelmeik :

Háztulajdonosok társulati

adóalapja	177.800
83,919.000 P saját tőke 2 ⁰ / ₁₀₀ öt-	
szöröse	83.910
	261.710

Háztulajdonosok jöv. adóalapja

(adóstatisztika)	75,986.600
------------------------	------------

Tőkések, járadékélvezők ált. ker. adóalapja	14,594.800	
Egyéb foglalkozások jöv. adóalapja	14,873.000	
Vagyonukból élők jövedelme.....		105,716.110 P

h) Napszámosok, cselédek.

Napszámosok, önállóak .	61.046	
eltartottak	61.292	122.338
Cselédek, önállóak	176.087	
eltartottak	20.192	196.779
		<u>318.617</u>

Jövedelmeik :

Napszámosok à 360 P évi kereset	21,976.560	
Cselédek à 600 P évi kereset....	105,662.200	
Napszámosok, cselédek jövedelme...		<u>127,638.760 P.</u>

i) Ismeretlen foglalkozásúak.

Számuk	80.723	Jövedelmük	?
--------------	--------	------------------	---

3. Az 1934. évi nemzeti jövedelem eloszlását feltüntető összesítés.

<i>I. Földbirtok.</i>	Népesség	Jövedelem	Főösszeg
a) Földnélküli munkások és eltartottak	1,227.388	202,743.000	
b) Gazdasági cselédek és eltartottak ..	597.474	124,518.960	
c) 1—10 holdig gazdálkodók és eltartottak.....	1,890.498	302,764.405	
d) 10—100 holdig gazdálkodók és eltartottak.....	747.945	166,475.630	
e) 100 holdon felüli gazdálkodók és eltartottak	61.340	54,040.000	
Földbirtok összesítése	<u>4,524.645</u>		<u>850,541.995 P</u>

2. *Bányászat.*

Önálló üzemtulajdonosok, tisztv. segéd- szem. és eltartott	113.244	38,948.531	
Bányászat összesítése	113.244		38,948.531 P

3. *Ipar.*

a) Gyáripár segédsze- mélyzet és eltar- tottak	502.700	275,750.740	
b) Kézműipar önállóak segédszem. és el- tartottak	1,431.616	373.986.000	
Ipar összesítése	1,934.316		649,736.740 P

4. *Kereskedelem.*

Önállóak, tisztviselők, segédszem. és eltar- tottak	499.116	537,612.075	
Kereskedelem összesí- tése	499.116		537,612.075 P

5. *Közlekedés.*

a) Önállóak, tisztvise- lők, segédszem., eltartottak	96.177	28,370.506	
b) Posta és távirda al- kalmazott és el- tartottak	53.012	13,011.000	
c) Államvasuti alkal- mazott és eltar- tott	189.686	69,709.000	
Közlekedés összesítése	338.875		111,090.506 P

6. *Közszolgálat.*

a) Közalkalmazottak, segédszem. és el- tartottak	392.207	511,036.000	
--	---------	-------------	--

b) Véderő, segédszemélyzet és eltartottak	72.541	57,834.000	
c) Szabad értelmi pályák önállóak, segédszem. és eltartottak	67.855	68,737.700	
Közzszolgálat összesítése	532.603		637,607.700 P

7. Vagyonukból élők.

Háztulajdonosok, tőkésék, magánzók, járadékélvezők	360.681	105,716.110	105,716.110 P
8. Napszámosok, cselédek . . .	318.617	127,638.760	127,638.760 P
9. Ismeretlen foglalkozásúak	80.723		
10. 1930—1934 között született nem kereső népesség	200.000		
	8,900.000		3.058,892.417 P

Ezek az adatok hü képét adják az ország mai termelési rendje mellett kialakuló nemzeti jövedelemeloszlásnak. Kiténik belőlük nemcsak az egyes termelési ágak produktivitása, hanem az is, hogy a közterhekből való részesedésük arányban van-e az általuk termelt javak értékével, és termelésüknek az ország gazdasági életében betöltött szerepével.

Ha az állam mai életét ethikai vonatkozásain túl, gazdasági szempontból is vizsgáljuk, lehetetlen a polgári jogok mértékét az egyes társadalmi osztályoknak a termelés rendjében való fontosságától és adózásban való részvétel mérvétől elvonatkoztatnunk.

Azoknak, akik javakat termelnek és adót fizetnek, elvitathatatlan joguk van arra, hogy szavuk legyen az ország sorsának intézésében.

Nem vitatjuk alkotmányos szempontból a népképviselési

elv helyességét, a többségi akarat érvényesülésének jogosságát, *de jogokat követelünk azok részére is, akik ha tömegeiknél fogva nem is, de gazdasági jelentőségüknél és társadalmi súlyuknál fogva jelentős tényezői az állam életének.*

Követelésünk jogosságát a statisztikai adatok sokaságára alapítjuk s a megoldás *egyetlen járható útját a népképviselői és érdekképviselői elv olyan méltányos összeegyeztetésében látjuk,* amely az érdekképviselő mellett is biztosítja a népképviselő döntő befolyását.

Lehetnek párt, klikk, vagy egyéni érdekek, amelyek álláspontunk helyességét önző érdekből kétségbevonják, lehetnek az elmúlt idők politikai lomtarából átmentett jelszavak, amelyek ellenünk hangoztathatók, de a mai gazdasági viszonyok, a demokratikus fejlődés kívánalmái, az ország jövő békéje, a nemzeti konzervativizmus mellett is a haladást követelő irányzat szempontjainak objektív mérlegelése után minden más befolyásnak meg kell szűnnie, mert itt a nemzet egyetemes nagy érdekeiről van szó.

Akik a választójog kérdését meg akarják oldani, s ha — felelősségük tudatában tett ígéretüknek hinni lehet — valóban meg is akarják oldani, ne tévesszék szem elől Kossuth Lajos szavait: «A századokon át emelkedett ország-épület roppant boltjainak árnyékában millió és millió érdek nyugszik, mely az igazság mellett gyöngéd figyelmet és kíméletet érdemel !»

Ha a jogos érdekek kielégítése más, kevésbé fontos érdekek miatt mellőztetik, megbomlik a társadalmi és gazdasági erők egyensúlya, s a békés fejlődés helyett a visszafojtott erők robbanása következhetik be.

A választójog helyes megoldásával a nemzet él tovább, helytelen megoldásával pedig elsüllyed abba a sírba, amelyből nehezen lesz egyszer feltámadás !

Videant consules !

III. VÉGSZÓ.

Adókédeks vagy adóreform? . . . című 1936. év tavaszán megjelent tanulmányunkban¹1933. évi adóstatistika adatainak részletes feldolgozásával mutattunk rá a jelenlegi adórendszer fogyatékoságaira és tarthatatlanságára.

A tanulmány kizárólag gyakorlati célokat szolgált, ellenében az adóstatistika bonyolult voltát kihasználó s a tudományos kutatások komolyságát magukra öltő olyan tanulmányokkal, amelyeknek semmiféle gyakorlati jelentőségük nincs.

Népies nyelvezete a laikus közönség számára is érthetővé és élvezhetővé tette s talán ez az egyik oka annak az országos érdeklődésnek, mely a könyvvel szemben nemcsak szakkörök, hanem a nagyközönség részéről is megnyilvánult.

Elgondolásaink azóta is felbukkannak a napisajtóban, a köztisztviselők gyűlésein, politikai szónoklatokban, sőt maga a kormány is nem egy javaslatunkat tette magáévá. Amikor pl. az egyszobás házak házadóóját rendeleti úton törölte, vagy a most előkészítés alatt álló önállósítási alap létesítésével a szabad pályákon való elhelyezkedést igyekszik elősegíteni (71. old.), különféle adminisztratív egyszerűsítések foganatosításával stb. s az adózás terén az általunk sürgetett szociális adóztatás útjait készíti elő.

Jelen könyvünk, mely az adórendszernek a választójog szempontjából aktuális kérdéseit fejtegeti s mely a nemzeti jövedelemeloszlást az adóstatistika és országos népességi statistika adatainak egybevetésével munkálja ki s az egyes termelési ágak jelentőségét ez alapon állapítja meg, az 1934. évi statistikai adatok alapján készült, amelyek eredeti elgondolás szerint teljes és részletes feldolgozásban ezen könyvünk függelékét képezték volna. Tekintettel azonban arra, hogy a sokféle táblázat kiszedése a könyv nyomdai előállítását jelentékenyen

¹ Kapható a szerzőnél.

megdrágította volna, el kellett tekintenünk, hogy azokat egy ilyen propagandacélú könyv keretében ismertessük. De az 1934. évi adóstatistika adatai az 1935. évi statisztikai adatoknak a közeljövőben várható megjelenése után amúgy is hamarosan aktualitásukat veszítik s ezért sem tartottuk célszerűnek, hogy azokat részletes feldolgozásban ez alkalommal hozzuk nyilvánosságra.

Ha a közönség részéről megfelelő érdeklődés nyilvánul meg, az 1935. évi adóstatistika adatait megjelenésük után néhány héttel módunkban lesz teljes és szakszerű feldolgozásban közzétenni.

A következőkben közlünk Adókodekx vagy adóreform? . . . c. könyvünkkel kapcsolatban megjelent néhány bírálatot, bizonyoságául annak, hogy az adórendszerünk gyökeres reformját ma már minden társadalmi és gazdasági tényező mulhatatlanul szükségesnek tartja.

Bírálatok és kritikák dr. Krivoss Árpádnak Adókodekx, vagy adóreform?... címen megjelent tanulmányáról.

Mezőgazdasági Közlöny. Az Országos Mezőgazdasági Kamara hivatalos lapja.

Adókodekx vagy adóreform?... A Nemzeti Munkaterv 25. pontja a kormány célkitűzései közé sorolta egy a gazdasági élet és termelés szempontjait fokozottabban figyelembevevő, emellett az arányos és igazságos közteherviselést biztosító, lehetőleg egyszerű adó- és illetékrendszer megteremtését. Az adóreform kérdése azóta is az érdeklődés középpontjában áll s miután az elterjedt hírek szerint a kormány a maga elgondolását egy adókodekx kidolgozásával kívánja megvalósítani, mind gyakrabban vetődik fel az a kérdés, hogy vájjon egy adókodekx, amely lényegében fenntartja az eddigi adórendszert és csak kisebb módosításokat helyez kilátásba, — alkalmas-e egy olyan közteherviselési helyzet teremtésére, ami megfelel a kormány Nemzeti Munkatervében pontosan körülírt kívánalmaknak ?

Ezt a kérdést vizsgálja dr. Krivoss Árpád tanulmánya, aki a fennálló helyzet beható mérlegelése után arra az eredményre jut, hogy a közteherviselés terén csak egy mélyreható,

az eddigi adóztatási rendszert teljesen átformáló és a közadó-kezelés, pénzügyi igazgatás kérdéseibe is belenyúló általános adóreform hozhat kielégítő megoldást.

A tanulmány a mai adóztatási rendszer ismertetése során rámutat arra, hogy annak keletkezésekor a fundált vagyonukból származó jövedelmek biztosították a legmagasabb adózóképességet, a legerőteljesebb adóforrást, amit az adórendszer megfelelően igénybe is vett. A mai adórendszer keletkezése óta eltelt 50 év alatt azonban a gazdasági rendszer átalakulása folytán lényegesen megváltozott a helyzet s ma a reálvagyonból származó jövedelmek eltörpültek s az adózás szempontjából is csökkent jelentőséggel bírnak. A reálvagyon jövedelmezősége tehát nem lehet többé az adórendszer gerince. Az adórendszert a megváltozott viszonyoknak megfelelően át kell alakítani s annak keretében gondoskodni kell az egyéb forrásokból származó jövedelmek arányos megadóztatásáról, ami a mai adórendszerben nincsen minden vonalon kellőképpen biztosítva.

Dr. Krivoss Árpád pontosan kifejti elgondolását. A legkisebb adózókra nézve a mai szétfolyó és bonyolult adóztatás helyett fejadó jellegű egységes adónemet javasol, ami lényegesen leegyszerűsítene az adókezelés mai bonyolult technikáját éppen azoknál az adózóknál, ahol ez a munka nagy tömege ellenére is kevés pénzügyi eredménnyel jár. A fejadó mellett a kétszobásnál nem nagyobb épületek után elgondolása szerint az úgynevezett portaadó biztosítaná az állam bevételeinek stabilitását.

A középső adófizető kategória általában a mai adózási elvek szerint adózna a tanulmányban lefektetett javaslat szerint, de amíg egyfelől az adók rögzítése itt is lényegesen leegyszerűsítene az adminisztrációt, másfelől a családfenntartók a mainál nagyobb kíméletet élveznének.

A 12.000 pengőn felüli adófizetők tartoznának a harmadik kategóriába, ahol általában az adóztatás a mai szabályok szerint történnék, de a pénzügyi hatóságok fokozott figyelmet szentelhetnének a tényleges adóalapok kimunkálására és így az igazságos adóztatás követelményének megvalósítására.

Az egyes meglévő adónemek kritikai méltatása során dr. Krivoss Árpád különösen a társulati adó hiányosságaira hívja fel a figyelmet, ahol a fennálló szabályok sok esetben

egyenesen lehetetlenné teszik a valódi és helyes adóalap ki-mutatását. A konkrét javaslatok között a jogorvoslati eljárás tekintetében is több gondolatot vet fel a tanulmány, így fölös-legesnek tartja a közigazgatási bizottság adóügyi bizottságának életben tartását s az adófelszólamlási bizottságok helyett közép-fokú pénzügyi bíróságok felállítását tartja kívánatosnak.

A tanulmánynak a mai adórendszer hibáira vonatkozó kritikái meggyőző erővel tárják fel egy gyökeres adóreform megvalósításának szükségességét. A felhozott konkrét javaslatok nem egy vonatkozásban újszerűek, minden tekintetben érdemesek a megfontolásra. Az adóztatás technikai kérdéseinek alapos ismerője s így kritikai megjegyzései, javaslatai egyaránt súllyal, jelentőséggel bírnak, megfontolásra egyaránt méltók.

Báró Diószeghy Ottó.

Iparos Újság. (A Magyar Iparoskörök hiv. lapja.)

Adókodekx, vagy adóreform? . . . Végrevalahára egy konkrét javaslat a sok elgondolás, tervezés, szóvirág után. Politikusok, közigazdászok állandó vesszőparipája, hogy a mai adórendszer tarthatatlan, mert igazságtalan, de soha senki nem jött olyan kőnkért javaslattal, amely a mai adózás igazságtalanságait megszüntetni alkalmas volna.

Dr. Krivoss Árpád az I. ker. Iparoskör tb. elnöke most megjelent könyve végre irányt mutat az adókaoszban és konkrétan megjelöli azokat a módokat, amelyekkel a mai adórendszer igazságtalanságait meg lehet szüntetni. Elgondolásai nem légbőlkapottak, mert az adóstatisztika biztos számadatain nyugszanak s ezért megvalósításuk az államkincstárra semmiféle rizikót nem jelent.

Könyvén vörös fonálként húzódik végig a kisemberek terheinek csökkentése és a bujkáló nagy vagyonok és jövedelmek fokozottabb megadóztatásának szükségessége, az adómorál kikényszerítése, az arányos és igazságos teherviselés megvalósítása. A könyv rámutat azokra a veszélyekre, amelyeket a látható vagyonok túlzott megadóztatása jelent, rámutat arra az igazságtalanságra, mely a kisadózó iparostársadalom kíméletlen adóztatásából származik s kimutatja, hogy a részvénytársasági formában működő vállalatok, melyek rohamosan hódítják el

a kisipar munkaterületeit, alig viselnek számbajöhető adóterheket.

A könyv követeli a kisiparos kezdő existenciák legmesszebbmenő támogatását és védelmét az úgynevezett kíméleti adózás formájában, amely a nagyobb családoknak adóterhein fokozott könnyítéseket nyújt a mai létminimum felemelésének s az 1500 pengőig terjedő évi jövedelmeket egyszerű, adminisztrációs költségektől mentes fej adószerű minimális tételekkel kívánja adóztatni.

Az évi 12.000 P-ig terjedő normál adózási kategóriában is biztosítani kívánja a nagyobb családnak járó kedvezményeket s a kisiparosságnak adóalapjából öregkor és betegségi ellátás céljára 20% önellátási tartalék levonását kéri mindaddig, míg az iparostársadalom is nem lesz valamely állami intézmény által biztosítva öregkor és rokkantság esetére.

A 12.000 pengőn felüli évi jövedelmek fokozott megadóztatásával akarja kiegyenlíteni a kisemberek adóterheinek csökkenésével járó adókiesést s kimutatja, hogy a pénzügyi hatóságok nem feketéinek elég figyelmet a magasabb adóalapok kikutatására és kimunkálására.

Ezen a könyvön végigvonul a szociális jóakarát és elgondolás, amelyet dr. Krivoss a kisemberekkel szemben mindenkor tanúsított és így a könyvben lefektetett elveket és terveket a kisiparosság is legnagyobb lelkesedéssel teheti magáévá. A magunk részéről módját fogjuk ejteni, hogy a szerző művének irányelveit az iparosság vezetőivel is megismertesse és támogatni fogjuk közérdekű elgondolásainak megvalósításában.

(*Magyarország* 1936 június 21-i számában.)

Az adóreform szükségéről és végrehajtásainak módozatairól írt könyvet «Adókodeks vagy adóreform» címmel Krivoss Árpád dr. A szerző, mint nyugalmazott pénzügyi titkár, igen érdekesen csoportosított statisztikai adatokra támaszkodva teszi meg javaslatait. Ismerteti a meglevő helyzetet, az adóbevallások egyes csoportjait s javaslatát a következőkben foglalja össze: Józan és a viszonyokat mérlegelő pénzügyi politikának az adózási teher elosztásánál a gazdasági viszonyok változását figyelembe véve, a terhek súlyát azokra a termelési ágakra kell áttolnia,

amelyek a válság hullámain is megtalálták számításukat, talán még jobban, mint a normális viszonyok között. A könyv rámutat, hogy virágzó és gazdag országokban a tőke jövedelemzőségének sem gyakorlatilag, sem elvileg nem lehet határt szabni. Ott azonban, ahol a lakosság nagyobbik része a létminimum alatt él, a nemzeti jövedelem helyesebb eloszlását adópolitikai eszközökkel is elő kell mozdítani. Az érdekes könyv sokat fogja foglalkoztatni nemcsak a gazdasági, hanem politikai életünket is.

(*Országút*, II. évf. 6—7. szám, 1936 június.)

Krivoss Árpád könyve invenciózus mű. Rövid történelmi visszapillantás után adórendszerünk jelenlegi állapotát mutatja be, szemléltetően fedve fel hibáit és hiányosságát. Az adóügyi igazgatás hatalmas apparátusa a milliósámra menő kis adóalapok kimunkálásában aprózza fel magát, de nem fordít jelentőségéhez mért gondot a nagy adóalapokra. Áttekinthetetlen és kiismerhetetlen az adójogszabályok légiója. Adózás tekintetében aránytalanul kedvezőbb helyzetben vannak a társulati adó alanyai, mint a magánszemélyek. A magyar adórendszer nem tudja szabályozó, vagyoneelosztási irányító szerepét betölteni, mert aránytalanul sújtja a kisexisztenciákat a nagyokkal szemben. Gyenge lábon áll az adómorál.

Művének gerincét egy gyökeres, de mégis a múlt pillérein nyugvó reformjavaslat alkotja. A jelen tanulságai alapján a konkrétan kidolgozott javaslat vezérlő gondolata: a túlterhelt adózó kategóriák terhein való könnyítéssel az adóteher jelentékeny részének a teherbíróbb s az eddigi adózási rendszerben kellőképp igénybe nem vett adózókra való áthárítása. Ennek keresztülvitele azt a jelentős következményt is maga után vonná, hogy a magyar állam egyenes adóbevételei fokozódnának. Mint segítő járulékok szolgálják a központi gondolat megvalósítását a jogorvoslati és büntetőeljárás reformjai.

Az elvi átfogó reformon kívül bölcs kezdeményezés: az adótételek kumuláltan való kivetése, a közalkalmazottaknak évi 5000 pengő jövedelmen felül jövedelmi adóval való megrovása, a szabad foglalkozásúaknál 20%-nak önellátási tartalék címén az adóalapból való levonása stb.

Preokkupált értékkítéletünk a könyv elolvasása után hirdetheti, hogy pénzügyi jogunk és politikánk egy értékes művel lett gazdagabb.

Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara. (Igazgató.)

Igen tisztelt Ügyvéd úr !

Alig olvastam az utóbbi időben izgalmasabb regényt, mint amilyen izgalmas volt Ügyvéd úrnak szóbanforgó munkája a sok, értékes, komoly, tárgyilagos adat folytán. Szeretném, ha százezren és százezren olvashatnák el ezt a munkát, hogy megismerje az ország közvéleménye, mi az igazság az adókérdésben. Én nagyon szeretném, ha egyszer alkalmunk volna e kérdéstről beszélgetni. Én is komolyan foglalkozom most ezzel az ügyvel s mindent elkövetni igyekszem, hogy az adóreform munkába vétessék és pedig mielőbb.

Ez év folyamán «Reformpolitika a mezőgazdaságban» cím alatt országos ankétet kívánunk rendezni, amelynek egyik fő tárgya az adókérdés lesz majd. Ez alkalommal Ügyvéd urat is fogjuk kérni, hogy jöjjön el és ottan mondja el nézeteit.

Ismételten igaz nagyrabecsüléssel köszöntöm e könyve alkalmából és további munkásságára Isten áldását kérem.

Kecskemét, 1936 március 28.

Kiváló tisztelettel:

Dr. Gesztelyi Nagy László
egyetemi m. tanár,
m. kir. gazdasági főtanácsos,
kamara igazgató.

Budapest Székesfőváros
Statisztikai Hivatala
Igazgató.

Budapest, 1936 november

Kedves Barátom !

Fogadd hálás köszönetemet megtisztelő szíves figyelmedért, hogy az «Adókodeks vagy adóreform? ...» című értékes munkádat kegyes voltál részemre megküldeni. Igaz érdeklődéssel tanul-

mányoztam át az alapos tárgyismeretre valló és a kitűnő szakember lelkesedésével készült munkát, mely áttekinthető képet fest a valóban nagyfotosságú és aktuális adókérdés jelentőségéről.

Amidőn szíves figyelmedért ismételten hálás köszönetet mondok, egyúttal a kitűnő munka megjelenéséhez őszinte szerencséid vánataimat fejezem ki.

Meleg barátsággal köszönt

igaz híved:

Illyefalvi I. Lajos.

Dr. Osvárh Ferenc m. kir. korm.-főtan., ügyvéd.

Kedves Barátom !

Nagy érdeklődéssel olvastam Adókodekx, vagy adóreform?... című könyvedet, mely alapos tanulmányok alapján igyekszik irányt mutatni a mai adózási rendszer útvesztőiben.

A generális adóreform szükségét nálunk minden tényező elismeri, de megmarad az elméleti kijelentéseknél, míg a Tiedhez hasonló megalapozott és konkrét javaslattal senki sem jött a nyilvánosság elé. Munkád, mely nemcsak a statisztika adataiból von le megfelelő következtetéseket, de az adózás egyszerűsítésére és arányosítására, igazságosabbá tételére olyan javaslatokat tartalmaz, melyeket figyelmen kívül hagyni nem lehet, az elméleti szempontok mellett a gyakorlati szempontokat is mindenkor szem előtt tartja.

Meglepőek a részvénytársaságok adózására vonatkozó megállapításaid, melyeket eddig senki sem világitott meg az adóstatisztika tükrével.

Könyved úgy adószociális, mint financiaelméleti szempontból jelentős munka, amelyből mindenki okulhat, de különösen a gyakorlati jogászság meríthet értékes ismereteket.

Munkádhoz gratulálva, vagyok

Budapest, 1936 március 4.

készséges híved:

Dr. Osvárh Ferenc.

Kedves Barátom !

Nagy tanulmánnyal készült, mélyenszántó, érdekes és különös figyelmet érdemlő könyvedhez a régi baráti melegséggel gratulálok s köszönöm, hogy megjelenése alkalmával én reám is gondoltál és módot adtál ahhoz, hogy általa az én könyvtáram is gazdagodjék.

Forró kézszorítással köszönt régi, változatlan híved:

Budapest, 1936 március 4.

Rózsahegyi dr. Dereáno István
min. tanácsos, h. adófelügyelő,
az I. ker. Adófelszámolási Bizottság elnöke.

Rózsa János vegytisztító és festőgyára, Kaposvár.

Rendkívüli munka ezen könyv. Az ember nem bírja letenni, mert minden egyes szó a lelkünkől beszél.

Adja a jó Isten, hogy illetékes helyen is elismerjék.

Rózsagyár, Kaposvár.

Az Adókodez vagy adóreform? . . . című tanulmánynak ajánlása *Sir Roy all Tyler* úrhoz, a magyar népszövetségi megbízotthoz.

Dear Sir,

1936 szeptember 16.

I take me the liberty to present to you my study, which has the tittle «Taxcodex or taxreform? . . .»

Our Minister of the Finances intends to edit the Collection of our old, and mostly superannuated financial laws (originated from the year 1867) which fixes the old laws with all their faults for a few décennies again.

I read very attentiously always your meanings about the Hungarian financial situation, and am surprised by the good and exact reflexions you accompany the events of our financial life.

I manifest in my study with statistical dates, that the Hungarian tax system does not correspond to the todays economical situation of Hungary — weighs the little existences and the real fortunes and incomes to much, and gives no enough attention to the speculative and coniuicturál incomes. Chiefly the the anonym Sociétés have to much poosibilities to correct

their bilances corresponding their businnes interests. By this manipulation their profits rests in many cases untaxed.

On the 26 page of my study I communicate the ideal line of an just taxation so much wanted in the present situation of our Land. In the 100 page I show 300 names exclusively Directors and leadermen of Societies, who have enorm incomes, — not at all in proportion neither of other productive classes, nor with the national income of the Country.

In the 5. part of my book (Page 111) I show the ways of a righteous reform, which can from one side to settle the charge of taxes on the whole population, from other side assures the balance of the State-Budget.

I set up three shedules:

1. Indulgence shedule defends the little existences, living on the basis of life minimum.
2. Normal shedule (incomes 1501—12.000 P) regards the middle classes, moderates their taxes to 20% max., gives allowances for childern families, distinguishes the incomes from earned salary and from investement.
3. Progressive shedule, which draws the attention of the Financial Offices to the great and enorm incomes, and demands one exact procedure to detect them, and tax them corresponding to the general taxation moral.

I would be happy, if I could obtain your kind approval to my ideas and proposes, which are all results of my 25 years financial practices.

I can hope your kind interest I can let translate my study to English.

Respectfully yours:

Dr. Árpád Krivoss.

Sir Royall Tyler válasza.

Hotel Beau Rivage Genève.

19 september 1936.

Dear Sir,

I have just received your letter from the 16 Inst, together with your study of the Hungarian tax system, which will certainly interest me very much, for which I thank you

Dr. Arpad Krivoss

yours very truly

Budapest.

Royall Tyler.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

<i>I. Választójogi rész</i>	11
1. A mai állami gazdasági feladatai.....	11
2. A választójog elmélete.....	15
3. A magyar választójog története	24
4. Titkosság és közerkölcs	29
5. A választójogi pártközi konferencia.....	33
6. A Miniszterelnök 9 kérdőpontjának bírálata	54
7. Népképviselő — érdekképviselő.....	69
<i>II. Statisztikai rész</i>	73
1. Általános ismertetés	73
2. Jövedelemeloszlás és adózás	83
a) földbirtok	83
b) bányászat	86
c) ipar.....	86
d) kereskedelem	88
e) közlekedés.....	89
f) közszolgálat	90
g) vagyonukból élők	91
h) napszámosok, cselédek	92
i) ismeretlen foglalkozásúak	92
3. Összesítés	92
<i>III. Végző</i>	96